

CUBION

Evaluering af Højskolernes Sommercamp 2008

Etniske Minoriteter på Højskole,
Folkehøjskolernes Forening i Danmark

CUBION A/S
Århus
Marselisborg Havnevej 36
DK-8000 Århus C

CUBION A/S
København
Kompagnistræde 22
DK-1208 København K

T +45 8618 1320
F +45 8613 1070
www.cubion.dk
cubion@cubion.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Introduktion.....	3
2. Sammenfatning.....	4
3. Baggrund for og formål med undersøgelsen.....	6
3.1 Opgavebaggrund: Sommercamps på højskole.....	6
3.2 Formål med og indhold af evalueringen.....	6
4. Undersøgelsens tilgang, design og anvendte metoder.....	8
4.1 Tilgang: Lærende evaluering og værdsættende undersøgelse.....	8
4.2 Gennemførte aktiviteter.....	8
5. Resultater af dataindsamlingen.....	10
5.1 Desk Research og opstartsworkshop.....	10
5.2 Indledende spørgeskemaundersøgelse.....	10
5.3 Besøg på sommercamp, Rønde Højskole.....	12
5.4 Besøg på sommercamp, Vejle Idrættshøjskole.....	25
5.5 Besøg på sommercamp, Egå Ungdomshøjskole.....	39
5.6 Opfølgende spørgeskemaundersøgelse.....	51
6. Analyse af data.....	57
6.1 Hovedformål 1: At styrke deltagerne fagligt.....	57
6.2 Hovedformål 2: At styrke deltagerne personligt.....	61
6.3 Hovedformål 3: At deltagerne er tilfredse med opholdet og har fået deres forventninger indfriet.....	65
6.4 Delformål 1: At introducere deltagerne til højskoletraditionen.....	68
6.5 Delformål 2: At introducere eleverne til dansk demokratisk tradition, demokrati og demokratisk dannelse.....	69
6.6 Delformål 3: At introducere deltagerne til god takt og tone.....	70
6.7 Delformål 4: At deltagerne bevidstgøres om kulturmøder og kulturelle ståsteder.....	70
6.8 Overordnede formål: At styrke og motivere eleverne til at påbegynde eller gennemføre en kompetencegivende uddannelse.....	71
7. Konklusion.....	73
8. Evaluators anbefalinger.....	80
9. Læreres og elevers forbedringsforslag.....	82
Bilag 1: LFA for evalueringen.....	84
Bilag 2: Udtræk af resultater af den indledende spørgeskemaundersøgelse.....	86
Bilag 3: Udtræk af resultaterne af den opfølgende spørgeskemaundersøgelse.....	102

1. Introduktion

Konsulenthuset Cubion A/S har hermed fornøjelsen af at fremlægge resultaterne af evalueringen af Sommercamp 2008.

Evalueringen er gennemført i juli og august samt oktober 2008, og er foretaget som beskrevet i tilbuddet, der ligger til grund for kontrakten mellem Etniske Minoriteter på Højskole under Folkehøjskolernes Forening i Danmark og CubionA/S.

Evalueringen er foretaget med udgangspunkt i 2 spørgeskemaundersøgelser samt 3 besøg på højskolerne, hvor evaluator har foretaget en række fokusgruppeinterviews og systematiske observationer. Evaluator vil i den forbindelse gerne takke alle interviewpersoner og respondenter for deres bidrag til en grundig og facetteret evaluering.

Formålet med evalueringen har været at registrere, beskrive, analysere og vurdere det faglige, sociale og personlige udbytte som højskolernes elever har haft af opholdet, samt hvorledes det har påvirket deres motivation i forhold til videre uddannelse. Udbyttet er blevet analyseret med henblik på at kunne dokumentere og konkludere på sommercampens reelle effekter, samt for at kunne uddrage anbefalinger med henblik på at forbedre lignende tiltag i fremtiden.

2. Sammenfatning

I perioden 2007-2009 vil cirka 200 unge danskere med indvandrer- eller flygtningebaggrund samt etniske danskere i alderen 16-25 år blive tilbudt at deltage i et tre-ugers sommerhøjskoleforløb – også kaldet sommercamp¹. Sommercamp er inspireret af de amerikanske summer schools og tænkt som et kortere højskoleophold af 3 ugers varighed i sommerferien. Højskoleopholdet er ment som et tilbud til unge, der har brug for at forbedre og styrke sig fagligt, socialt og personligt og blive inspireret inden for fag og faglige områder, som de gerne vil have et uddybet kendskab til. Formålet er at motivere og styrke de unge til at gennemføre en kompetencegivende erhvervs- eller ungdomsuddannelse eller til at påbegynde en videregående uddannelse. Udover selve undervisningen i fag som dansk, matematik, samfundsfag og engelsk, introduceres deltagerne på campen til den danske højskoletradition, demokrati, kulturmøde og –forståelse samt takt og tone.

Sommercamp fandt sted første gang i 2007 på Rønne Højskole, Egå Ungdomshøjskole og Vejle idrætshøjskole. De tre højskoler gennemførte sommercampforløb igen i sommeren 2008. Det er en evaluering af elevernes udbytte af og tilfredshed med sommercamp 2008, der er genstand for denne rapport. Evalueringen er foretaget med det formål, at dokumentere effekten af sommercamps i forhold til de opstillede målsætninger, at vurdere om elevernes forventninger bliver indfriet og opstille anbefalinger med henblik på at forbedre lignende tiltag i fremtiden.

Evalueringens tilgang har været værdsættende og haft et fremadrettet sigte og fokus på forbedringer. Endvidere er deltagere og nøglepersoner blevet aktivt inddraget i tilrettelæggelsen og i udfyldelsen af en logisk projektramme for evalueringen. For at samle data til evalueringen, har evaluatoren foretaget et besøg på hver af de tre højskoler, mens sommercampen blev afholdt. Under besøgene blev der foretaget en række fokusgruppeinterview med lærere og elever samt en række systematiske observationer i timer og i forbindelse med diverse aktiviteter uden for den formelle undervisning. Endvidere har evaluatoren gennemført to spørgeskemaundersøgelser: en indledende undersøgelse, der blev gennemført en af de første dage på opholdet samt en opfølgende undersøgelse i oktober måned, 2½-3 måneder efter afslutningen af sommercampen.

Evalueringen viser, at deltagerne har haft et endog meget stort udbytte såvel fagligt som personligt af deres deltagelse på sommercampen. Dette giver deltagerne både udtryk for overfor evaluatoren under opholdet – i timer og ved interviews – og i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse, hvor de skal vurdere deres udbytte et par måneder efter opholdet. Endvidere vurderer de interviewede lærere også, at elevernes udbytte af opholdet har været stort.

Et par af evalueringens vigtigste konklusioner i forhold til det faglige udbytte lyder at:

- 90 % af eleverne vurderer, at de er blevet styrket i at tale og/eller skrive dansk
- 75 % af eleverne vurderer, at de har fået styrket deres kompetencer i matematik

---

¹ Unge nydanskere med baggrund i et tredjeland udløser tilskud fra Folkehøjskolernes Forening i Danmark, og dette betyder, at langt den overvejende del af deltagerne har anden etnisk baggrund end dansk. Afholdelsen af Sommercamps 2007-2009 er støttet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

- Elevernes udbytte rækker videre end den fag-faglige læring. Således omfatter det faglige udbytte endvidere: at holde oplæg, at deltage i gruppearbejde og samarbejdsformer, diskussioner, studieteknik og kommunikation i forbindelse med eksamen

I forhold til elevernes personlige udbytte konkluderer evaluatoren blandt andet at:

- Et meget stort flertal af eleverne har fået styrket deres selvopfattelse og selvtillid
- Et meget stort flertal af eleverne har fået styrket deres sociale kompetencer under opholdet

Endvidere konkluderer evaluatoren vedrørende elevernes tilfredshed med opholdet at:

- Elevernes forventninger til opholdet er indfriet, og de udtrykker samtidig stor tilfredshed med opholdet
- Med dens resultater, der ligger langt over tilsvarende tal for andre tilfredshedsmålinger på kursus- og seminarforløb i mangfoldigheds- og integrationsregi, kan sommercamp '08 betegnes som en imponerende succes

Angående sommercampens overordnede formål om at styrke og motivere deltagerne til videre uddannelse, vurderer evaluatoren at:

- Sommercamp '08 på meget overbevisende måde har opfyldt sit overordnede formål

Evaluatoren opstiller på baggrund af dataanalyse og konklusioner en række anbefalinger til det fremtidige arbejde med sommercamp, hvoraf et par af de vigtigste lyder:

- På baggrund af de særdeles gode resultater og den meget store tilfredshed fra både elever og lærere, anbefaler evaluatoren, at sommercamp-forløbene fortsættes og gerne udvides til flere højskoler
- Evaluatoren anbefaler, at arbejdet med at afklare den enkelte elevs ønsker og muligheder for videre uddannelse intensiveres
- Evaluatoren anbefaler, at der undervisningsdifferentieres i endnu større omfang, så flere deltagere kan finde niveauet i undervisningen og opgaverne/lektierne passende
- I forbindelse med forberedelserne til sommercamp '09 finder evaluatoren det hensigtsmæssigt, at man mødes på tværs af de 3 involverede højskoler. Formålet med et sådant møde er med evalueringsrapporten som grundlag at debattere, hvordan man i sin egen planlægning og ud fra egne værdier kan tage det bedste med fra de andre skolers erfaringer og praksis

God læselyst!

3. Baggrund for og formål med undersøgelsen

3.1 Opgavebaggrund: Sommercamps på højskole

I perioden 2007-2009 bliver unge med anden etnisk oprindelse end dansk tilbudt ophold på højskoler i en 3-ugers periode i sommerferien. På højskolerne bliver de tilbudt undervisning i de skolefag og almene fag, hvor de erfaringsmæssigt halter bagud og modtager endvidere almen højskoleundervisning. Udover undervisningen bliver de unge tilbudt løbende vejledning, og der sættes fokus på emner som deltagelse, medborgerskab, demokrati og ansvar.

Sommercamp afvikles som et koncentreret højskoleforløb, hvor de unge bor på højskolen og derfor i den periode er en del af en hverdag som også er præget af anden højskoleaktivitet end undervisning. Opholdet giver således også, udover at styrke de unges faglige kvalifikationer, en mulighed for et socialt udbytte i form af venskab og netværk mellem eleverne.

Formålet med Sommercamp er at motivere og styrke de unge til at gennemføre en kompetencegivende erhvervs- eller ungdomsuddannelse eller til at begynde en videregående uddannelse. De unge skal med opholdet forberedes bedst muligt på deres studiestart eller på det næste år af et allerede igangværende studie. Målsætningen er, at kun halvt så mange falder fra deres studie, sammenlignet med unge, der ikke har deltaget i Sommercampen.

Målgruppen for Sommercampen er primært unge med anden etnisk baggrund end dansk i alderen mellem 16 og 25 år, der enten er i gang med en ungdoms- eller videregående uddannelse, eller som skal starte på en uddannelse efter sommerferien².

Sommercamp blev gennemført første gang i sommeren 2007 på følgende højskoler: Egå Ungdomshøjskole, Rønde Højskole og Vejle Idrætshøjskole. Sommercamp udbydes igen i sommeren 2008 på de samme tre højskoler.

Højskolernes Sommercamp har modtaget støtte fra Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration til at tilbyde i alt ca. 200 unge ophold på Sommercamps i somrene 2007, 2008 og 2009.

Etniske Minoriteter på Højskole (EMPH) blev i 2001 udvalgt som et indsatsområde under Folkehøjskolernes Forening i Danmark (FFD) med det formål at styrke højskolernes indsats på integrationsområdet.

3.2 Formål med og indhold af evalueringen

Etniske Minoriteter på Højskole har ønsket en ekstern evaluering af Sommercamp 2008 gennemført med det formål at:

---

² Også etnisk danske unge kan tilmelde sig Sommercamp, men er ikke berettiget til den favorable økonomiske støtte fra FFD som gælder for unge med anden etnisk baggrund.

- 1) Dokumentere effekten af sommercamps i forhold til projektets målsætninger (se ovenfor) – med henblik på at opnå generel vurdering af indsatsen
- 2) Vurdere om elevernes forventninger bliver indfriet
- 3) Opstille anbefalinger med henblik på at forbedre lignende tiltag i fremtiden.

Således skal det primære fokus for evalueringen rettes mod elevernes faglige udvikling og højskolernes evne til at håndtere denne, men også temaer som takt og tone, diskrimination, inklusion mv. skal indgå.

Evalueringen indeholder således:

- 1) En vurdering af de unges sociale udbytte af at deltage på Sommercamp
- 2) En vurdering af de unges faglige udbytte af at deltage på Sommercamp
- 3) En vurdering af de unges faglige udbytte af Sommercampen relateret til deres videre uddannelsesforløb
- 4) En vurdering af rammerne for kulturmødet – med fokus på både ekskluderende og inkluderende forhold

4. Undersøgelsens tilgang, design og anvendte metoder

I det følgende beskrives CUBIONs evalueringstilgang, som vi kalder den lærende evaluering, samt den værdsættende ramme, som vi tager afsæt i.

4.1 Tilgang: Lærende evaluering og værdsættende undersøgelse

Den lærende evaluering er en metodisk tilgang velegnet til at sikre såvel effekt- som proces-evalueringsdata, og rammerne for evalueringen sættes på et opstartsmøde med opdragsgiver.

I evalueringsarbejdet anvendes en kombination af kvantitative og kvalitative metoder. Der er således blevet gennemført: Materialelæsning, en indledende og en opfølgende spørgeskemaundersøgelse blandt deltagerne på campen, samt besøg på højskolerne, hvor er blevet gennemført systematiske observationer og fokusgruppeinterviews.

Målgruppen for evalueringen har primært været Sommercampens elever, men også undervisere på højskolerne, øvrigt personale og ledelsen på højskolerne har indgået i evalueringen.

Produktet af evalueringen er en analyse og evaluering af Sommercamp 2008, samt en tværgående analyse og evaluering af indsatserne med modeldannelse og konkrete fremadrettede anbefalinger for øje.

Overordnet set har vi arbejdet vi ud fra en ramme, der tager afsæt i den værdsættende undersøgelsesmetode (Appreciative Inquiry). Metoden bygger på en positiv spørgeteknik, der medvirker til at synliggøre og aktivere "de gode historier", så de kan blive grundlag eller modeldannende for en fortsat positiv udvikling ("god praksis"). Til forskel fra mere traditionelle evalueringstilganges fokus på problemer, fokuserer denne evalueringsform på, hvad der allerede er opnået og hvad der fungerer godt, og hvilke elementer, der især er med til at skabe de ønskede resultater. Dette har dannet afsæt for at analysere og anbefale, hvad der i øvrigt skal til for at gøre indsatsen endnu bedre – med henblik på gennemførelse af lignende Sommercamps i de kommende år.

Det betyder ikke, at problemer er blevet negligeret, men at vi har åbnet for en mere konstruktiv dialog ved først at spørge til det, som man er tilfreds med eller stolt af og senere til de punkter, hvor man godt kunne ønske sig forbedringer.

4.2 Gennemførte aktiviteter

Evalueringsskriterierne blev fastlagt på en opstartsworkshop med den projektansvarlige fra Etniske Minoriteter på Højskole samt repræsentanter for hver af de tre højskoler. Formålet var at skabe klarhed over og enighed om projektets succeskriterier, samtidig med at de vigtigste evalueringsskriterier og indikatorer blev fastlagt. Workshopen skulle således være med til at

skabe fælles ejerskab til evalueringen og til de resultater evalueringsprocessen frembringer. På workshoppen blev der arbejdet med evalueringsredskaber efter LFA metoden³.

Evaluator har foretaget følgende evaluerings- og dataindsamlingsaktiviteter:

- 1) Materialelæsning og udarbejdelse af Logisk projektramme på opstartworkshop
- 2) Indledende spørgeskemaundersøgelse blandt 71 elever på de 3 højskoler
- 3) Opfølgende spørgeskemaundersøgelse blandt ca. 49 elever⁴ fra de 3 højskoler – fulgt op af 14 telefoninterview med elever fra sommercamps, samt opkald til opgivne telefonnumre på kontaktpersoner, sagsbehandlere og lærere
- 4) En dags besøg på hver af de tre højskoler. På hver højskole er der foretaget:
  - o 1-2 Fokusgruppeinterviews med elever fra sommercampen – i alt 4 elevinterviews
  - o Fokusgruppeinterviews med lærere og koordinatoren af sommercamps – i alt 3 lærerinterviews
  - o 1 interview med forstanderen på Rønne Højskole
  - o 1 opfølgende telefoninterview med en lærer
  - o Systematisk observation i forbindelse med undervisning – i alt er der foretaget observation i 10 forskellige undervisningssituationer
  - o Systematisk observation samt uformelle samtaler med elever og lærere i forbindelse med højskolernes øvrige aktiviteter (morgensamlinger, pauser)

---

³ LFA – Logical Framework Analysis – en metode, der forbinder formål, aktiviteter og resultater med succes- og evalueringskriterier og forbinder disse med tids- og rollefordelingen. Se venligst den udfyldte LFA i bilag I.

⁴ Der er afgivet 48 komplette besvarelser og 50 delvise besvarelser

5. Resultater af dataindsamlingen

I dette afsnit bringes resultaterne af dataindsamlingen, mens analysen af data vil blive bragt i det følgende afsnit.

5.1 Desk Research og opstartsworkshop

Via læsning af ansøgningsdokumenter, mødereferater og notater fra sidste års gennemførelse af Sommercamp 07, fik evaluator et godt grundlag til at kunne udarbejde en foreløbig logisk projektramme (LFA-skema), samt indkredse vigtige parametre i spørgerammerne.

På opstartsworkshoppen blev evalueringens metode og -filosofi præsenteret. Den væsentligste aktivitet var derefter udfyldelsen af et LFA-skema. Evaluator havde fremstillet et forslag til skema med formål, aktiviteter, succeskriterier mv. Dette skema blev udfyldt i et samarbejde mellem evaluator og deltagerne fra hhv. Etniske Minoriteter på Højskole samt repræsentanter fra de tre højskoler.

LFA-skemaet har siden dannet baggrund for udarbejdelsen af spørgerammer til indledende og opfølgende spørgeskema, fokusgruppeinterview, observationer, observationsskemaer og telefoninterview. Desuden er succeskriterierne også anvendt som analyseparametre i analyseafsnittet.

5.2 Indledende spørgeskemaundersøgelse

På en af højskoleopholdets første dage blev eleverne bedt om at udfylde et spørgeskema som evaluator havde formuleret. Formålet var at afdække elevernes forventninger til det kommende højskoleophold. De blev bedt om at skrive, hvilke fag de især mente, at de havde brug for at lære mere i på højskolen; hvad de går op i; og hvad de især gerne ville opleve på højskoleopholdet. Derudover blev de bedt om at tage stilling til, hvor vigtige en række forskellige parametre var for det kommende højskoleophold. Det drejede sig bl.a. om at lære noget mere fagligt; at have et godt socialt samvær; at lære noget om andre kulturer; at opleve hvordan en dansk højskole fungerer; at blive mere klar over mine fremtidige uddannelsesmuligheder. I alt var der 11 parametre. Endvidere har eleverne fra én af højskolerne svaret på, hvad de helst ville undgå på højskolen⁵.

I alt 82 elever på de 3 højskoler udfyldte det indledende skema, heraf er 42 mænd og 40 kvinder (se bilag 1 for et samlet udtræk af de afgivne besvarelser).

Dansk er det fag, som allerflestep elever svarer, at de har brug for at lære mere i. Næsten alle respondenter svarer således dansk, efterfulgt af matematik og engelsk på spørgsmålet "Hvilket fag mener du især du har brug for at lære mere i her på højskolen?".

Højskoleeleverne bliver i næste åbne spørgsmål spurgt: "Hvad går du op i (sport, musik, rollespil, andet)?" Her svarer mange at de går op i forskellige former for sport, mange skriver også musik, og nogle skriver også venner og familie.

⁵ Dette spørgsmål var med i den første udgave af spørgeskemaet, men blev valgt fra i samarbejde med højskolerne, da det vurderedes at være for svært at svare på. Ved en fejl uddelte en af højskolerne den gamle version.

Næsten alle deltagere synes, at det er vigtigt på højskolen at lære noget mere fagligt. Næsten 60 % svarer på spørgsmålet "I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at lære noget mere fagligt?", at det er "meget vigtigt" og knap 32 % svarer, at det er "vigtigt". Kun 5 % svarer "hverken eller" og kun én elev svarer, at det "er ikke vigtigt".

På spørgsmålene om, hvor vigtigt det er at have et godt socialt samvær på højskolen og at få nye venner på højskolen svarer godt 90 % at det enten "meget vigtigt" eller "vigtigt". 83 % svarer, at det er "meget vigtigt" eller "vigtigt" for dem på højskolen, at blive bedre til at indgå i et fællesskab og at blive bedre til at møde nye mennesker.

Godt tre ud af fire svarer, at det er enten "Meget vigtigt" eller "vigtigt" at blive bedre til at diskutere med andre og at lære noget om andre kulturer, mens fire ud af fem svarer, at det er "Meget vigtigt" eller "vigtigt" at opleve, hvordan en dansk højskole fungerer.

Fire ud af fem svarer, at det er "meget vigtigt" eller "vigtigt" på højskolen at blive mere klar over sine fremtidige uddannelsesmuligheder, mens tre ud af fire svarer, at det er meget vigtigt eller vigtigt at blive mere klar over, hvad man vil bruge sin tid til.

Endelig svarer fire ud af fem, at det er meget vigtigt eller vigtigt at få bedre selvtillid på højskolen.

På spørgsmålet om, hvad eleverne især gerne vil opleve på højskolen, fordeler svarene sig primært på hhv. det faglige og det sociale. Om forventningerne til det faglige skriver én: "at der sker noget særligt for at holde os i gang ikke kun med sport men mest fagligt – vi skal undervises i de rigtige niveauer. Har behov for at lære mere dansk⁶". En anden skriver: "Vil have mere undervisning for har virkelig brug for det". En tredje skriver: "Jeg vil blive god til min skole". Én har forventninger til, at lærerne vil være anderledes end dem, som vedkommende er vant til: "...nogle lærer som underviser lidt anderledes end de lærere, man har haft gennem årene".

Forventningerne til det sociale bliver bl.a. udtrykt således: "Vil gerne møde nye mennesker, det er en stor oplevelse i sig selv" og "Jeg vil gerne at blive venner med andre og hygge med dem. Der er dog naturligvis ikke tale om et enten eller – som én fx skriver: "Jeg vil gerne opleve noget god oplevelser sammen med nogle nye venner og også blive bedre til dansk og de andre fag samtidig".

Flere skriver, at de gerne vil lære andre kulturer at kende og at de gerne vil lære mere om Danmark. Fx: "Jeg kunne tænke mig at få rundvisning over Danmark, fordi vi lærer lidt om kultur. Jeg mener vi skal besøge de steder" og en anden: "Hjælpe hinanden. Respektere hinanden. Give plads til alle lærer om samfundet" og en tredje: "Jeg vil gerne lære mere dansk, andre kulturer, møde nye mennesker eller ung mennesker"

Flere skriver, at de gerne vil lære dem selv bedre at kende, og her fremhæves det, at man på højskolen kommer væk fra sine normale omgivelser. Fx: "I would want to get to know different cultures better, to meet new people, to get to know myself without my ordinary surroundings" og "At kunne klare sig selv, uden sine forældre, at have mere selvtillid".

---

⁶ Evaluators har i rapporten rettet større stave- og sprogfejl i de åbne svar af hensyn til læseligheden.

På spørgsmålet om, hvad de helst vil undgå på højskolen, nævner mange af eleverne ting vedrørende dårlig opførsel fra egen og andres side, mobning og fordomme. Fx: "jeg vil undgå at være uvenner med nogen", "Fordomme og problemer", "Ikke blive moppet. Ikke slås med andre", "Jeg vil helst undgå at vise folk min dårlige side så vil ikke blive sur på hinanden, "Rejection, anger, prejudice", "Slåskamp, uvenner", "At få problemer med nogen på skolen", "problemer. Mobning". Et par stykker skriver, at de gerne vil undgå problemer som følge af de mange kulturer og sprog, der skal fungere sammen under opholdet: "At opleve nogle problemer med andre mennesker som følge af de forskellige kulturer og religioner" og "At andre taler deres egne sprog under opholdet. Det er lidt træls når man ikke fatter noget af det". Endelig frygter én "At komme hjem uden at lære noget".

5.3 Besøg på sommercamp, Rønde Højskole

Evaluator var på besøg på Rønde Højskole fra søndag aften til mandag sidst på eftermiddagen i sommercampens tredje og sidste uge.

Briefing

Da evaluator ankom til højskolen, orienterede forstander Ole Kamp om, at der havde været problemer i sommercampens første uge. En af drengene var blevet smidt hjem kort efter starten, fordi han nægtede at gå til undervisningen og havde opført sig flabet overfor en af de kvindelige lærere. Sidst i den første uge var fire drenge kommet op at slås om den samme pige. De 4 fyre blev alle sendt hjem om lørdagen og havde fået at vide, at de kunne komme tilbage mandag, hvis de sagde undskyld. Det havde én af dem benyttet sig af, og havde været meget undskyldende, da han kom tilbage mandag morgen. Det havde været en noget turbulent start, men det havde på den anden side rystet de øvrige deltagere godt sammen.

Forstanderen fortæller også om, at han i den midterste uge havde afholdt en formiddag om etik for både nogle af campens elever og for de øvrige kursister på højskolen. Der havde været omkring 30 stk. i alt, som efter spørgsmål fra Ole havde diskuteret emner som fx aktiv dødshjælp. Det havde virkelig været et kulturmøde for begge parter. Fra de øvrige kurser havde der både været unge studerende, midaldrende og pensionister. Østjyllands radio havde været der og lavet en reportage om det. Ud over at diskutere emnerne havde der også været mulighed for at de kunne snakke om andet. Fx havde en ældre dame sagt til én, at hun ikke forstod, hvorfor de alle skulle bo i Gellerup. Så havde en af dem svaret, at de før havde boet i en eller anden lille by, men de havde følt sig meget ensomme. Der var ingen danskere, der ville snakke med dem. Og når der fx var nytår, så vidste de, at alle deres naboer rundt om sad og holdt fest, men ingen inviterede dem med. Så flyttede de til Gellerup, hvor de fandt et fællesskab. En anden dreng havde fortalt, at han havde gået til fodbold i en klub. En aften var han cyklet forbi klubhuset og havde set, at der var fest. Ind gennem vinduerne havde han set, at også hans hold var der. Ingen havde inviteret ham med. En tredje fortalte, hvordan han hver morgen sidder alene i bussen. Selvom bussen er helt fuld, så folk må stå op, er der ingen der sætter sig ved siden af ham.

Observation: Morgensamling

Mandag morgen deltager evaluator i morgensamlingen, der varer fra kl. 9 til 9:30. Morgensamlingen foregår i en opholdsstue, der ligger i den fløj af højskolen, hvor

sommercamper'ne har deres værelser. Eleverne fordeler sig i de forskellige sofaer; nogle spiller billard; nogle kigger på deres lektier; snakker sammen. Alle eleverne er der til tiden. Det er matematiklæreren, der står for dagens morgensamling. Først hører vi et radioklip fra DK4 som havde været på besøg ugen før og lavet et indslag fra etik-diskussionen mellem nogle camp'ere og nogle kursister fra de andre samtidige højskolekurser. Læreren hilser fra journalisten, som synes at besøget havde været meget spændende, og som måske ville komme igen senere på ugen for at lave et indslag mere. Dernæst bliver evaluator præsenteret. Så omdeles ugeprogrammet og dagens program gennemgås. Om formiddagen er der dansk på hhv. begynder og øvet niveau, og der er matematik. "I skal altså vælge, om I vil have dansk eller matematik". Han fortsætter med at gennemgå dagens program: Efter frokost skal nogle høre et oplæg om kulturmøde, mens andre skal interviewes af evaluator. Om eftermiddagen er der foredrag om Danmarkshistorien. Der "advares" om, at historikeren taler meget hurtigt, og dem der har lyst kan derfor vælge i stedet at tage en dansktime på begynderniveau. Som afslutning synges der to sange, som eleverne tidligere er blevet præsenteret for. Læreren opfordrer dem til at gå udenfor og nyde det gode vejr. Nogle følger hans opfordring, mens andre genoptager billard- og bordfodboldspillet. Nogle sidder og snakker, og nogle kigger på nogle lektier. Efter morgensamlingen er der et kvarters pause inden undervisningen starter kl. 9:45.

Observation: Begynder-dansk

I starten af dansktimen er der lidt forvirring om, hvem der skal være på holdet. Vi sidder lidt tid og venter på, om flere elever skulle dukke op. De snakker om 2 elever, der plejer at være på dette hold, og en af eleverne prøver at rende ud og finde dem. Han kommer tilbage med en elev mere, så der i alt er 6 – 2 piger og 4 fyre. Mens vi venter, spørger læreren til deres weekend, om de har haft det sjovt, og om deres kanotur lørdag gik godt. Hun griner og prøver at lave en let stemning. Kun én af eleverne spiller med på den og fortæller kort om kanoturen, hvor nogle var "faldet ned". "Kæntret" siger læreren og skriver det op på tavlen.

Læreren spørger én af drengene, om hans niveau ikke i stedet passer til det øvede niveau, men han svarer lidt undvigende og bliver siddende i klassen. Timen går i gang.

Timens emne er hilsner og "hej", "goddag", "hvordan går det" osv. gennemgås. Læreren går frem efter en omdelt fotokopi og veksler mellem tavleundervisning, udtaleøvelser, oplæsningsøvelser, små dialoger to og to og en lytteøvelse fra en CD. Der er også en opgave, hvor eleverne to og to skal finde på et spørgsmål, der passer til svaret på papiret. Eleverne fortæller flere gange undervejs om deres egne oplevelser med de gennemgåede hilsner, fx i supermarkedet, hvor ekspedienten siger "Ha' en god dag". En anden fortæller, hvordan han havde holdt døren for en dame og hun havde sagt "Tak skal du have". Læreren stopper flere gange op og spørger eleverne, om der er nogle ord, de ikke forstår. Læreren forklarer også, hvilke hilsner, der er formelle, og hvilke man bruger mellem venner.

En spørger, hvordan man kan være høflig på dansk og om der er et dansk ord for "please".

Der er gennem hele timen en lidt død stemning. Kun en enkelt af eleverne er meget opmærksom og taler uopfordret med og svarer på spørgsmål. Resten svarer på spørgsmål, læser højt osv., når de bliver spurgt, men ellers tager de ikke selv meget initiativ. En af drengene lægger sig på et tidspunkt ned over to stole. Læreren beder ham sætte sig op igen, men han gør det først, da de skal til at arbejde sammen to og to.

Den næste opgave skal nemlig løses i samarbejde, og læreren beder dem derfor sætte sig sammen to og to. De skal arbejde sammen, om at fylde ord ind på de tomme pladser i sætningerne på papiret. Læreren opfordrer dem til at tale højt med hinanden om opgaven. De to piger skal sætte sig sammen, men vil ikke rigtig. De sætter sig med en tom plads i mellem sig. Læreren understreger, at "Det er vigtigt at I arbejder sammen, så I kan hjælpe hinanden, med det der er svært". På trods af lærerens opfordringer fortsætter de med at løse opgaven hver for sig. En af pigerne foreslår, at hun i stedet arbejder sammen med en af drengene – et forslag som læreren følger op på i pausen, da hun spørger pigen om, hvem af drengene hun helst vil arbejde sammen med. Efter pausen vil hun så få lov at arbejde sammen med ham i stedet.

De holder 10 min. Pause, og eleven, der havde lagt sig ned, snakker om, at han vil op at sove. Læreren laver lidt sjov med ham og siger, at han måske skal holde op med at gå til så mange fester.

I pausen giver læreren udtryk for, at det kan være svært at få "gang" i denne type unge. Mange af dem kommer fra borgerkrig og har kun været i Danmark godt et halvt år. De har mange personlige oplevelser, der står i vejen. Hun synes også, det kan være svært at planlægge undervisningen, når eleverne selv fra gang til gang skal vælge sig på et hold, og man derfor aldrig helt ved, hvilket hold man skal have.

Observation: Dansk for øvede

På dette hold sidder 8 elever – 2 piger og 6 drenge. Før pausen har de haft om forskellene på synes, tro, mene og tænke. Nu skal de lære at kende forskel på gøre/lave og vide/kende. Læreren står ved tavlen og skriver. Der er god dialog mellem lærer og elever, og alle elever er ivrige efter at svare, når læreren stiller et spørgsmål eller beder dem om at komme med et eksempel, der kan illustrere forskellene. De rækker alle flittigt fingeren i vejret, og af og til kommer de til at svare i munden på hinanden eller svare, uden at det er blevet deres tur. Til én af dem siger læreren: "Du er alt for hurtig. Jeg skal lige forstå hans sætning".

Undervejs forklarer læreren, at en læringsproces både handler om viden og erfaring og illustrerer med, at man ikke kan læse sig til at lære at køre en bil, men at det netop handler om både viden og erfaring.

Læreren forklarer også, at det er vigtigt at lære, hvad ordene kommer af. "Jeg kan ikke lære jer alle danske ord på 3 uger, derfor er det så vigtigt, at I lærer at løsne ordene op" og illustrerer dette med en af elevernes eksempel: "vidne", der netop kommer af "viden", dvs. at én har viden om noget. Læreren deler et papir ud med ord som fx "forgive" og "foregive", og "forstå" og "foreslå". Læreren laver sjov med at "forgive" på dansk og engelsk bestemt ikke betyder det samme: "'Åh, forgiv mig" betyder "giv mig gift!" og hele klassen griner. En elev spørger om "gift" ikke også kan bruges om to mennesker, der er gift. "Det er et meget intelligent spørgsmål", svarer læreren, og siger at jo, på dansk kan gift både betyde "sådan noget man kan dø af", og at man er gift med nogen.

Læreren beder dem om at arbejde sammen to og to om at løse opgaverne. Eleverne finder straks sammen med sidemanden og giver sig til at lave sætninger med hvert af de oplyste ord. Efter nogle minutter klager flere af eleverne over, at opgaven er for svær, og læreren

vælger derfor at gennemgå det sammen på tavlen. Hun forklarer dem, hvad ordene betyder og beder dem komme med eksempler. Der kommer flere gode forslag og hun siger "Det er nogle gode forslag" og "det er nogle kreative forslag". Hvis sætningen ikke er helt rigtig, retter hun den til og skriver den så op på tavlen. En siger: "Det er svært". Læreren giver ham ret og siger: "I er dér nu, hvor I skal lære sprogets nuancer". Hun siger også: "Når jeg viser jer de her verber, er det fordi jeg møder mange folk, der har lært dansk som andetsprog og som næsten aldrig skriver det "e"" og tegner en tyk streg under "e'et" i foreslå.

Der er igennem hele timen en god stemning og en god ping-pong mellem lærer og elever. Der bliver grinet en del, fx da læreren prøver at give eksempler på de forskellige dialekter i Danmark. Ved gennemgangen af forskellene på "forstille", "forestille" og "forestille sig" siger læreren, at "forestille sig" er det langt mest brugte. En elev siger "misbrugt" – alle griner – og læreren siger med sjov i stemmen: "Åh stakkels ord – du bliver brugt så meget" og alle griner endnu mere. Hun spørger: "Er det OK at jeg driller dig lidt?" – "Ja, det er helt okay", svarer eleven.

Ved slutningen af timen giver hun dem noget hjemmearbejde for til næste dag: "Det er vigtigt, at I kender disse nuancer når I skal til at studere".

Alle pakker sammen og går til pause.

Fokusgruppeinterview: lærere

I interviewet deltager campens 4 lærere.

På Rønede Højskole har de konkret tænkt en højnelse af elevernes selvtillid og selvfølelse ind i opholdet på flere måder: ved at arbejde på at give dem en sproglig bevidsthed, ved at facilitere gruppedynamikker og ved både i undervisning og de øvrige aktiviteter at skabe rum for, at den enkelte elev har mulighed for at vise sine kompetencer. Sidstnævnte er opnået ved at satse på en bred palet af forskellige aktiviteter fra tegne/male, musik, over sport og til forskellige tilgange til undervisningen.

Lærerne vurderer, at det i høj grad er lykkedes at styrke eleverne på denne måde. Som et eksempel nævner de, at de har prioriteret en niveaudeling af eleverne, for det første for rent praktisk at kunne gennemføre undervisningen, men for det andet for at kunne give den enkelte elev en følelse af at lykkes.

Som et konkret eksempel henviser de til én af eleverne, som også var på campen sidste år. Sidste år turde hun knap sige noget, men nu er hun langt mere selvsikker, tør sige sin mening og ved hvad hun vil.

I den første uge "tvang" de eleverne til at være sociale og til at komme hinanden ved. Den første uge havde de blandt andet lavet teatersport, og deres ansatte "rollemodel"⁷ havde været social indpisker fra starten. Han havde sørget for at få alle med og skabt en stemning af, at "selvfølgelig laver vi noget og selvfølgelig skal alle være med".

---

⁷ På Rønede Højskole havde de ansat én af eleverne fra Sommercamp '07 som hjælpelærer. Han fungerer som rollemodel i den forstand, at han deltog som elev på sommercampen sidste år, var elev på et halvårs højskoleophold, og nu læser til fysioterapeut.

Et andet eksempel på en styrkelse af den enkelte, er elevernes oplevelse med den etiske debat med de ældre kursister. Det, at de gamle fik interesse for- og interesser sammen med dem. En af de unge var ude at gå en tur med en af de ældre. Mange spurgte dem om noget i pausen. En af dagene havde de arrangeret et løb, og flere af eleverne spurgte de ældre til råds.

Der er megen leg i forhold til undervisning. Eleverne er ikke stærke i hverken læsning eller skrivning, så det kan være hårdt med mange timer i træk. Derfor er der indlagt megen leg, for at de kan få en oplevelse af, at det er sjovt at lære.

Lærerne vurderer, at de unge vil kunne bruge den øgede selvtillid, som de opnår, i deres videre uddannelsesforløb. Her vil de have mod til at komme mere på banen og selvtillid til at markere sig mere i undervisningen. Men det vil ikke kun give dem en anden position fagligt set – også socialt vil det betyde, at de kommer til at spille en anden rolle, end inden de var på højskole, vurderer lærerne. De unge får en øget selvbevidsthed og viden om, hvilken rolle netop de spiller i en gruppe, herunder også om hvordan de påvirker en undervisningssituation positivt eller negativt.

Det sociale fællesskab blandt eleverne lykkes "udover alle grænser", mener lærerne. De har været hurtige til at finde sammen, og der er fart over feltet med fester, grin og musik. Enkelte af eleverne er udsatte i forhold til drilleri fra de øvrige elever, og hvis det sker i timerne griber lærerne ind og beder dem holde op. Men alle har fundet sammen med nogen – selvom, der har været nogle udskiftninger i venskaberne undervejs. En af lærerne siger med sikkerhed i stemmen, at der skabes "livslange venskaber".

Lærerne vurderer, at slåskampene og de efterfølgende forvisninger af 4 elever har påvirket eleverne og sammenholdet "forbavsende lidt". De synes mere, at der har været en stemning blandt eleverne af, at det var rart at slippe af med dem, der lavede ballade.

Lærerne vurderer, at elevernes faglige udbytte har været "stort – meget stort". En af lærerne fortæller stolt, hvordan skolelæreren til én af pigerne på sidste års camp (som også deltager i år) havde skrevet et brev til højskolen og spurgt, "hvad I dog havde gjort ved hende?!". Hun var blevet overrumplet over det store ryk, der var sket med pigen på så kort tid.

Ud over den faglige indlæring, der sker i timerne i både dansk, engelsk, matematik og samfundsfag, så lærer de unge også gennem de øvrige aktiviteter. Underviserne påpeger fx, at der også er tale om danskundervisning, når eleverne snakker med de øvrige kursister ved etiksessionen, eller når eleverne uden for timerne snakker sammen på dansk. Lærerne mener, at eleverne snakker dansk indbyrdes – "det er fællessproget, for der er ikke andet", som en af dem siger.

Lærerne er enige om, at der udover den rent faglige dygtiggørelse, også sker en læring i at lære, samt at de lærer at afkode en instruktion.

Med hensyn til undervisningsdifferentiering har lærerne prioriteret at lave niveaudelinger i gruppen, fordi det blev vurderet, at det ville være umuligt at lære noget, hvis alle skulle sidde sammen. De udsendte et visitationsskema til eleverne inden højskolen begyndte, hvor de skulle skrive tilbage omkring deres skolebaggrund, interesser og faglige fokuspunkter, men da sommercampen startede, følte lærerne alligevel et behov for at gennemføre en dansktest af

eleverne den første aften. På baggrund af testen og præsentationsrunden inddelte lærerne så gruppen i to niveauer. Der har også været gennemført en test i matematik, og på den baggrund er eleverne blevet inddelt i 2 niveauer.

Derudover har læreren indenfor hvert hold opdelt holdet forskelligt, efter hvordan de fornemmede behovet var. Nogle gange har de fx været opdelt dreng/pige, andre gange har de været opdelt tilfældigt og atter andre gange har den mest øvede halvdel arbejdet sammen og den mindst øvede halvdel arbejdet sammen.

Da evaluator spørger til, hvordan lærerne på sommercamp Rønde inddrager elevernes interesser i tilrettelæggelsen af både undervisning (fodnote: jf. de opstillede succeskriterier) siger én af lærerne, at hun faktisk kæmpede lidt mod, at dette skulle være ét af campens succeskriterier. Hun forklarer, at de naturligvis tager hensyn til den enkelte elevs niveau, men at de meget gerne vil forbeholde sig retten til at sige at: "Dette skal I have, fordi det synes vi, er en god idé", og nævner som eksempel, den forelæsning i vigtige punkter i Danmarkshistorien som skal holdes senere samme dag. En anden lærer uddyber, at de tilrettelægger aktiviteterne, så de omfatter "noget vi synes kunne være sundt for dem at være med til". En tredje lærer forklarer, at de i timerne naturligvis tager hensyn til den enkelte og hans eller hendes læringsstrategier og hvad den enkelte har brug for i sin faglige udvikling – "hvad har DU brug for, for at dit dansk bliver bedre? Hvad har den enkelte brug for at vide? - men ikke lader sig styre af elevernes interesser som sådan.

I forbindelse med de øvrige aktiviteter, vurderer lærerne derimod, at der bliver taget hensyn til elevernes interesser og ideer. For eksempel var der en aften blevet arrangeret aktiviteter, der var forbeholdt pigerne – en idé pigerne havde fået efter en dag med kønsopdelt undervisning. Pigerne oplevede et behov for et frirum til at kunne gøre "pige-ting" og det spillede lærerne med på. En nævner også, at der i valg af sport bliver lyttet til elevernes ønsker.

Lærerne arbejder bevidst med at introducere eleverne til den danske højskoletradition ved at integrere forskellige højskoleelementer i programmet. Som eksempel nævnes, at de synger med dem til hver morgensamling. De har et par gange fx sunget "Er lyset for de lærde blot" og en af lærerne forklarer, at han har snakket med dem om sangen, hvad den betyder og baggrunden for den.

For mange af eleverne har mødet med de ældre kursister i forbindelse med etik-sessionen åbnet deres øjne for, hvad livslang læring vil sige; at selv ældre mennesker kan gå i skole – frivilligt – og have lyst til at lære og blive klogere hele livet.

En af lærerne siger, at eleverne, i og med de lever her i 3 uger, hører, ser, mærker, dufter og smager højskolen hver dag.

Som et eksempel på, at de har arbejdet med demokrati og demokratisk dannelse i praksis, nævner lærerne deres arbejde omkring udformningen af en grundlov for Sommercampen. Til campen sidste år var der også blevet arbejdet med at formulere en grundlov og erfaringerne var så gode, at de valgte at gentage det i år. Således havde de på første morgensamling – lærere og elever sammen – opstillet de regler, der skulle gælde for opholdet. Alle kan spille ind – også lærerne. Det første de havde snakket om var "respekt" – respekt for dem, der laver mad i køkkenet; respekt for undervisning osv. Som en af lærerne siger og smiler: "Det smarte er jo,

at de siger det hele selv". En anden lærer forklarer, at det har været let for lærerne efterfølgende at kunne henvise til grundloven, hvis reglerne ikke bliver overholdt, fordi det er regler, som de selv har været med til at opstille. En tredje forklarer, at grundloven er med til – qua elevernes gode opførsel - at de som lærere ikke behøver at være "trælse". I stedet for at være kontrollerende, kan de være "medhyggende", som han udtrykker det, og det synes de naturligvis er rigtig dejligt.

Lærerne mener, at det også kan henføres til grundlovsarbejdet, at de ikke længere har de helt store problemer med det, de kalder "African time" - altså at eleverne kommer for sent til timer, morgensamling og øvrige aktiviteter. Der var problemer i starten, forklarer lærerne, men så havde de snakket med eleverne om det bl.a. set i lyset af grundlovens paragraffer om "respekt" og "kom til tiden" og overvejelser over cirkulær kontra lineær tidsopfattelse. Det havde hjulpet, og de hører nu ofte, at andre elever bliver irriterede, hvis nogen kommer for sent, og der kommer små kommentarer om, at "det er respektløst, det der".

De har ikke eksplicit introduceret eleverne til dansk uddannelsestænkning, men i stedet inkorporeret det i undervisningen fx i forbindelse med gruppearbejde, deres introduktion til samarbejde, og et oplæg om læring og læringsstile.

Den første fredag gennemførte de individuelle vejledningssamtaler med alle eleverne, hvor de snakkede med dem om deres ønsker uddannelsesmæssigt – og vejen derhen for at opfylde disse drømme. De vurderer dog, at den snak, der foregår internt mellem eleverne om, "hvad skal du?", betyder endnu mere for deres motivation for videre uddannelse, end vejledningssamtalerne. De inspirerer hinanden og dem, der allerede er i gang med en uddannelse virker som rollemodeller for de andre.

Lærerne vurderer, at det i høj grad er lykkedes at motivere og styrke eleverne til videre uddannelse. Mellem eleverne er der meget snak om, hvad man skal og hvilken skole man går på. De snakker meget indbyrdes om, hvad de drømmer om at gøre eller blive. Dette tilskriver lærerne til dels den individuelle vejledning, hvor disse spørgsmål var i fokus, men også at eleverne interesserer sig for hinanden. Endvidere understreger lærerne, at to af de elever, som også var på sommercamp sidste år, virker som rollemodeller for de øvrige elever. De skal starte på jura, og "viser dermed vejen", som en af lærerne siger. En anden, der virker som rollemodel i uddannelsesmæssig henseende, er den tidligere sommercamper og højskoleelev, som skolen har ansat som medhjælper til årets camp.

Lærerne sætter bevidst fokus på kultur, kulturforskelle og kulturmøde i aktiviteterne i og uden for den formelle undervisning. De gør meget for at præsentere dem for dansk kultur – og relaterer den til elevernes erfaringer. De tager ofte udgangspunkt i det, der undrer eleverne ved Danmark og dansk kultur. De snakker også om de forskelle, der er sprogligt, fx nævnes elevernes undren over, at der ikke findes et dansk ord for "please". De fremhæver også, at der er kulturmøde i at lave mad fra forskellige lande, og i at være sammen med ældre mennesker og med børn (fra familiekurset).

I hele grundlovsarbejdet arbejdes der eksplicit med inklusion, og med at man skal respektere hinanden – på trods af forskellighederne. I og med at "respekt" er overskriften for samværet – og at der ikke har været nogle problemer omkring kulturmøderne mellem eleverne – har lærerne ikke følt et behov for at gå mere ind i dette emne.

Kulturelle hensyn har de taget på to fronter: for det første skiltes de det mad, som indeholder svinekød, og for det andet må eleverne ikke indtage alkohol.

En af lærerne synes, at det bedste ved campen har været det sociale fællesskab blandt eleverne. Hun er sikker på, at kontakten vil vare ved – det viser også erfaringerne fra sidste års camp. En anden fremhæver engagementet i forbindelse med etik-sessionen som et højdepunkt. Eleverne var så opslugt af det, at de fortsatte diskussionerne med de andre kursister i sofaerne bagefter. Det var en stor oplevelse for mange af eleverne at snakke med de ældre mennesker og til illustration nævnes, at en af eleverne gik rundt med et billede af den gamle dame, han havde snakket med; en anden vartede de ældre damer op de følgende dage. En tredje lærer fremhæver deres energi, og den måde de "fyrede den af på" hver aften. Første aften havde de fx rykket bongo-trommerne uden for og haft det rigtig sjovt – uden alkohol, understreger han. For den sidste lærer, er det bedste ved campen, når det i undervisningstimerne lykkes hende at lære dem at kombinere tingene, og eleverne pludselig ser en sammenhæng, som de ikke tidligere har forstået. Når de prøver, at det kan være anderledes og sjovt at lære.

Interview med elever fra begynder-dansk

6 elever – 4 drenge og 2 piger

Denne gruppe elever kan ikke meget dansk og evaluatoren gennemfører derfor ikke et egentligt fokusgruppeinterview, men får i stedet lov at bruge de første 15 minutter af en dansktime til at stille dem nogle af evalueringens primære spørgsmål.

De giver alle udtryk for, at de er glade for at være på sommercampen. Det er sjovt og spændende, og de er glade for at lære hinanden at kende.

De er glade for at lære noget, og flere siger, at det bedste ved opholdet er, at de har lært mere dansk. Én siger, at højskoleopholdet er en god måde at få undervisning på: på den almindelige sprogskole, hvor han går, skal han "frem og tilbage hver dag", og der er kun undervisning 3 dage om ugen. Her bor de på skolen og får undervisning hele ugen. Det gør, at undervisningen bliver meget mere intens, og han lærer meget mere.

En elev laver en rangordning af de forskellige uddannelsesstyper i forhold til, hvor stort et danskudbytte man får: det bedste vil være et langt højskoleophold, nr. 2 er sommercamp, og nr. 3 er sprogskole.

Det fremhæves også, at de lærer meget dansk uden for timerne ved at snakke med hinanden: "Vores sprog er forskellige, så vi må snakke sammen på dansk", forklarer én.

De har været glade for den individuelle vejledning, hvor de har snakket uddannelsesmuligheder og ønsker for fremtiden igennem med en lærer. En fortæller, at han har snakket med "min ven [lærernavn]" om, at han gerne vil være elektriker, og de har lavet en plan for, hvordan han kan blive det: først sprogskole, så højskole, så teknisk skole.

Flere fremhæver mødet med de ældre højskoledeledere og snakken med dem i forbindelse med og efter den etik-session som højskolen havde arrangeret i den midterste uge, som det bedste ved opholdet. Nogle af dem har udvekslet telefonnummer og e-mail-adresser med de ældre.

En siger, at "blandingen med danskere og udlændinge er 100 % fantastisk".

Også nogle af højskolens øvrige aktiviteter som at se film, at spise dansk mad, og spille fodbold og billard fremhæves af eleverne som en stor oplevelse.

De er alle glade for det sociale fællesskab, de har med hinanden og er glade for de mange nye venner, de har fået med andre unge fra forskellige lande.

Fokusgruppeinterview med elever fra øvet dansk

7 elever – 4 piger og 3 drenge

Evaluator spørger i starten af interviewet til elevernes motivation for at tage på et højskoleophold i sommerferien. En siger, at det er muligheden for at møde andre med samme og andre interesser, som har drevet ham. En anden fortæller, at hun også var her sidste år. Hun synes, det var "rigtig spændende", og hun havde lært meget dansk, derfor ville hun gerne på camp igen. Efter opholdet sidste år er hun blevet bedre til at tage kontakt til andre mennesker og snakke med andre. Om opholdet sidste år siger hun, at: "Det var den bedste oplevelse i mit liv - Det er super". I år er hendes mål at lære dansk og matematik. En tredje siger, at det primært var muligheden for at lære folk at kende fra andre kulturer. En fjerde siger, at hun primært er her for det sociale, men at det faglige også spiller ind – hun vil gerne blive bedre til engelsk.

De interviewede elever bruger kun positive ord, da evaluator spørger dem, hvad de synes om at være på sommercampen. De er glade for det og synes, at de har det rigtig sjovt. En fremhæver, at de også møder mange andre fra højskolen – bl.a. de ældre fra kurset i seniordans, men også andre unge. De har fundet fælles punkter på trods af alder. Det er spændende at diskutere med de ældre om fx abort og DNA. En anden fortæller glad, at han har talt med en af de gamle damer. Hun havde været rigtig sød. Inviteret dem hjem til sig, hvis de engang kom til Odense. "De har alle sammen været rigtig glade for os - Rigtig hyggeligt". En tredje supplerer, og siger, at det har været spændende at høre om de erfaringer som de ældre har.

Én synes, at det bedste har været at lære engelsk. "At møde folk, der kan tale engelsk og bygge ovenpå det man kan i forvejen". En anden siger, at det bedste for ham har været at lære mere dansk. Han fortæller fra sin sprogscole, at de andre elever ikke kan meget dansk, men at han er begyndt at snakke med andre danskere her. "Det hjalp mig rigtig meget - Det skal hjælpe mig med min uddannelse". En tredje fremhæver deres dansklærer: "Vi har en super dansklærer. Hun siger: "YES, jeg laver fejl!" de andre smiler og nikker og forklarer, at hun fortæller dem, at det er OK at lave fejl.

Der er flere ting ved højskoleopholdet, der har overrasket dem. Én siger, at man i den almindelige skole kun er sammen i skoletiden – "her er vi sammen hele tiden – der dannes et broderskab". En anden svarer, at det har overrasket ham, at det var så billigt at komme her. En tredje, der er genganger fra sidste år siger, at det er dejligt at bo her og synes, at det er godt at snakke med lærere: "De bliver ikke bare lærere, men mere ligesom venner". Hun siger om sidste år: "Det var mit hjem. Jeg savnede det så meget". For en fjerde er det friheden på højskolen, der har overrasket mest. Et andet eksempel er, at eleverne kan snakke sammen i

timerne her – "i Afrika ryger man ud. Det er ikke så strengt her". De lange undervisningsdage har overrasket en anden af eleverne.

Socialt har de det rigtig godt sammen. De har det fint og sjovt med hinanden, forsikrer de evaluator om. En af pigerne synes, at det i starten var lidt svært at piger og drenge skulle være så meget sammen for det "er vi ikke rigtig vant til", "men nu er vi én stor familie", slutter hun.

De synes ikke det har påvirket stemningen så meget, at nogle af deltagerne blev smidt hjem i løbet af den første uge. "Det var ærgerligt" siger én. En anden forklarer, at "Det var også søde fyre, men de var lige kommet". De kunne ikke noget dansk og det var derfor svært for lærerne at kommunikere med dem, og svært for dem at forstå, hvad der blev sagt og hvad der foregik, forklarer han. "Det var frustrerende for dem". En uddyber, at de ikke havde nogen "tiltro til reglerne – ingen respekt". Én af de interviewede piger var blevet brugt meget i starten som oversætter/tolk for dem, der nu er smidt hjem. Det var lidt irriterende for hende, siger hun, for på den ene side ville hun gerne hjælpe, men det var også forstyrrende når hun blev taget ud af sine timer for at skulle oversætte.

De fortæller, at de har planer om at lave en telefon- og mailliste over dem alle sammen, så de kan holde kontakten. En af gengangerne fortæller, hvordan hun stadig har kontakt med campvennerne fra sidste år. Det er mest på mail og MSN på grund af, at de er spredt rundt i Danmark, men når de skal på udflugt til Århus og skal se AROS, har hun lavet en aftale om at se en af veninderne, der bor i Århus.

Da evaluator spørger, hvad de synes om undervisningen, fremhæver de deres dansklærer. Hun er "en meget åben person" som "gør det sjovt at lære". Én imiterer hende og siger: "Yes, jeg har lavet en fejl".

Som illustration af denne overraskende måde, at se fejl på forklarer én, at læreren havde snakket om, at man normalt ved rettelser i diktat bruger en rød farve til at markere fejl. Men rød i trafikken betyder stop, mens grøn betyder fortsæt, så man burde gøre det omvendte i stedet for – dvs. markere det rigtige med grønt.

En synes matematik-niveauet er lidt for svært. Han havde regnet med at lære mere, men det er for svært. En anden siger, at der ikke er så højt fagligt niveau i engelsk som hun havde forventet. Hun siger: "Der skal også være udfordringer for os, der er gode til engelsk" og ville også gerne have haft flere engelsk-timer. En forklarer disse forhold med, at der er svært fordi lærerne ikke kender deres niveau.

Eleverne synes, at de er gode til at hjælpe hinanden i timerne. Der er et vist spænd i niveauet på hvert hold, men de hjælper hinanden på tværs, forklarer de, så dem der kan lidt mere hjælper dem, der kan lidt mindre. De fortæller også, at der ikke er nogen der griner, når man laver fejl.

I undervisningen har de skullet holde oplæg for hinanden. De synes der var en god træning i at fremlægge noget foran 20 mennesker. "Det var svært i starten", siger én, "men nu er det bedre". Eleverne fortæller også, at de er blevet trænet i gruppearbejde.

Eleverne synes i nogen grad, at undervisningen bliver tilpasset deres ønsker. Én giver som eksempel, at deres matematiklærer snakker med dem om hvad de gerne vil i timerne. Han er

også god til at kopiere ekstra materiale til dem, der kan lidt mere. Én anden nævner, at temaet om det danske folketing, som blev taget op i samfundsfagsundervisningen, var elevernes ide.

Eleverne synes, at opholdet har styrket deres motivation i forhold til videre uddannelse. En fortæller, at han gerne vil fortsætte på højskole på et af de længere kurser. Flere fremhæver den individuelle vejledning, hvor de sammen med en af lærerne har diskuteret deres fremtidige muligheder, som et sted hvor de er blevet ansporet til at tænke videre over deres muligheder.

En fortæller, at han er blevet mere afklaret omkring sine muligheder: han havde til samtalen fortalt, at han gerne ville være journalist, men havde så snakket med læreren om, at det nok var ret svært. Det danske skal være helt perfekt, og selv om han er god til dansk så måtte han medgive, at det især under pres kan være lidt svært at få det hele rigtigt. Læreren havde så foreslået ham, at blive folkeskolelærer fordi han samtidig havde et ønske om at have med mennesker at gøre.

"De har sat gang i ideer hos mange af os", siger én. Eleverne, der medvirker i dette interview, er allerede i gang med et uddannelsesforløb, og eleven mener derfor, at det måske primært er hos de nytilkomne, at ideer om uddannelsesforløb er vigtige. "De har plantet nogle ideer om, at man måske skal begynde at overveje, hvad man vil".

En anden fortæller hvordan han til sin samtale selv skulle komme med ideer til uddannelse, men at han hellere ville have haft, at der havde været en helt masse information som han kunne bruge.

De har lært om højskolens historie og idegrundlag ud fra sangen "Er lyset for de lærte blot?", som en af lærerne har gennemgået med dem til en morgensamling og som de har sunget et par gange. De synes det er spændende, at der også er gamle mennesker på højskolen, og de har i den forbindelse diskuteret det at "lære hele livet".

En af de interviewede har tanker om at lave en højskole i Afghanistan, hvor han oprindeligt er fra – "der er mange voksne og ældre dér, der aldrig rigtig har gået i skole", som han forklarer.

Flere synes, at opholdet har givet dem mere selvtillid. Det er især det, at prøve at "snakke med mennesker man ikke kender" som har bidraget til den øgede selvtillid. "Før var jeg stille og genert – sådan som jeg har lært at en pige skal være", forklarer én af pigerne, "men på højskolen har jeg lært: "Alle står lige".

En anden af pigerne, der var på campen sidste år siger også, at hun ifølge hendes kultur har lært, at man ikke skal sige sin mening. "Hvis du havde mødt mig sidste år kunne jeg ikke sidde og snakke som nu", siger hun og giver højskolen æren for denne ændring. Hun siger videre, at hendes skolelærer også havde bemærket den store forskel på hende før og efter højskoleopholdet.

En af fyrene siger, at "I vores kultur er vi meget sammen med forældrene", men at han her på højskolen er mere selvstændig. "Nu kan jeg godt klare at gå lidt alene en dag. Jeg har prøvet at vaske mit eget tøj. Og lave mad. Jeg stoler mere på mig selv". Han mener bestemt, at han kan bruge disse oplevelser efter højskolen, hvor han skal til at bo alene: "Jeg tror på, at jeg godt kan klare det".

En anden af fyrene siger: "Jeg har lært at lave planer for mit liv. Før kunne jeg sove til klokken 3 om eftermiddagen, men nu står jeg op klokken 8".

En tredje synes primært at han er blevet styrket på grund af det dansk han har lært under opholdet – og han glæder sig til han skal starte på universitet.

De har ikke oplevet problemer på grund af de kulturelle forskelle. "Det kan godt lade sig gøre at leve og bo sammen. På trods af forskellige kulturer", er der en der forsikrer.

"Jeg bliver mere interesseret i det samfund jeg lever i, når det giver mig sådanne muligheder" – at komme på højskole

Interview med forstander på Rønde Højskole

Forstanderen mener, at eleverne får styrket deres selvtillid, fordi de får tro på, at de kan lære noget. De lærer, at de selv har en rolle at spille – og ikke bare kan skyde skylden på andre. "Det giver dem en proaktiv tænkning", siger han.

Han fremhæver fx madlavning, som en aktivitet, der har bidraget til at give dem anerkendelse og selvtillid, og musikken, der er blevet inddraget i undervisningen "fordi det er det de kan". "De knægte kan noget helt fantastisk", som han siger. Skolen forsøger at fremhæve det den enkelte elev kan – dem der måske ikke kan så meget fagligt, får lov og mulighed for at vise andre styrker.

I forbindelse med den afholdte etik-session fremhæver han, at det gav dem selvtillid at se, at deres holdninger var med til at flytte noget og at der bliver lyttet efter det de siger. Som eksempel nævner han, hvordan camp'erne af en ældre dame var blevet spurgt om, hvordan det kan være, at de (i betydningen: flygtninge og indvandrere) klumper sig sammen i Gellerup Parken. En af fyrene fortalte så, foran alle deltagerne, at han og hans familie først havde boet i de lille by på Norddjurs, men havde følt sig meget ensomme der. Der var aldrig nogle af deres naboer, der henvendte sig til dem, og de blev aldrig inviteret indenfor. Han fortalte fx om en nytårsaften, hvor han og familien kunne se, at der var meget udveksling frem og tilbage mellem de danske naboer, men aldrig blev de inviteret til at deltage. Så besluttede de at flytte til Gellerup, hvor de har fået venner og bekendte. Den ældre dame, der havde stillet spørgsmålet, og de øvrige deltagere var blevet rørt af historien, og Ole fremhæver netop dette som et godt eksempel på et kulturmøde. Endvidere oplever eleverne at blive hørt.

Udover etik-sessionen, så indebærer det øvrige samvær på tværs mellem de øvrige højskoledeeltagere og sommercamp'erne et kulturmøde for begge parter med en diskussion af, hvad kan vi gøre – og hvad kan I gøre i forhold til integrationen?

På spørgsmålet, hvorvidt opholdet styrker eleverne fagligt, svarer Ole, at det vigtigste ved højskoleopholdet er, at eleverne lærer at lære. Derudover får eleverne en tro på, at de kan noget.

Af konkrete ting de kan bruge fremover nævner han: at de - gennem undervisning i kommunikation i forbindelse med eksamen og ved den øgede selvtillid – er blevet styrket dem ved en eksamenssituation. Og at de har fået et overblik over danmarkshistorien, som ifølge Ole

giver dem nogle kroge, som de kan hænge den viden de har nu og den viden de senere tilegner sig, op på.

Han er overbevist om, at sommercamp-opholdet rykker dem, hvilket han også har fået bekræftet efter sidste års camp, hvor én af deltagerens skolelærere havde henvendt sig til højskolen og fuldt af beundring spurgt: "hvad har I dog gjort ved dem?"

På det sociale felt, fremhæver Ole, at eleverne har fået magt til at skabe sociale relationer. Ole vurderer, at mange af dem ikke tidligere har prøvet at etablere og fæstholde fællesskaber på danske præmisser. Mange af eleverne har selv opsøgt fællesskaber med de andre højskoledeltager, som et supplement til sommercamp'ernes eget fællesskab.

Både på det sociale og det faglige område har de stor nytte af at have sejre, fordi det giver tro på fremtidige sejre.

I forhold til at styrke elevernes kompetencer i at diskutere og danne sig sine egne meninger, fortæller Ole, at de har spillet et dilemmaspil med camp'erne – et spil hvor et dilemma og dertilhørende fire forskellige holdninger lines op. Eleverne skal så gå hen i det af klasselokalets hjørner, der passer bedst til deres holdninger, og herefter diskuteres de forskellige holdninger. Spillet betyder, at de ikke bare lurepasse, men konfronteres med, at de må danne sig deres egne meninger. "Det giver kompetence i, at danne sig egne meninger", siger Ole.

Ole fremhæver også etik-diskussion som et sted, hvor deltagerne blev styrket i at diskutere forskellige holdninger. Her havde emnerne blandt andet været den seksuelle lavalder og forhold til alkohol. Ole vurderer, at der var tale om en reel dialog mellem camp'erne og de øvrige højskolekursister, hvor de både oplevede at rykke ved andres holdninger og få diskuteret deres egne. Det har givet dem sejre og anerkendelse. Ole forklarer, hvordan flere af camp'erne havde fået store farvel-knus af de ældre mænd og kvinder, da de skulle hjem, og der var også blevet udvekslet telefonnumre og adresser.

Som en sidste ting i arbejdet med at styrke deres evner til at diskutere og introducere dem til demokrati-tænkning, nævner Ole arbejdet med at lave en Grundlov for opholdet. På campens første dag havde lærere og elever diskuteret, hvilke grundlæggende regler, der skulle gælde for de næste 3 uger. Det blev til 11 regler som hænger på en stor seddel i fællesstuen. Ole vurderer, at det giver tryghed at skabe de fælles rammer.

Læring finder således sted både i timerne og i fritiden ved siden af.

Sommercamp'erne føler, der bliver tomt på skolen, når ét af de sideløbende kurser stopper, og folk tager hjem, og det næste kursus starter næste dag. Sommercampens elever bliver "de gamle" på skolen, som ved, hvordan det hele fungerer og det skaber en selvbevidsthed hos dem

De har brugt en del til under opholdet på at snakke om, hvad de (forstået som flygtninge/indvandrere) kan gøre, og hvad vi (forstået som etniske danskere) kan gøre i forhold til at forbedre integrationen.

Det at det er en kristen højskole har ikke givet særlige problemer. De beder ikke fadervor til campens morgensamling, men sommercamp-deltagerne har været med til fælles morgensamlinger, hvor der er blevet bedt. Det har ikke givet problemer.

I forhold til tildelingen af værelser, så har højskolen valgt at dele værelser efter oprindelse, så de, så vidt muligt, er opdelt efter nationalitet. Tanken bag har været, at det kan være en god idé, at give dem nogle trygge rum i alt det nye.

Ole siger, at ordensreglerne om at papir og cigaretstumper skal samles op og smides ud, har været en større udfordring end integrations- eller kulturelt relaterede problemer.

Ole vurderer at sommercamp-opholdet i høj grad motiverer eleverne til videre uddannelse. Det viser både udtalelser fra nogle af de unges skolelærere, men også udtalelser fra nogle af dem, der er gengangere fra sidste år. Han fremhæver, at de både har fået en viden om uddannelsessystemet og nogle "samfundsforståelses-knager" som de kan bruge til at hænge viden op på senere.

Ole mener, at dem der tager herfra er nogle "fantastiske rollemodeller".

De har ansat én af deltagerne fra sidste år som en slags medhjælper og rollemodel under opholdet. Han er under uddannelse som fysioterapeut og klarer sig rigtig godt i skolen. Udover dansk snakker han arabisk, og Ole vurderer, at det har været en styrkelse at ansætte ham.

Højskolen har tilbudt eleverne individuel vejledning. De individuelle vejledningssamtaler er et rum, hvor eleverne kan lukke op og højskolens lærere få et indblik i deres personlige historier. Møderne bliver desuden brugt til at snakke med dem om, hvor de er og hvad de vil. Udover møderne mellem lærere og elever, gælder det, ifølge Ole, også om at skabe fælles rum, hvor man taler fælles om planer og drømme. Han har hørt flere af dem tale indbyrdes om, "hvad skal du?" og mener, at det virker inspirerende på dem uden uddannelsesplaner.

Det allerbedste har for Ole været at se en flok unge, der har håb om, at de kan noget i fremtiden. Og at de har en tro på at de kan lære.

Derudover fremhæver han etik-sessionen og samtalerne mellem camp'erne og danskerne – mange af danskerne havde aldrig talt med en fremmed før. Og at se deres forvandling: nogle af dem holdt ekstra fast i håndtasken, når de unge gik forbi, men endte med at give dem store knus da deres kursus var forbi.

5.4 Besøg på sommercamp, Vejle Idrætshøjskole

Evaluator var på besøg på Vejle Idrætshøjskole mandag aften til tirsdag eftermiddag i sommercampens tredje og sidste uge.

Briefing

Ved ankomsten til højskolen blev evaluator vist rundt og modtog en briefing om højskolen og sommercampen af én af sommercampens lærere. Sommercamp'erne har ikke, i modsætning til Rønne højskole, haft kontakt med de andre kursister. Der er et par og tyve elever i alderen 17 til 20 år. Undervejs er 4 elever rykket fra Vejle til Rønne – nogen fordi de ikke var indstillet på at have så meget idræt – andre fordi de gerne ville have engelskundervisning (som kun Rønne tilbyder). Dansk er niveauopdelt i 3 grupper. Der undervises i dansk, matematik og samfundsfag. Eleverne bor samlet på en etage med eget, fælles opholdsrum til pause og hygge om aftenen.

Observation: Morgensamling

Tirsdag morgen deltager evaluatør i morgensamling. Morgensamlingen foregår i et af klasseværelserne. Det er én af dansk-lærerne der står for morgensamlingen denne morgen, men alle 5 lærere er til stede. Han rigger til med PC og projector. Dagens emne er dialekter i Danmark som skal illustreres med musikklip hentet fra YouTube. En af lærerne fortæller mig, at tidligere morgensamlinger bl.a. har handlet om H.C. Andersen, parkour, Dostojevski og Black Panther. Lærerne holder morgensamling efter tur, og det er op til den enkelte at lægge sig fast på et emne.

Da klokken bliver 8 har kun 7 elever indfundet sig. En lærer render op og henter resten på den gang, hvor de sover. Efterhånden er der 16 elever i klasselokalet, og læreren går i gang. Han uddeler atlas og introducerer dagens tema. Han afspiller sange sunget på forskellige dialekter – og illustrerer også selv. Undervejs rundt i Danmark spørger han flere gange nogle af eleverne: "Er det ikke der du kommer fra?" eller siger at den lærer er derfra... Efter klippene får evaluatør mulighed for at præsentere sig selv overfor eleverne. Simon gennemgår dagens program: efter morgensamlingen er der dansk for alle. Klokken 10:30 er der idræt, der i dag er delt så piger og drenge træner hver for sig. Pigerne skal spille badminton og drengene fodbold – og så bytter de dagen efter. Efter morgensamlingen er der et kvarters pause til dansktimen starter.

Snak med dansklærere

I pausen snakker evaluatør med to af dansklærerne. I denne uge arbejder alle eleverne med at lave avis. De første to uger har eleverne været delt op i 3 forskellige niveauer i dansk, men projektarbejdet med avisen gør det nemmere at niveaudele. Deres dansk-niveau er meget forskelligt, fortæller de og illustrerer med, at det med nogle elever er muligt at arbejde med tekstanalyse, mens andre er på "Hej, jeg hedder"-niveau.

Arbejdet med avisen har også gjort det muligt, at eleverne kan skrive om det, der interesserer dem: en er fx interesseret i design og skriver om mode. Andre har fx arbejdet med at lave en anmeldelse af vejret under højskoleopholdet.

Holdopdelingen i de to første uger havde også betydet, at eleverne blev meget knyttet til det hold de var på, men nu betyder arbejdet med avisen, at de arbejder på tværs af grupperne, og kan hjælpe hinanden fagligt på tværs af det dansk-niveau de er på. Arbejdet med avisen betyder også, at der nu knyttes venskaber på tværs.

Observation: Dansk begynder-niveau

Dansktimen startes op i to forskellige klasselokaler for hhv. de mest og de mindst øvede. Undervejs i timen bevæger både elever og lærere sig dog rundt i de to lokaler, både fordi eleverne samarbejder på tværs, og for at kunne udnytte de opstillede computere mest hensigtsmæssigt. Evaluatør fordeler sin tid ligeligt mellem de to lokaler.

Læreren starter med at samle op på gårsdagens arbejde med avisen. Her blev der lavet en brainstorming på temaer og mulige artikler, som så blev fordelt ud på eleverne – enten alene eller i små grupper af to eller tre. Listen står stadig på tavlen og læreren snakker for hvert punkt med eleverne om, hvordan det går med arbejdet, hvor langt de er kommet og hvordan de kan gå videre med arbejdet i dag, fx finde billeder til det, der allerede er skrevet, eller finde et

nyt emne at skrive om. Læreren opfordrer dem til at hjælpe hinanden med at skrive artiklerne. Så går alle i gang med arbejdet. Nogen sætter sig med en blok og skriver. Andre ved computeren og skriver det ind, som de har lavet i går.

Læreren sætter sig på hug ved siden af en elev, der var syg i går og derfor ikke ved, hvad han skal lave. Læreren prøver at få ham til at vælge et emne, men han har ikke nogen ideer. Læreren spørger, om han vil skrive om parkour. Det vil han gerne, men spørger, hvad han skal skrive om det. "Det vælger du selv. Du bestemmer selv", svarer hun og foreslår: "Er det sjovt? Hvad gør man? Hvad som helst – det er dig selv, der vælger".

En er startet på en artikel med fakta om nogle af de lande, hvor de andre elever kommer fra. Hun har samlet informationerne ind ved at interviewe nogle af hendes med-kursister. Da læreren hører dette udbryder hun: "Ah, hvor er du smart". Hun mangler et sidste interview og spørger en fyr fra Rusland, om hun må interviewe ham. Det må hun godt, og hun indleder med "Hvor ligger Rusland". Fyren er usikker på dansk og svarer tilbage på et glimrende engelsk. Efterhånden går interviewet over i engelsk, men da læreren hører det, siger hun til ham, at han skal svare på dansk. "OK", siger han, men da hun vender ryggen til fortsætter de på engelsk.

En anden skrev dagen før en artikel om et band fra Rwanda og opfordres til i dag at gå videre med at finde nogle billeder til artiklen: "Det var rigtig godt, det du fik skrevet i går, men du mangler nogle billeder".

Ved en af computerne har én sat sig til at spille kort, men da læreren ser det, får han at vide, at han ikke skal optage computeren: "Du skal ikke spille kort, når der er nogen der gerne vil bruge computeren. Hun henter en af eleverne, der sidder i det andet klasseværelse og da læreren har åbnet et nyt dokument, går han i gang med at skrive sin tekst fra i går ind på computeren.

Der kommer en pige ind og sætter sig ved et bord. På blokken kan man se, at hun har skrevet en helt tæt fyldt a4-side. Læreren spørger, om hun må læse det. Det må hun godt. "Det er helt vildt godt", roser hun, da hun er færdig med at læse: "Både det du har skrevet om, men din grammatik er også god. Der er mange danskere, der ikke kan finde ud af nutids-"r"er, men du har kun lavet én fejl – det er jo helt vildt flot". Pigen smiler lidt forlegent. Læreren spørger om hun kan skrive lidt mere om sig selv, og pigen foreslår, at hun kan lave nogle sammenligninger mellem Congo og Danmark. Læreren siger begejstret: "Ja, det er dét, jeg gerne vil høre mere om".

Der er kun 2 computere i lokalet og de elever, der har egne computere opfordres til at bruge dem. Der er hængt ventelister op ved de to computere, hvor eleverne kan skrive sig på efterhånden som de får brug for at skrive deres tekster ind. Læreren tilbyder også, at lærer Simon vil skrive deres tekster ind, hvis de bliver for utålmodige. "Ah, min sekretær" udbryder én og ruller med øjnene - "Ja, som din sekretær", svarer læreren kækt tilbage.

Observation: Dansk på øvet niveau

Eleverne på det øvede dansk-niveau arbejder også med avisen. I alt er der 7-9 elever herinde timen igennem – og 3 computere.

To af fyrene sidder ved den ene computer og skriver sammen på en tekst. To andre drenge sidder ved et bord og arbejder også sammen om en artikel. Læreren snakker med en af pigerne

og kigger hendes tekst i gennem. Da han er færdig siger han: "Du skal ikke bare stoppe, fordi der ikke er mere papir. Det er rigtig godt, det du har skrevet".

Der foregår også en del "udenomssnak" mellem eleverne i lokalet. Al snak er på dansk. En af fyrene sidder med mobiltelefonen fremme. "Du skal ikke sidde og sende beskeder", siger læreren. "Det gør jeg heller ikke", svarer han tilbage". Telefonen bliver ikke lagt væk og læreren siger lidt senere: "Bare lad telefonen blive i lommen.

Den ene computer bliver ledig og læreren siger til de to drenge, der har siddet sammen, at de nu kan gå hen og skrive deres tekster ind. En anden af fyrene tager sin mappe med lektier frem og begynder at lave lektier.

En af fyrene sidder med hættten trukket op over hovedet. Læreren går hen til ham og opfordrer ham til at tage hættten af. Læreren laver sjov og siger, at der så måske kan komme nogle stråler ned i hans hoved, så han kan lære noget, og laver fakter. Fyren klager over, at han ikke kan lave noget, fordi han ikke har fået morgenmad. "Så må du lære at stå tidligere op", svarer læreren.

Den tredje lærer kommer ind. Hun går hen til en af fyrene, der sidder lidt passivt og ikke rigtig er kommet i gang. "Skal du ikke til at få skrevet en tekst?", spørger hun. "Det kunne da være for fedt at få udgivet en tekst i vores egen avis!". I mens går den anden lærer rundt til hver af eleverne og hører dem, hvad de laver og om de har brug for computer for at komme videre.

En af pigerne har spurgt hendes sidemand om hun må læse, hvad han har skrevet. Han har skrevet en artikel om biler. Det må hun gerne, men mens hun læser det igennem, griner hun og driller ham med de fejl han har lavet. Læreren hører det og siger: "Jeg forstår ikke at I griner så meget af hinanden, når I retter". Drengen tager det tydeligvis ikke så tungt og trækker på skuldrene og svarer "Sådan er det jo".

Observation: Idræt – fodbold for drengene

Idræt er normalt ikke opdelt i piger og drenge, men i dag har lærerne valgt at gøre det sådan. En lærer forklarer evaluator, at pigerne nogle gange synes, at det er lidt voldsomt at spille fodbold med drengene, og derfor har de valgt at dele dem op i dag, så drengene spiller fodbold og pigerne badminton – i morgen bytter de rundt.

Der er 8 drenge på banen; en sidder og kigger på og er ikke med og en træner basket på basketbanen lige ved siden af. Læreren starter timen med opvarmning. Hver elev har en bold og læreren illustrerer de forskellige øvelser de skal lave. Alle lytter efter, og gør hvad han siger.

Til en af øvelserne bruger læreren en af drengene til at demonstrere, hvad øvelsen går ud på. Han forstår ikke, hvad han skal gøre, og en af de andre springer til for at gøre det i stedet for. Men læreren insisterer på at bruge den første, og i stedet viser den anden ham, hvordan han skal gøre det.

Til flere af øvelserne skal de gå sammen to og to og fx stå med ryggen til hinanden og give bolden til hinanden på forskellige måder. Der er ikke problemer med at finde sammen i små grupper – de går uden videre sammen med dem, som de står tættest på.

Observation: Idræt – badminton for pigerne

Timen er omkring halvvejs gået, da evaluator kommer. Der er 6 piger som står og spiller med hinanden to og to. Læreren går rundt og kommer med opmuntrende kommentarer: "Godt", "flot", "det ser godt ud", "kom igen" osv.

Læreren prøver at få pigerne til at tælle point i deres kampe. Med nogle minutters mellemrum får han dem til at stoppe op og bytte makkere, så vindere spiller mod vindere og tabere mod tabere. Men pigerne tæller ikke, så de tænker sig lige om når de på lærerens forlangende skal give ham resultat af kampen. En af pigerne siger på et tidspunkt: "hvis vi skal være helt ærlige, så tæller vi ikke. En anden siger forklarende: "Vi spiller for sjov".

Ved afslutningen af timen siger læreren at banerne skal pakkes sammen og alle fjerboldene skal samles op. Der er en god stemning, pigerne smiler og snakker mens de går rundt og hjælper hinanden med at rydde op.

Snak med idrætslærer

Efter timen snakker evaluator med læreren. Det er første gang, at de prøver at spille badminton, så læreren havde startet timen med at fortælle om reglerne og hvordan banen ser ud. Han siger at "alt hvad vi laver her, er nyt for dem".

Han fortæller, at sommercamp'erne har været "overraskende gode" til at rydde op. Efter idrætstimerne bliver redskaber og bolde ryddet op – hurtigere end han er vant til med almindelige højskole-unge. Han nævner også de to lørdage, hvor de har lavet mad fra deres hjemlande. Her hjalp alle til uden lærernes opfordring, og der blev ryddet virkelig flot op efter de var færdige. I det hele taget er de gode til at rydde op på de forskellige fællesarealer og deres værelser er også pæne.

Han fortæller også, hvordan der i idrætstimerne kan være problemer med at dele hold. Når læreren giver besked om at de fx skal gå sammen to og to, så står de bare med armene ned langs siden og foretager sig ikke noget. Så må lærerne dele dem i stedet for. Til fri idræt om eftermiddagen – hvor de frit kan vælge hvilken idræt de vil dyrke – fortæller han, hvordan det har kunnet tage dem 20 minutter at dele hold til en kamp. Han siger, at det som lærer nogen gange kan være svært at se på, men at det er en balance – for de skal jo heller ikke styre for meget.

Fokusgruppeinterview med lærere

I interviewet deltog 4 af campens lærere. De 4 lærere er alle hentet ind ude fra i forbindelse med campen, og er enten under uddannelse som lærere eller allerede færdiguddannede. Derudover har 2 af højskolens faste lærere været ansvarlige for planlægningen af opholdet og desuden været undervisere på campen. De har alle 6 mødtes nogle uger inden campen og bl.a. lavet den overordnede ramme for dansk- og matematikundervisningen. Det enkelte forløb har hver enkelt lærer dog selv stået for at tilrettelægge.

De har ved flere lejligheder arbejdet målrettet med at styrke deltagerne personligt ved at øge deres selvtillid og selvfølelse. Lærergruppen ser det i første omgang som et spørgsmål om at sætte fokus på samarbejde – som så derigennem vil styrke den enkelte personligt.

De giver to eksempler på forløb, hvor de målrettet har arbejdet med at styrke deres samarbejdsevner: I første uge havde den ene lærer et forløb, hvor eleverne skulle samarbejde i grupper og arbejdede med at turde træde frem for de andre. I anden uge havde de et projekt, hvor camp'erne blev delt i 4 grupper, der hver skulle lave et løb for resten af holdet med forskellige poster. Hvert løb måtte vare ½-3/4 time.

De har ikke snakket konkret om deres tilgang til eleverne, så hver lærer har sin tilgang. Men overordnet set har de snakket om, at der skal lægges vægt på en positiv vinkel over for eleverne og de skal have at vide, at de er gode.

Lærerne har gennemført personlige samtaler med hver af eleverne. Forud for samtalerne havde lærerne sat sig sammen og evalueret og "sat ord" på den enkelte elev. Eleverne var så blevet fordelt, så de skulle snakke med den lærer de kendte bedst, dvs. den lærer de havde haft i dansk. I samtalerne var der blevet lagt vægt på to ting: hvad de er gode til og hvilke ønsker og muligheder de har i fremtiden uddannelsesmæssigt. Endvidere havde de snakket med eleverne om den udvikling, som de som lærere havde set hos den enkelte. For nogle havde samtalerne været konkret studievejledning, hvor eleven fx havde fået at vide, at de fleste uddannelser har Åbent Hus man kan komme til, eller var blevet opfordret til at finde flere informationer på internettet om det de gerne vil. I andre samtaler havde det været vigtigt for lærerne, at få eleven til at kigge mere realistisk på sine uddannelsesmuligheder. Dette gjaldt primært for de relativt nyttilkomne, som kan have svært ved at gennemskue det danske uddannelsessystem. En lærer nævner som eksempel, en elev, der gerne vil være advokat og tror, at man kan tage det på et 4-ugers kursus, ligesom man kan i vedkommendes hjemland. Her gælder det så, fortæller læreren, om at man sammen med eleven ser realistisk på dette ønske og fortælle, at der også er mulighed for at blive advokatsekretær.

Lærerne synes at kunne mærke, at det er lykkedes at give kursisterne mere selvtillid, så de tør mere nu. En siger også, at "de stille er mere på banen nu".

Lærernes vurdering er endvidere, at eleverne er blevet styrket socialt og at deres oplevelser på campen er med til at styrke deres sociale kompetencer. Det sociale sammenhold i gruppen er godt og de er glade for at være sammen på kryds og tværs.

Lærerne vurderer, at eleverne generelt har et fagligt udbytte af undervisningen. Nogen har rykket sig meget, nogen knap så meget og enkelte har stort set ikke rykket sig fagligt.

Dansklæreren, der underviser de sprogligt svageste elever, giver som eksempel på en faglig udvikling hun har set blandt mange af hendes elever, at flere nu begynder at forstå det grammatiske system - kan kende forskel på nutid og datid, og selv begynde at høre, hvis de selv eller andre laver fejl.

De to matematiklærere fortæller, at deres overordnede mål med undervisningen var at give eleverne "sprog på matematikken". De ser det som den sværeste barriere for dem i forhold til at lære matematik i Danmark, at de ikke kender sproget og dermed de ord, der bliver brugt til at tale om matematik

I matematik har de to lærere endvidere lagt vægt på at lære eleverne, at i Danmark "gør vi det på en anden måde" – for at vise dem, at matematik kan gøres på en anden måde end den

traditionelle de er vant til, hvor det kun er facit, der tæller, og man følgelig får fejl, hvis der er fejl i facit. Som eksempel nævner de undervisningen i de 4 regnearter, hvor de overfor eleverne understreger, at alle måder er lige rigtige – hvis bare resultatet bliver rigtigt og man kan forklare, hvad man har gjort, så er det rigtigt.

I matematikundervisningen har de sat fokus på problemløsning og samarbejde – og har derfor opfordret dem til at hjælpe hinanden og tale sammen om det. Det var svært for eleverne i starten og flere udtrykte den holdning, at "det her er ikke matematik". Men lærerne føler nu, at der er mere accept og forståelse for denne tilgang nu. Efter den første uge med deres "eksperimenterende tilgang", havde de snakket med eleverne om forskellen – og hvad det styrker, at gøre det på denne måde.

I dansk har de undervisningsdifferentieret ved at opdele eleverne i 3 hold efter niveau ud fra førstedagens præsentation af dem selv, samt arbejdet med at interviewe sidemanden og fremlægge det for resten af holdet. De 3 hold er blevet undervist samtidig, men med hver deres lærer. De 3 lærere har alle sørget for, at de bedste på deres respektive hold, blev udfordret ved at de skulle lave flere ting end de øvrige, fx ved at de skulle lave flere og mere komplicerede sætninger end de andre. De har også kopieret ekstra sider til dem, der var hurtigt færdige, så de havde noget at lave. Ekstramaterialet var ved slutningen af timen – for ikke at gøre forskel - blevet delt rundt til alle og dem, der ikke havde lavet det i timen, skulle så lave det til forberedelse om aftenen. Et andet eksempel på undervisningsdifferentiering var at det enkelte hold nogle gange er blevet delt, således fx at holdet har arbejdet med den samme tekst, men hvor opgaven for nogen bestod i at læse den, bestod den for andre i at analysere den.

Lærerne fremhæver, at de relativt små holdstørrelser på 7-8 personer har medvirket til, at de i høj grad har kunnet være hos den enkelte, og set styrker og udfordringer hos hver enkelt.

Læreren på holdet for de mest øvede, havde haft en ekstra udfordring fordi der på holdet også var en dansk elev, der netop var blevet student. Hende havde de så sørget for særlige opgaver til, så hun også havde noget at lave.

Matematikundervisningen er i første og tredje uge foregået for alle nogen-og-tyve elever på en gang, men altid med to lærere på. Det har været en bevidst beslutning med to lærere, så hver enkelt i højere grad kan tilgodeses. I anden uge blev holdet delt helt tilfældigt i to mindre hold, med hver sin lærer. Som eksempel på undervisningsdifferentiering, nævner lærerne arbejdet i første uge med, i små grupper, at folde papir og beregne rumfang, areal osv. For nogle var det en udfordring at forstå instruktionerne og folde papiret, for andre var det udfordrende at skulle lave beregningerne, og atter andre skulle have supplerende opgaver i form af "hvis du skal lave en kasse med et rumfang på xx hvad er så arealet på det papir du skal klippe ud?".

Ud over det rent matematik- eller danskfaglige, nævner lærerne to andre centrale læringspunkter (udbytte), som styrker eleverne i forhold til at gennemføre en uddannelse.

Det ene læringspunkt er, at de har fået en forståelse for, hvordan en skole – eller selve undervisningsmiljøet - fungerer i Danmark. De har fx fundet ud af, hvordan det fungerer mellem lærer og elev, at man ikke skal være bange for at sige til, hvis man ikke forstår noget, samt at lærere i Danmark ikke må slå eleverne. Det var for nogle af eleverne først gået op for dem efter en uge, men det var så en god forklaring på, hvorfor mange af dem ikke turde sige noget i

begyndelsen. Dertil kommer, at de har lært først at prøve at spørge hinanden om hjælp, inden de prøver at spørge læreren. De har også brugt tid på at snakke med eleverne om forskellene mellem en dansk skole og typiske skoler, der hvor de kommer fra.

Det andet læringspunkt handler om det mere studietekniske, og vurderes derfor primært at have nytte for dem, der allerede er i gang med en uddannelse. Til at illustrere dette læringspunkt fortæller lærerne, at eleverne på højskolen har lært, at tidligere tekster samt udleverede ark og opgaver er gode at gemme og have med i timerne. Hver time bygger ofte oven på det, der tidligere er blevet gennemgået, og man kan derfor have glæde af at kunne bladde tilbage, når man skal læse en opgave. Notetagning er et andet eksempel. Nogle af eleverne har lært, at det er en god ide at tage noter, når emnerne bliver gennemgået på tavlen, i stedet for bare at sidde passivt og kigge på, mens læreren skriver. Det sidste eksempel er, at højskolen har Fordybelse på skemaet. Fordybelse er en slags obligatorisk lektiecafé 1½ time hver aften, hvor eleverne kommer og laver lektier og kan spørge en lærer om hjælp. Lærerne er sikre på, at nogle af eleverne har "lært noget af at lave lektier" – og at se formålet med at lave lektier. Fordybelse var i starten af campen ikke obligatorisk, men det er den nu.

På Vejle Idrætshøjskole er der blevet taget højde for elevernes interesser på flere måder. I idræt har de fx spillet mere fodbold efter ønske fra eleverne. Endvidere er det i Fri idræt op til den enkelte elev at vælge idrætsgren. I forbindelse med aftensamlingerne har lærerne også været lydhøre, og det var eksempelvis elevernes forslag, at de en aften spillede spil og en anden aften så filmen "The Last King of Scotland". Eleverne havde endvidere selv taget initiativ til og arrangeret en fodboldkamp med lærerne mod eleverne. Avisproduktionen i dansktimerne i den sidste uge af opholdet var også delvist blevet iværksat ud fra et ønske om, at eleverne skulle have mulighed for at skrive om lige netop det, der interesserede dem. Den anden faktor i den beslutning var dog også – som før nævnt – at hver elev dermed får udfordringer på sit specifikke niveau.

Både den første aften og på den første morgensamling blev sommercamp'erne introduceret til de danske folkehøjskoler generelt, og til Vejle Idrætshøjskoles historie specifikt. Undervejs i opholdet er de værdier som højskoletanken bygger på, også blevet diskuteret med eleverne, og de har fx snakket om, at der i princippet ikke er nogle regler, men at det gælder om at bruge sin sunde fornuft; Ligesom de har fået fortalt, at der ikke er nogen eksamen på en højskole – og at opholdet er frivilligt. Endvidere har de snakket om det fælles ansvar – bl.a. også i forbindelse med at få eleverne til at komme til tiden. De har snakket om, at det ikke kun er irriterende for læreren, men også for de andre elever.

Flere af morgensamlingerne er blevet brugt til at præsentere eleverne for forskellige aspekter af dansk kultur og danske værdier, fx HC Andersen og eventyret om "Den Grimme Ælling". I modsætning til de fleste andre højskoler, så synger de ikke med eleverne på Vejle Idrætshøjskole, og lærerne forklarer at man i Vejle i denne og andre henseender har mere fokus på idrætten og mindre på de traditionelle højskoledyder.

Lærerne har ikke gjort noget aktivt for at skabe kontakt til de øvrige kursister på højskolen. "Det klarer de selv". De har fået positiv respons fra højskolens forstander og hans kone, der har kommenteret og rost eleverne for deres gode humør.

De har haft emnerne accept, respekt og anerkendelse oppe på en morgensamling og snakket med eleverne om det, men de synes, at eleverne af sig selv har været gode til at skabe en god omgangstone, og der har ikke været meget drilleri. I enkelte tilfælde har lærerne dog grebet ind, hvis to elever var på kant med hinanden. Så har de trukket dem til side og fået dem til at snakke sammen og fundet en løsning på det.

Kulturmødet mellem eleverne har fundet sted uden problemer, og de har ikke oplevet nogen problemer mellem de forskellige nationaliteter. De forklarer det med, at de her unge havde fået og små fordomme om hinanden til at starte med. I den første uge havde en af lærerne endvidere haft temaet kultur oppe med dem.

De har ikke fundet det nødvendigt at tage nogle kulturelle eller religiøse hensyn. På buffeten er mad med svinekød skiltet, men det udlægger én af lærerne mere som en praktisk foranstaltning end et egentligt hensyn – alternativet er, at personalet i køkkenet ellers hele tiden skal svare på spørgsmål til madens indhold. Der er et generelt alkohol-forbud på højskolen, så de har ikke skullet tage stilling til det. Eleverne går ofte ned i byen i weekenderne, og her er det bestemt lærernes opfattelse, at nogle af eleverne drikker, men det ser de ikke som et problem. En af de første dage havde de set optræk til, at eleverne delte sig meget op i drenge- og pigegrupper, og her havde de så følt et behov for at gribe ind for at få dem til at blande sig mere.

En af lærerne fortæller, hvordan hun nogle gange tænker på, at tale anderledes til disse unge, end hun ellers ville gøre. Normalt ville hun i forbindelse med en irettesættelse kræve, at eleven kigger på hende og sige: "Se på mig når jeg taler til dig", men det synes hun vil være for hårdt overfor denne gruppe, fordi hun aldrig helt ved, hvad de har med i bagagen.

herudover har de arbejdet med kultur på de to lørdage, hvor de har lavet mad – "mad som kultur". Kulturbegreber indgår også i undervisningen, når de fx snakker om den danske undervisningstilgang og uddannelsessystem vs. tilgangen i deres forskellige hjemlande, og når én i forbindelse med avisen eksempelvis skriver en artikel om at være ung i Congo vs. at være ung i Danmark. Desuden har de til en aftensamling set filmen "Crash" og næste dag - på baggrund af et læreroplæg om fordomme - snakke om filmen.

Lærerne har forskellige bud på, hvad der har været det allerbedste ved campen. En synes det er de to aftener, hvor de har lavet mad. Der har været en god energi og stor glæde fra alle omkring denne aktivitet. Det har i lærerens øjne vist, at de var gode til at samarbejde, og det har været sjovt at høre deres snak mens de gik og lavede mad og senere når de skulle rydde op. På forhånd havde læreren tænkt, at de ville være nødvendigt at hive folk op og sætte dem i gang – også med oprydningen - men det har slet ikke været nødvendigt.

En anden lærer synes at den bedste oplevelse har været elevernes gode humør. Det multikulturelle er vokset frem og de er blevet til én stor gruppe. En tredje lærer fremhæver bålaftenen som det bedste. Alle eleverne havde været vildt begejstrede og alle skulle prøve at hugge brænde, snitte pinde og bage snobrød. Hun havde på forhånd tænkt, at eleverne måske ville sidde der en times tid, men de blev ved hele aftenen.

Observation: Matematik

Hele gruppen af sommercampere har matematik sammen, og der er sat to lærere på til hver time. Eleverne har svært ved at komme til tiden, og lærerne trækker den et par minutter, så der kommer lidt flere. I alt er 15 mødt frem, da lærerne starter timen. Et par stykker flere kommer til, efter at de er gået i gang.

I dag skal de gennemgå hver af opgaverne i en prøve, som de tog i sidste uge. Opgaverne er forskellige regnestykker med plus, minus og procent. Den første opgave er, at de skal regne stykkerne ud, og anden opgave er, at de skal forklare med ord, hvordan de er kommet frem til resultatet.

Den ene lærer giver eleverne de rettede prøver tilbage og forklarer, at de gerne vil vise dem en anden måde, man kan gøre det på: "I er måske vant til at få at vide, hvor mange fejl I har, men det er vi ikke så interesserede i. Med henvisning til elevernes indvendinger ugen forinden, hvor de havde ment, at det ikke var "rigtig matematik", siger hun: "I har været rigtig gode til at tage det til jer".

Da alle prøverne er blevet delt rundt bliver stykkerne gennemgået et efter et i plenum ved hjælp af en overhead projektor. De bliver efter tur bedt om at læse op, hvad de har skrevet som forklaring til udregningerne. Resten af klassen bliver spurgt om de har gjort det på andre måder – og det illustreres på den måde flere gange, at man kan bruge flere forskellige metoder og alligevel komme frem til samme resultat.

Ved et af divisions-stykkerne viser den ene lærer, hvordan man kan skrive dem op på forskellige måder. Hun henviser også til, hvordan de i sidste uge havde snakket om, at man kan dividere ved at dele op i mindre og mindre dele og så lægge sammen til sidst – "slavemetoden". "Der er ingen rigtige måder. Der er ingen forkerte måder. Alle måder er lige rigtige", supplerer den anden lærer.

I en af opgaverne vises en firkant, der er delt op i 5 vandrette streger og 8 lodrette streger, og spørgsmålet er hvor mange firkanter der er ialt. Igen skal eleverne neden for deres resultat forklare hvordan de er kommet frem til resultatet. Læreren spørger en elev, hvad hun har skrevet og hun svarer 40. Hun forklarer, at hun har talt den ene side og den anden side og ganget 5 med 8 og fået 40. Hun spørger pigen ved siden af, som også har fået 40, hvordan hun har gjort. Hun svarer, at hun har talt dem. De andre elever griner lidt, men igen fremhæver læreren, at det ikke er forkert at bruge den metode: "Hvis resultatet er rigtigt, så er det ikke forkert at gøre det på den måde". Læreren siger, at alle eleverne er kommet frem til tallet 40 – på nær én som har skrevet 41. De andre griner lidt, men læreren beder hende så om at læse op, hvad hun har skrevet i sin forklaring: hun har ganget 5 med 8, men så lagt den ydre firkant til og dermed kommet frem til tallet 41. De andres smågrinen forstummer fuldstændig og læreren siger igen "Se, det er også rigtigt!". Så får de pludselig øjnene op for, hvor mange svar der egentlig kan være på spørgsmålet og forsøger at tælle flere af de indre firkanter med.

Læreren forklarer, at "hvis metoden er rigtig, men resultatet er forkert, så får man også point for det ved en eksamen i Danmark. Ved en matematik-prøve i Danmark kan man aldrig få minuspoint – derfor skal man altid prøve at gøre noget".

De fortsætter gennemgangen opgave for opgave. Læreren fortsætter med at spørge eleverne, hvad de har gjort – også selvom resultatet er rigtigt. Hvis den, der bliver spurgt ikke kan svare, spørger læreren, om hun må spørge én af dem, der har fingeren i vejret: "Han vil gerne hjælpe dig – skal jeg spørge ham?". Til den sidste opgave, spørger læreren en af fyrene: "Hvad bliver det?". "Jeg hørte ikke efter", lyder svaret. "Det var da dumt når du gerne vil blive bedre til matematik", svarer hun ham.

Da alle opgaver er gennemgået holder de en kort pause, og derefter opfordres eleverne til at regne de forkerte stykker fra prøven igen. Hvis de har problemer, så opfordres de til at spørge deres sidemand, og ellers kan de spørge lærerne, som går rundt og hjælper dem hver især.

De sidste par minutter af timen introducerer den ene idrætslærer til eftermiddagens fri-idræt: Duatlon, der er 5 km løb og 400 m svømning. De skal selv finde sammen i hold på 2-3 personer og øvelsen går ud på, at de inden de starter skal lave en plan for, hvordan de internt i grupperne vil fordele løb og svømning.

Snak med matematiklærer

Matematiklæreren fortæller, at det har været svært at holde mødedisciplinen. I starten havde lærerne været sure over det, men de følte så, at det var en dårlig måde at starte en undervisningssituation på. Så nu har de "givet lidt op over for det". I nogle timer vælger de at sige, at det er for dårligt, men andre gange går de bare i gang med undervisningen. "Men hvis der kun er 3 elever, så er det jo lidt svært at gå i gang", forklarer hun. Lærerne har også snakket med eleverne om, at hvis man kommer for sent, så behøver man ikke gøre så meget opmærksom på sig selv, så er det bedre at man bare lister ind og finder en plads. Det havde lærerne følt var nødvendigt at sige, fordi nogle elever havde forstyrret meget, når de kom for sent.

Fokusgruppeinterview med elever

Mens de andre elever laver duatlon, er 6 elever blevet udpeget af lærerne til at deltage i et fokusgruppeinterview med evaluator. Der er 3 drenge og 3 piger – alle blandt de elever der snakker bedst dansk.

Som ved de øvrige interviews med elever, indleder evaluator med at forklare om evalueringen og sikrer sig, at alle ved, hvad det betyder. Det forklares også, hvad et fokusgruppeinterview er, og at alle har lov at sige, hvordan de oplever det, og at der ikke er rigtige svar.

De har alle sammen været meget glade for at være på campen. Flere fremhæver, at det bedste har været at møde så mange nye mennesker og lære dem at kende. En fortæller, at hun synes, det havde været lidt mærkeligt første dag, at være her med 30 fremmede mennesker. Hun havde følt sig lidt alene, da hendes forældre var kørt hjem og havde efterladt hende.

Tilfredsheden med sommercampen illustreres også ved, at 3 af dem var på lignende ophold sidste år og havde syntes, at det var så god en oplevelse, at de gerne ville prøve det igen. 2 af dem havde fået overtalt to af deres venner til også at tage med, fordi de også synes, at de skulle prøve det.

Alle er enige i, at det sociale fællesskab var opstået meget hurtigt. Lærerne havde hurtigt hjulpet til at "bryde isen" allerede den første dag, hvor de havde haft en præsentationsrunde og også skulle interviewe hinanden to og to.

Som noget negativt ved campen siger en af drengene, at de skal for tidligt op. Flere er helt på linje. Der er morgenmad for tidligt – nogen gange når de slet ikke at spise noget, inden de skal til morgensamling.

3 af de interviewede var også på camp sidste år – to på Vejle og en på Egå Ungdomshøjskole. Hende, der tidligere var på Egå, synes at det var bedre sidste år, hvor der kun havde været 17 elever.

Eleverne har ikke haft så meget kontakt med kursisterne på de andre højskolekurser. De har mest bare hilst på dem i spisesalen, men et par stykker havde dog snakket med nogle unge som var på skolen ugen tidligere. De synes det er godt, at der er andre på skolen, og finder det "hyggeligt".

De synes alle sammen, at det er trist, at de snart skal hjem. De kommer til at savne at være sammen, men de er sikre på, at de vil holde kontakt med hinanden – "helt sikkert".

På spørgsmålet om, hvad de synes om undervisningen på højskolen, svarer en af dem, at matematikundervisningen i første uge var "helt kaput". Flere nikker. Det tog dem tid at forstå den "ny matematik", som lærerne kalder det, men det går bedre nu og de synes det er sjovt, at de skal arbejde sammen for at finde løsninger.

Med henvisning til lærernes understregning af at både metode og resultat er vigtigt, sammenligner én matematikundervisningen her med matematikundervisningen med hendes hjemland, Congo: "I mit land, skal vi kun finde svar – kun finde svar"

De har været glade for danskundervisningen i de første uger, og synes også, at det er spændende og sjovt at arbejde med at lave avis. Flere fremhæver, at det er rart at kunne få avisen med hjem og vise til familie og lærere, hvad det er de har lavet på højskolen. Flere har prøvet at lave avis før, mens det for nogle er en ny oplevelse. De fremhæver også, at det var sjovt at skrive digte.

De er glade for lærerne, som de synes er sjove og som laver "god stemning". De fortæller dog også, at lærerne kan blive sure, når de ikke kommer til tiden. En synes at lærerne er "tålmodige", når de venter på de elever, der kommer for sent. En forklarer, at han er træt efter idræt og derfor nogen gange kommer for sent.

De er enige om, at niveauet i timerne er tilpas. I dansktimerne er de delt i 3 grupper, men inden for de tre grupper får de bedste ekstra opgaver, og det synes de fungerer fint.

En af de interviewede, der ikke snakker helt så godt dansk som de andre, siger, at han synes, at han lærer meget dansk af at være på sommercampen. Både i timerne men også fordi de kun må og kan snakke dansk sammen uden for timerne. Han siger, at hans bedre dansk giver ham mere lyst til at gå i skole igen.

De har alle været glade for den individuelle vejledning. En, der skal starte i 3.g efter sommerferien, fortæller, hvordan hun nu overvejer måske at tage et års pause, inden hun skal læse videre. Hun havde opfattet samtalen med læreren som en slags studievejledning, hvor hun og læreren havde snakket de forskellige uddannelsesmuligheder igennem.

På spørgsmålet om, hvordan en højskole fungerer i forhold til andre skoler, fremhæves, at der ingen eksaminer er, at der er morgensamling og at man bor på højskolen og dermed er væk hjemmefra. De fremhæver også, at de har haft mere samfundsfag end de er vant til. Fx nævner de, at der har været en gennemgang af det danske uddannelsessystem fra børnehaveklassen og op. En siger, at det måske mest var rettet mod de af eleverne, der er helt nyttilkomne, men de synes alle, at de havde lært noget. En anden nævner gennemgangen af det danske politiske system med folketing og regering som spændende og nyttigt.

Da evaluator spørger, om de har snakket om uddannelse, og hvorfor det er vigtigt at have en uddannelse, svarer én: "Det ved vi bare". En anden forklarer, hvordan hendes mor altid fortæller hende og hendes søskende, hvor vigtigt det er med en uddannelse, så det ikke er nødvendigt at tage et arbejde på en fabrik, som hun selv har været nødt til. "Lav jeres lektier, så I ikke skal ende som mig", siger hun.

Flere af de interviewede synes, at de har fået mere selvtillid af at være på højskolen. De forklarer, at de ofte er noget tilbageholdende, men her på skolen tør de mere. En anden forklarer, at eleverne på campen "har noget til fælles – vi er ens" og derfor tør de mere her end på de skoler, de ellers går i.

De fremhæver også, at de bedre dansk-kundskaber øger deres selvtillid – og både selvtillid og sprogkundskaber vil gøre det lettere for dem at få nye venner, når de kommer hjem igen. En anden fremhæver, at hun er blevet bedre til %-regning. Før synes hun, at det var hårdt, men "nu er det ikke så svært", siger hun og smiler.

En af dem, der var på højskoleophold sidste år fortæller, hvordan hun tabte sig. Hun siger, at hun før var tyk, men sidste år tabte hun sig, og det er hun glad for. Hun fortæller også, at hun kun havde været få måneder i Danmark, inden hun tog på højskole sidste år. Hun synes, det var mærkeligt at være i et land, hvor hun næsten ikke kendte nogen ud over hendes familie. Den følelse var blevet brudt på højskolen, hvor hun havde lavet nye venskaber – venskaber som holder endnu ved at de sms'er og chatter med hinanden over MSN. De vil også meget gerne mødes med hinanden, men de bor spredt ud over hele Danmark, så det er lidt svært.

De er glade for at være så mange kulturer sammen. En kalder det "fantastisk". De lærer om hinanden og hinandens kulturer; hvordan det er at være kristen – hvordan det er at være muslim. De har prøvet hinandens mad og de har danset danse fra forskellige lande. De skal også prøve danske folkedanse senere.

Som ét højdepunkt fra opholdet, fortæller en, at lærerne har spillet teater for dem. Det sjoveste var, at de kvindelige lærere spillede mænd og omvendt. Alle synes det havde været rigtig sjovt, men som det allerbedste ved opholdet siger alle, at det er det sociale fællesskab.

Opfølgende telefoninterview med en lærer

Da den lærer, der primært havde stået for planlægningen af sommercampen, holdt ferie da evaluator var på besøg, gennemførte evaluator et opfølgende telefoninterview med læreren.

Læreren fortæller, at formålet om at styrke eleverne og give dem øget selvtillid og selvfølelse, er tænkt ind i opholdet på flere måder. Dels fagligt, hvor de har prioriteret at inddele eleverne på mindre hold i dansk og matematik, så de ikke skulle føle sig "klemte". Idrætsmæssigt har de tænkt det ind, så eleverne er blevet præsenteret for mere velkendte aktiviteter og for nogle helt nye aktiviteter, hvor alle var på helt bar bund. Det har været vigtigt for at de elever, der ikke var så idrætsorienterede, skulle kunne deltage på lige fod med de øvrige. Læreren betoner, at det var vigtigt for dem, at de skulle have "en god oplevelse alle sammen" og at det derfor også var vigtigt at indlægge aktiviteter, hvor det ikke handlede om at være hurtigst eller stærkest. Endvidere har deltagerne været præsenteret for nogle forskellige samarbejdsøvelser, der har gjort den enkelte klogere på sig selv og på sine stærke (og svage) sider. Fra skolens side har der været lagt vægt på, at "alle har noget at byde på".

Læreren vurderer, at elevernes primære udbytte af opholdet – i forhold til deres videre skolegang – er, at de har haft en positiv oplevelse af det at gå i skole – "at de har haft det godt i en skolemæssig sammenhæng". Dette er vigtigt som en motiverende faktor i forhold til at fortsætte eller påbegynde et uddannelsesforløb.

Fra de individuelle samtaler, der er blevet holdt med alle eleverne, er det lærerens klare opfattelse, at eleverne har fået et fagligt udbytte ud af det, og at de er blevet mere afklarede omkring planerne for deres videre skoleforløb.

Eleverne på Vejle Idræthøjskole er blevet introduceret til højskoletanken gennem et oplæg holdt af én af lærerne. Her fik de viden om ideen og historien bag de danske højskoler. I samfundsfag har de haft timer om demokrati, hvor den danske demokratiske model er blevet præsenteret og diskuteret. Modellen er herefter blevet belyst og sat i forhold til, hvordan andre lande og andre landes samfundsmønstre er bygget op. Endelig er eleverne også blevet introduceret til det danske uddannelsessystem gennem et oplæg, som en af lærerne holdt.

Læreren vurderer, at elevernes udbytte af disse oplæg har svinget meget – nogen har suget det til sig, mens andre mest har haft "blank skærm".

Som ved alle andre højskoleophold er lærere og elever under sommercampen kommet tættere på hinanden, end lærere og elever i de fleste andre skoleforløb gør. Læreren fortæller, hvordan de har hygget sig sammen med eleverne og også festet og danset med dem den sidste aften. Det havde overrasket mange af eleverne, at man kunne have sådan et forhold til sine lærere.

Læreren vurderer også, at de individuelle samtaler har givet eleverne et andet indtryk af, hvad en lærer kan være – og hvilket forhold man også kan have til en lærer.

Læreren har en klar fornemmelse af, at de individuelle samtaler med eleverne skaber en god kontakt mellem lærer og elev, og giver læreren en god følelse med eleven og dennes ønsker til fremtidig uddannelse og karriere. I flere tilfælde har samtalerne drejet sig om, at eleverne har været i tvivl om, hvorvidt de var på rette vej uddannelsesmæssigt i forhold til deres egne ønsker – eller om de lod sig styre af deres familiers traditionelle tanke- og handlemønstre. Samtalerne

har i disse tilfælde således drejet sig om at styrke og bevidstgøre den enkelte til at træffe sine egne valg – og gå efter egne og ikke andres ønsker – og om at tage ansvar for sit eget liv.

5.5 Besøg på sommercamp, Egå Ungdomshøjskole

Evaluator var på besøg på Egå Ungdomshøjskole fra mandag aften til tirsdag sidst på eftermiddagen i den tredje og sidste uge af campen.

Briefing

Ved ankomsten til højskolen blev evaluator vist rundt og modtog en briefing om højskolen og sommercampen af én af sommercampens lærere.

I starten af opholdet havde de gennemført en dansk test, og på den baggrund bliver eleverne delt op i 2 eller 3 hold. Helt i starten af opholdet, holdt et par af eleverne op pga. hjemve.

Læreren fortæller, at nogle af eleverne har svært ved at forvalte den frihed, de oplever på højskolen. Det giver sig dels udslag i, at mange har svært ved at møde til timerne, og lærerne må rende rundt og hente dem. Samme dag har han også haft en snak med eleverne om, at nu må de altså vælge, om de vil være her og tage aktivt del i de aktiviteter, der foregår.

Han fortæller også, at nogle af eleverne er "lidt for anbragte" af fx deres sagsbehandler, men synes nu alligevel, at det går OK.

Observation ved morgensamling

Da klokken bliver 9 og morgensamlingen skal til at starte mangler der stadig en god håndfuld elever. To af lærerne er til stede. De tæller eleverne og den ene lærer siger med et glimt i øjet, at han går på "tæsketur" for at få resten ud af fjerene. Nogen sidder og snakker og laver sjov. Andre sidder med hovedtelefoner på. Læreren kommer tilbage fra "tæsketuren" og et par elever kommer dumpende. En af eleverne bliver utålmodig og spørger, om de ikke snart skal gå i gang, og det gør man så.

Evaluator præsenterer sig selv og formålet med evalueringen.

Den ene lærer fortæller om holdinddelingerne – hvem der skal være på hvilke hold, og hvilke lokaler de 3 hold skal være i.

Dernæst orienteres eleverne om morgendagens udflugt til Legoland. De skal spise morgenmad som normalt og så smøre en madpakke. De får penge til at kunne købe aftensmad for. "I får 4 kroner", siger han. Ikke alle fanger joken og synes at det er strengt. "Hvad er der? I kan da købe en halv sneakers?", svarer læreren. De bliver kørt frem og tilbage i egen bus. Dem, der har lyst kan tage badetøj med, fordi der er et vandland. Det er mest for børn. "Vi er også børn", siger én. Begge lærere skal have deres egne børn med. De får turpas. En spørger om man SKAL med til Legoland? Ja, det SKAL man, svarer læreren. "Det er ikke en tur, man kan sige nej til"

Observation: dansk

5 piger og 5 drenge

I dag skal vi lære at sætte komma, siger dansklæreren. To piger siger, at det kan de godt. Læreren siger, at det er svært: "jeg kan ikke sætte komma", siger han. "Vil det sige, at vi skal rette dine fejl?", spørger en elev vantro.

Læreren deler nogle kopier rundt. "Det er fra et kursus, jeg normalt holder for folk, der skal på journalisthøjskolen". Han fortæller, at der er nogle tekster, hvor kommaet er ligegyldigt – fx i finansloven, hvor det er indholdet der tæller, men i andre tekster er det kommaet, der afgør betydningen. En elev bliver bedt om at læse op og sætte komma i sætningen: "han ringede, lige mens timen var begyndt". Kommaet kan stå før og efter lige og læreren spørger dem: "Hvem er mest irriterende?"

Læreren læser programmet op fra kopien: først skal de genopfriske noget grammatik, så skal de lære de basale kommaregler og de to grundprincipper, og til sidst spidsfindigheder. "Spidsfindighederne behøver I ikke at lære. Hvis I kan de basale regler, så sætter I 90 % af kommaerne rigtigt. De øvrige 10 % kan sådan nogen som [pigenavn] lære i sin fritid eller i pausen, hvis hun har lyst".

Læreren spørger rundt i klassen, om der er komma på deres forskellige sprog. Ja, det er der på polsk; ja, det er der på persisk, "men jeg kan ikke finde ud af at sætte dem"; nej, det er der ikke på thai.

Læreren vil først gennemgå reglerne og så give dem opgaver, men én elev spørger, om de ikke kan få opgaver først. Det indvilger læreren i, og de går i gang med nogle opgaver fra kopiarkene, hvor de skal sætte kryds og bolle og kommaer. Da de er færdige, bliver eleverne efter tur bedt om at læse sætningerne højt og fortælle, hvor de har sat kommaer. De er meget ivrige efter at komme med deres egne bud på løsningen og taler i munden på hinanden. En af eleverne irettesætter en af de andre og siger, at man skal række fingeren op. Da de er færdige med at gennemgå opgaverne, siger læreren: "Det var fint – ikke så tosset – men det var ikke fejlfrit" og så gennemgår han de forskellige kommaregler ud fra kopiarkene. De får derpå 5 minutter til at lave de næste opgaver, der igen går ud på at sætte komma i nogle sætninger.

Så er der pause og læreren beder dem være tilbage klokken 11, fordi de skal have nok tid til at lege den leg, han har forberedt. Alle smutter ud til pause, på nær en elev, der gerne lige vil have noget hjælp til opgaverne.

Snak med dansklærer

Læreren fortæller, at det er en af de sidste timer, så derfor kan han ikke nå at starte et nyt forløb op. Han er usikker på, hvor meget nogen af dem forstår og siger, at nogle er med og andre er det ikke. Målet for ham med kommaundervisningen er for de ringeste, at de så i det mindste har hørt om det før og dermed har et lidt bedre udgangspunkt, når de skal have om det igen, fx på sprogskolen eller andre steder.

Pause

I pausen sidder en del elever i spisesalen og drikker kaffe/te og spiser boller. Også lærerne er der. Der bliver grinet og snakket en del om fodboldkampen dagen før, hvor der var et opgør mellem lærere og elever. Til elevernes store fortrydelse havde lærerne vundet stort. De 3 lærere havde fået hjælp fra nogle af deres venner for at gøre holdet fuldtalligt. Den ene af pigerne

havde åbenbart et godt øje til en disse venner, men vil ikke rigtig være ved det. De griner alle sammen, og en af lærerne siger, at han da godt kan formidle et telefonnummer, hvis hun er interesseret. Der sidder også elever og nyder pausen udenfor. Nogle ryger og snakker, mens andre står og spiller krocket ind og ud imellem hinandens ben.

Observation: Matematik

5 piger og 4 drenge

Læreren har skrevet 3 regnestykker op på tavlen med plus, minus og gange. "I får ikke lov til at lære om brøker, før I har lavet de tre stykker rigtigt". De får et par minutter til at lave dem, og læreren beder derefter en elev sige, hvad det bliver og så gennemgår han hurtigt, hvordan man regner det ud. Da alle 3 er gennemgået siger han: "Vi har desværre ikke ret meget tid, og vi er nødt til at gå videre".

"Brøker" skriver han på tavlen. Han skriver at "1" er et helt tal: at "1,25" er et kommatotal og at $1/3$ er en brøk. Han spørger dem, hvorfor man har brug for brøker, og flere af eleverne giver deres bud. Han forklarer dem om tæller og nævner.

En af eleverne bliver ved med at snakke og læreren siger: "nu skal du holde din bønne. Vi har kun 1 time og I skal nå at forstå det her inden"

Læreren tegner forskellige lagkager og inddeler dem i dele. "Nu fortæller I mig, hvad det hedder". De rækker ivrigt hånden op: én tredjedel, to tredjedele, én fjerdedel osv. Da en pige svarer rigtigt på et lidt svært spørgsmål, siger læreren til hende: "du er en prinsesse".

En pige er særlig ivrig. Hun knipser, mens hun har fingeren i vejret. "Hold op med at knipse mig ind i hovedet", siger læreren. En anden pige har lagt sig ind over bordet, og læreren går hen og spørger om hun er OK. Det er hun, og hun sætter sig op igen.

Så går de videre til at skulle lave plus- og minusstykker med brøker. Læreren skriver et stykke op på tavlen. "Der er forskellige nævnere, så hvordan gør man det?". Eleverne rækker hånden op og sammen regner de et par stykker på tavlen. En siger, at det er meget svært. Nogle af de andre siger nej, men læreren giver eleven ret og siger, at det ER meget svært

En elev rejser sig og åbner vinduet. "Nej", siger én anden elev, men læreren svarer, at "det er udmærket at få lidt luft". En elev siger, at hendes mor ringer på mobiltelefonen og spørger om lov til at tage den. Læreren giver hende lov til at gå udenfor og besvare opkaldet.

Læreren deler opgaver ud til dem. En spørger, om de må sætte sig udenfor og lave dem. "Nej bliv herinde – ellers kan jeg ikke hjælpe jer". Læreren forklarer, at opgaverne er på den ene side, og løsningerne er på den næste. "Så kan I lave dem selv, uden jeg skal rundt til jer hele tiden. Lav opgaverne først og kig kun i facit, hvis I går i stå".

Nogle sætter sig sammen og laver opgaverne. Læreren går rundt til dem og hjælper dem efterhånden som de får brug for hans hjælp. Det volder især problemer at skulle finde den samme nævner, når de skal plusse to brøker.

Da de er ved at være færdige, spørger én, om han må gå. "Har du spist søm?", spørger læreren og kigger på uret på sin mobil. Han opdager, at klokken er mange og siger så: "Ja, du må gå – om 2 minutter".

Han beder om deres opmærksomhed og går hen og lukker døren. "Prøv at høre: Det er en stor fornøjelse at undervise sådan nogle som jer, der gerne vil lære", siger han. Da timen er slut, går flere hen til læreren og siger, at det var sjovt. En sidder tilbage og beder læreren om hjælp. "I skal da ikke lave matematik i jeres pause", siger han med et grin og går hen og hjælper. Eleven er meget ivrig og vil have det rigtige facit. Han er så ivrig at læreren skriver ekstra stykker op til ham på tavlen. Da han bliver ved at spørge læreren om noget i forbindelse med stykkerne, siger læreren med et grin: "Jeg gider ikke snakke med dig nu. Jeg vil have frokost".

Fokusgruppeinterview med lærere

3 lærere deltog i interviewet

Fokus har fra starten af været på højskoleopholdet i sin helhed, og ikke kun på at lære deltagerne dansk. Dermed har de forsøgt at trække grundtanken i højskolebevægelsen frem, nemlig, at man er social omkring det, man laver. De har bevidst prioriteret at gruppere eleverne forskelligt i undervisningssammenhæng og når der har været udflugter ud af huset.

De har arbejdet på at styrke elevernes selvtillid og selvfølelse ved fra starten at undervisningsdifferentiere. Det har været vigtigt for dem at inddele eleverne efter niveau, i et forsøg på at undgå at nogle skulle falde fra fagligt. På de enkelte hold har de også forsøgt at begrænse tavlegennemgang for hele klassen, men i stedet undervise dem mere individuelt eller i små grupper. Målet er, at den enkelte elev bliver lidt bedre i forhold til det oprindelige standpunkt. For nogle er det fx en overvindelse bare at få sat blyanten til papiret og skrevet lidt, og her er målet så ikke, at eleven skal kunne skrive perfekt.

Lærerne fortæller, at eleverne har arbejdet med at skrive deres egen historie. Til et aftenarrangement læste eleverne så deres historie højt for hinanden – både på dansk og på deres eget sprog. Fortællingerne blev optaget på bånd. For mange var det en stor oplevelse både at skrive historien ned, at stå frem og fortælle den for kammeraterne og også, at den skulle optages. En af lærerne siger, at med den alvorlige bagage som mange af eleverne har, så er det utroligt, at de overhovedet kan bo og fungere på en højskole sammen med så mange andre mennesker uden at gå bersærk.

Lærerne vurderer, at de forholdsvis mange lærerressourcer, som de har brugt ved at dele eleverne op i 3-4 hold, er givet godt ud. Det har betydet, at de elever, der skulle have meget støtte, næsten har kunnet få en-til-en undervisning, fx i arbejdet med historien hvor de skulle skrive teksten sammen. De fortæller om en elev, der næsten ingenting ville skrive. Her satte en af lærerne sig ned sammen med vedkommende og hjalp historien frem ved at spørge "hvad skete der så?" og "hvorfør det?" osv. Det endte med, at han fik skrevet 3 sider. Da han skulle læse sin historie højt for de andre gik det rigtig godt, og han endte med at fortælle mere end blot at læse højt. Lærerne opfatter det som en succeshistorie, fordi han først intet ville, men så ender med at stå og fortælle foran hele holdet.

Ved fremlæggelsen lyttede eleverne til hinandens historier, og der var meget lidt uro i forhold til hvad lærerne havde forventet. Det er lærernes opfattelse, at de i høj grad udviste respekt for hinanden.

Lærerne fortæller om en pige, der i starten var utilfreds med opholdet og ønskede at tage hjem, fordi hun synes de øvrige elever var for barnlige. Lærerne havde sagt, at hun selvfølgelig var fri til at tage hjem, men at de synes, at hun skulle give det en chance. Hun endte med at blive rigtig glad for opholdet og vil nu gerne på et af de lange højskoleophold også.

I forhold til det sociale fællesskab mellem eleverne, så vurderer lærerne, at det går rigtig godt. I den frie tid ser de dem ofte gruppere sig efter etnicitet eller nationalitet, men ved de forskellige aktiviteter blander de sig uopfordret. Lærerne mærker ikke spændinger i gruppen pga. etnicitet.

Lærerne oplever, at holdet er langt bedre til selv at tage initiativ til at sætte aktiviteter i gang end deres andre højskole-elever. De oplever også, at de i høj grad accepterer hinanden som de er, og nævner som eksempel, at alle er velkomne til at spille fodbold – hvad enten det er i fuldt udstyr eller i bare tæer.

Matematiklæreren vurderer, at eleverne har haft et "kæmpe stort" udbytte af matematikundervisningen. Han fortæller, at en pige havde sagt til ham efter en time, at det var første gang, at hun havde lavet noget i en hel matematiktime. Flere af eleverne har også sagt til ham, at de synes, det er rigtig sjovt. Han roser også eleverne for, at gå ind i det faglige, som de bliver præsenteret for.

Dansklæreren synes det er svært at vurdere elevernes faglige udbytte. Nogle har selvfølgelig fået et ryk i den rigtige retning, men for mange handler det også om, at de har lært at turde stille sig op og sige noget for resten af klassen. Det vil de kunne bruge i deres videre uddannelsesforløb.

I samfundsfag har læreren diskuteret med eleverne, hvad der i det hele taget er samfundsfag. Han mener, at de i hans undervisning både er blevet styrket fagligt, og at de er blevet styrket i at danne sine egne meninger og deltage i diskussioner. Han har lagt vægt på at undervise dem i opkomsten af de første landbrugs- og bysamfund af to grunde. For det første fordi det er vigtigt for at forstå, hvorfor mennesket overhovedet begynder at lave samfund, og for det andet fordi de første samfund starter i Mellemosten og derfra bliver "eksporteret" til resten af verden.

Han har været bevidst om ikke at puste til for meget modstand fra elevernes side, ved fx ikke at gøre et for stort nummer ud af diskussionen om, hvorvidt mennesket stammer fra aberne eller er skabt af gud. Han har villet undgå at skabe decideret "læringsvægning", og mener alligevel at han har været med til at rykke ved deres opfattelser.

I forhold til at styrke eleverne personligt, mener lærerne, at det handler om at møde dem som personer. Som et eksempel herpå, nævner dansklæreren, hvordan han bruger sin baggrund indenfor lingvistikken til at lave paralleller mellem dansk og deres egne sprog. Hvordan han fx i en time om kommasætning spørger dem om, hvordan kommareglerne er på deres sprog. Han forsøger på den måde at tage dem alvorligt, og intentionen er, at eleverne ubevist laver en kobling, der siger, at "mit sprog er også vigtigt", og at de forstår, at de godt kan bruge deres eget sprog til at lære dansk med.

En anden lærer fortæller ligeledes, hvordan han har snakket med nogle af congoleserne om Congos historie, for også at vise dem, at han faktisk ved noget om det og interesserer sig for det land, som de kommer fra.

Lærerne forsøger at tage højde for elevernes forskellige faglige standpunkter i undervisningen ved for det første at opdele eleverne i hold efter niveau, og derpå inden for hvert niveau at undervise hver enkelt elev på sit niveau. Som eksempel nævner én, at de, der er dårligst til dansk får lidt mere tid til at sige noget i timen, men at dette også forudsætter de andre elevers tålmodighed. De tilstræber at indrette deres spørgsmål, så eleverne ikke bliver spurgt om noget som de ikke kan. Endelig tvinger de heller ikke eleverne til at svare.

Endelig gør lærerne et nummer ud af at understrege elevernes forskellige styrker. Fx i forhold til de elever, der ikke er så gode til dansk, men fx er rigtig gode til fodbold.

Elevernes interesser er primært blevet efterlevet i forhold til fritidsaktiviteterne, fx har de spillet meget fodbold, fordi der er mange, der har ønsket det. Efter elevernes ønsker har lærerne fastlagt skemaet, så de har fået lidt mindre idræt til gengæld for lidt mere dansk. Samfundsfagsundervisningen har været planlagt på forhånd, men dagens diskussion om danskhed har læreren tilrettelagt, fordi han i spørgeskemaundersøgelsen kunne se, at mange elever gerne ville blive bedre til at diskutere. I dansk har der været lyttet til eleverne i nogen grad – fx var dagens undervisning i kommatering et udslag af flere elevers ønske.

En af lærerne oplever, at eleverne faktisk gerne vil lære det, de ikke kan. Deres reaktion på stof, som de finder svært, er ofte, at det vil de gerne lære noget mere om.

Deres arbejde med at introducere eleverne til den danske højskoletradition er primært foregået som en respons på elevernes undren og er kommet hen ad vejen. De har sammen med eleverne snakket om, at højskolen er en frivillig skole og at der ikke afholdes eksamen. Derudover er det sociale aspekt ved et højskoleophold skinnet igennem i de forskellige aktiviteter. Eleverne er gennem campens aktiviteter blevet introduceret til morgensamling og fællesspisning, men musik og sang er de sprunget over, da ingen af lærerne kan synge eller spille klaver. Flere af eleverne har også været interesseret i at vide, hvordan man kan komme til at gå på højskolens længere kurser.

De har arbejdet med at introducere til demokrati på flere måder. En af de første aftener afholdt de en debataften om ytringsfrihed. 3 af pigerne havde selv meldt sig til at holde et oplæg, og læreren selv havde også holdt oplæg. De havde bl.a. snakket om Muhammed-tegningerne og diskuteret balancen mellem retten til at ytre sig og kritisere – men uden at fornærme andre. Det havde været en god aften med en livlig debat.

De har endvidere afholdt flere afstemninger under opholdet, fx da en planlagt udflugt var gået i vasken og eleverne fik lov til at stemme om en plan B.

Lærerne har ikke gjort et stort nummer ud af at snakke om takt og tone med eleverne. De forsøger i den daglige omgang med eleverne at opfordre og påvirke til en god opførsel ved fx at påtale bandeord og sige til dem, når de opfører sig dumt. De er bevidste om ikke at gøre forskel på eleverne. Der er ikke de store problemer med dette hold af elever, og derfor har lærerne ikke følt det store behov for at gøre et stort nummer ud af det.

Indbyrdes mellem eleverne har de kun oplevet enkelte eksempler på, at eleverne kan være fordomsfulde overfor hinanden, fx da en pige finder ud af, at der var deltagere fra Mellemøsten: "Åh nej, er der arabere". Men det er ikke en holdning, der skinner igennem.

Der er i undervisningen arbejdet direkte med inklusion og respekt for hinandens kulturer. I samfundsfag har de arbejdet med Donald Browns universalier, der er en samling af de karakteristika inden for kultur, samfund, sprog osv. der er fællesmenneskelige. Intentionen var at tage udgangspunkt i det, der er fælles for os mennesker på tværs af kulturer.

I dansk fremhæver læreren arbejdet med de individuelle historier, der både blev præsenteret på dansk og på deres modersmål. Ideen var her, at de både skulle forstå, at deres modersmål også er vigtigt, og også at give dem en succes ved at lade dem tale deres modersmål, dvs. gøre det som de er fortrolige med. Læreren understreger, at det styrker elevernes selvværd, når han som lærer siger, at han gerne vil høre, hvordan modersmålet lyder.

Eleverne havde allerede inden opholdet på højskolen en klar opfattelse af forskellige kulturelle udgangspunkter. Nogle havde fordomme om hinanden, som de har været nødt til at bryde ned undervejs. De oplever ingen problemer mellem eleverne.

De har valgt, at køkkenet kun laver halal-mad for at tage kulturelt hensyn til de muslimske elever. Endvidere er alkohol ikke tilladt, fordi eleverne på Egå Ungdomshøjskole er under 18 år.

Lærerne har ikke gennemført individuelle samtaler omkring uddannelse med eleverne. I stedet understreger de, at de ofte snakker med eleverne om deres fremtidsplaner mere uformelt, "fx når man går ned og træner, så snakker man hele vejen derned og hele vejen tilbage igen". De mener, at det giver noget andet at snakke med dem på den måde, end hvis man sidder i mere formelle rammer.

Lærerne mener, at det faglige skub som eleverne har fået på højskolen, i hvert fald for nogles vedkommende, er med til at øge deres motivation i forhold til videre uddannelse. De fremhæver også, at flere af eleverne har opdaget, at det kan være sjovt og rart at lære. En af eleverne havde fx en dag udbrudt, at "De voksne her er ikke som voksne andre steder". Disse succeser vurderes også som positive i forhold til at påbegynde/gennemføre et uddannelsesforløb. Endelig nævnes det også, at eleverne gennem opholdet har lært at aflæse nogle af de koder og uskrevne regler, der eksisterer i en dansk undervisningssituation.

Lærerne foreslår, at der i forhold til de fremtidige camps godt må kigges på campens formålsparagraffer. De synes, at de skal dække ret meget på kun 3 uger. De nævner fx, at det er begrænset, hvor meget de kan lære eleverne om Grundtvig og højskolernes historie.

Lærerne er dog ovenud tilfredse med dette års sommer camp. En siger, at det har været "sindssyg godt". De synes, de har været heldige med at tilrettelægge et godt forløb, hvor de forskellige elementer (sociale og faglige) har været rigtig godt kombineret.

Lærerne fremhæver særligt holdet af elever som det bedste ved årets camp. De har været motiverede, og været med på de ideer, som lærerne har haft.

En fortæller, at en pige i starten af opholdet, havde kommenteret at lærerne sad for sig selv ved måltiderne: "I siger, at vi skal lære dansk, men alligevel sidder lærere og elever hver for sig,

når vi spiser". Hun havde jo fuldstændig ret, siger lærerne, og siden da har de naturligvis siddet mellem hinanden.

En af lærerne fortæller, hvordan han hver aften låner sin computer ud til forskellige elever, der er så ivrige efter at ordne deres lektier. Han låner ellers aldrig sin egen computer ud til eleverne, men med camperne er han overhovedet ikke i tvivl om, at han nok skal få den tilbage i fin behold. Han siger, at når de opfører sig så pænt, så skal de også belønnes for det. Han nævner også, at de låner deres cykler ud til eleverne, og hver gang er de kommet tilbage i ordentlig stand.

En lærer fremhæver, at det allerbedste ved campen har været at møde "araber-drengen", som man hører så meget om i medierne, og som man godt kan være lidt bange for, når man går forbi en gruppe af dem på gaden. Han siger, at det har været fedt at lære nogle af dem at kende og møde dem som personer.

En anden lærer synes, at det allerbedste har været at høre elevernes vanvittige historier. Han har følt, at det var vigtige historier, der skulle "ud" til offentligheden. De har givet ham et indblik i denne gruppe, og han forstår nu, hvorfor de en gang i mellem kan reagere ret voldsomt.

Observation: Samfundsfag

Samfundsfagstimen er med den tredjedel af eleverne, der er bedst til dansk

4 drenge og 4 piger

Eleverne sidder ved det hesteskoformede bord. Læren står foran tavlen: "Hvor mange af jer er født i Danmark?". En dreng og en pige rækker fingeren op. Drengen siger, at han har haft dansk pas hele livet. "Er du dansker?", spørger læreren. "Ja", svarer han. Pigen siger, at hun også har et dansk pas, men hun er ikke dansker. Læreren laver to kolonner på tavlen og skriver "dansk" og "ikke-dansk". Under den første kolonne skriver han drengens navn og skriver stat; under den anden kolonne skriver han pigens navn og skriver statsborger. En anden elev afbryder og spørger: "Hvorfor skriver du det op sådan? Er det i forhold til pas eller hvordan man føler sig?". "Ja, det er et godt spørgsmål", svarer læren. Dermed er scenen sat for en undervisningstime, hvor spørgsmålet om, hvad danskhed er, bliver diskuteret. Læreren skriver op på tavlen efterhånden som eleverne diskuterer, hvad der kan ligge til grund for at være dansk: følelse, kultur, etnicitet, statsborgerskab. Det er primært 2 af pigerne, der er meget aktive i diskussionen, mens de andre følger med uden at sige så meget. En af drengene er meget ukoncentreret og forstyrrer ved at sidde og snakke til en af pigerne på deres eget sprog. På et tidspunkt tager han en bog ned fra reolen, men læreren siger "sæt den lige over igen. Prøv at følge med så godt du kan. Hvis vi siger noget, der er dumt, eller noget der er meget klogt, så sig til. Forstår du det?". Det gør han ikke, så sidemanden oversætter det for ham.

De snakker om, at et statsborgerskab indebærer, at man får stemmeret. En af de aktive piger siger, at det er hun ligeglad med, for hun interesserer sig ikke for politik. Den anden pige er uenig: "Vi er meget i deres samfund, derfor skal vi være med", siger hun.

Læreren er opmærksom på, at det kun er de to piger, der siger noget. "Nu skal vi passe på, at det ikke bliver en time for jer to". Han spørger en af de andre elever, hvorfor han er iraker. "Der er min barndom. Der er jeg født", svarer han.

"Godt", siger læreren og sætter sig ned. "Det kunne være jeg skulle fortæller jer, hvad det her handler om", siger han, og deler en lille samling papirer rundt. Efter tur beder han eleverne læse en paragraf af "Danskerloven" af Maja Lee Langvad. Derefter diskuterer de digtet og hvad det vil sige at være dansk. Han spørger, de af eleverne, som ikke føler sig danske nu, om de tror de vil blive danskere. En nikker og siger, at det vil hun, hvis hun går i skole, får arbejde og familie her. Alligevel vil hun ikke blive helt ligesom læreren, fordi hun ikke er født i Danmark, siger hun.

Læreren beder dem hver for sig lave en af opgaverne i det lille hæfte. Her skal de skrive 3 gode og 3 dårlige ting hhv. ved Danmark og det land de kommer fra/deres forældre kommer fra. Ingen af dem har blyanter med, så de kan ikke komme i gang. "Altså en skoleelev skal selv have blyanter med", siger læreren og beder en elev gå ned på kontoret og hente nogle. Da de er hentet beder lærerne dem om at gå i gang. Nogle af dem spørger om de må arbejde sammen om det, og det giver han dem lov til.

Mens de sidder og arbejder stiller læreren sig ned til en af eleverne og snakker med ham om hans svar. Han hjælper også flere af de andre med at oversætte nogle ord fra engelsk til dansk. Da de er færdige med at løse opgaven, spørger læreren om de har brug for en pause. De to aktive piger er utilfredse og synes det er for tidligt med en pause. Den ene siger: "der har været for lidt undervisning her" og den anden siger: "alle siger hele tiden: skal vi have pause? Kan vi ryge nu?". En af drengene er uenig og siger: "Det er ferie – ikke skole". En af pigerne svarer: "Det er skolen, jeg kom her for".

Efter pausen beder læreren eleverne fortælle, hvad de har svaret på de forskellige spørgsmål, og skriver det op på tavlen. Undervejs diskuterer eleverne de forskellige punkter, og læreren stiller provokerende spørgsmål. Fx synes en dreng, at niveauet i de danske skoler er dårligt. Det skriver læreren op på tavlen, men spørger så: "Men Danmark klarer sig jo godt i den globale konkurrence, så kan det ikke være lige meget?". En pige, synes at det er godt ved Danmark, at man kan være i fred her; dér hvor hun kommer fra, ved hun ikke, om hun stadig har sine venner, når dagen er forbi. Læreren siger, at det er jo rigtigt, men spørger så, om det ikke også kan blive lidt kedeligt, at alt er så trygt og roligt.

Flere af eleverne forstår ikke hans sarkasme og begynder at argumentere højlydt i mod hans bevidst provokerende synspunkter.

Da timen er ved at være slut spørger han dem, hvad de har lært i dag. En svarer resolut: "There's no chance of being a Danish person". En anden svarer "demokrati", mens en tredje svarer, at det er de forskellige grunde til at være dansk og føle sig dansk på. En kommenterer, at hvis man skal diskutere det, så bliver man aldrig færdig. Læreren svarer, at demokratiet netop er retten til tvivle og retten til at blive klogere.

Efter timen snakker læreren med en af de piger, der synes, der er for lidt undervisning. Hun gentager sit synspunkt om, at der er for mange pauser og for mange andre aktiviteter. Læreren svarer, at de andre aktiviteter også er vigtige, og at det er en del af det at gå på højskole, at

der også foregår andre aktiviteter. Læreren forklarer også, at der er nogle af de andre elever, der ikke kan koncentrere sig så lang tid af gangen.

Fokusgruppeinterview med elever

4 drenge og 4 piger

Eleverne er helt overvejende glade for opholdet på sommercampen. Som én siger: det er "amazing" og en anden: det har været "en god oplevelse". En tredje siger: "Jeg troede ikke det ville blive så godt!"

Eleverne synes, at det bedste ved opholdet har været det sociale: "at lære nye mennesker at kende" og "at få et tæt forhold til de andre". De fortæller, at de griner og laver sjov, og er blevet gode venner. De har ikke oplevet nogen problemer, selvom de ikke havde set hinanden før.

De er overbeviste om, at de vil holde kontakt med hinanden – "også med læreren", siger én. De er ved at lave en mail- og telefonliste. Som tegn på det tætte venskab fortæller én af eleverne fra provinsen, at hvis han fx en dag skal til København, så kan han ringe og spørge, om han må overnatte hos én af københavnerne.

Det er ikke kun de sociale, men også de faglige sider af opholdet som vægtes højt af eleverne. Flere svarer således, at det er det faglige udbytte, som har været det bedste ved opholdet. En nævner fx som det bedste: at blive bedre til dansk "fordi man bruger det hver dag", men også det at "lære nye ting" i det hele taget. Én svarer, at det bedste har været "at få nye lærere".

Da evaluator spørger til det negative, er der enighed blandt de interviewede om, at 3 uger er for lidt. "Det er så godt at være her", forklarer én af dem, så derfor vil de gerne have flere uger. Én siger endda, at hun ville ønske at campen varede hele sommerferien.

Flere synes, at der har været for lidt tid til undervisning. For få timer og for mange pauser. Nogle ville især gerne have haft mere danskundervisning. Til ønsket om mere undervisning svarer andre, at det jo "også er ferie".

Nogle af dem synes, at der er for få aktiviteter. Undervisning slutter kl. 15 og så mangler de aktiviteter om aftenen.

Nogle ønsker mere sport; én ønsker mere musik og sang: og én af pigerne siger, at hun gerne ville have haft mulighed for noget dans – evt. som en aktivitet forbeholdt pigerne. En nævner at hun gerne ville have haft adgang til et bibliotek.

Én pige nævner som noget negativt, at hun selv skal gøre rent. En af de andre piger svarer hurtigt tilbage: "*ja, hvad ellers – tror du det er et hotel? Du skal lære og klare dig selv – derfor*". Den første pige holder fast og uddyber med, at hun gerne ville have det mere organiseret fra skolens side. Som det er nu, er det op til eleverne selv at snakke med sig til rette med sin værelseskammerat om at dele rengøringstjansen. Én af de andre ser netop det med rengøringen som et eksempel på, at de skal lære at klare sig selv og tage ansvar for sig selv.

Der er ingen af de interviewede, der har været på højskoleophold før. De fleste havde ikke rigtig gjort sig nogen forestillinger om opholdet på forhånd, men de er alligevel blevet overraskede

over, hvor godt de har det sammen. Flere sammenligner det sociale sammenhold med en familie og synes, at det er meget hjemligt. En siger glad, at hun slet ikke føler, at hun er væk fra sine forældre.

En forklarer, hvordan hun på vej til højskolen første dag havde været "helt blank" og slet ikke havde vidst, hvad hun skulle forvente. Så mødte hun én af lærerne, som viste hende op til det værelse, hun skulle bo på. Han havde været ung og haft "rigtig meget energi" og efter 2 minutter havde de lavet jokes, og hun havde overrasket tænkt: "Okay, skal han være lærer?" og tænkt: "hvis lærerne er sådan, så er eleverne nok også sådan". Hun havde forestillet sig læreren som en hvidhåret gammel mand, siger hun og løfter sin pegefinger og ser bestemt ud. Med tanke på den unge, energiske lærer afslutter hun med at sige, at "det er det, vi har brug for".

En anden var overrasket over, at der i Himmelrummet (fællesrum) var et klaver, man bare måtte bruge. En tredje var blevet overrasket over, at skolen var så stor, og forklarer, at hvis man keder sig, så kan man gå rundt på skolen og kigge.

Da evaluator spørger, om de er blevet bedre til at møde nye mennesker, nikkes der stort set hele raden rundt. En forklarer, at hun synes det er blevet lettere at åbne sig for folk. Hun påpeger også, at hun har lært sig selv bedre at kende og blevet mere selvsikker. Hun har lært at "man er lige gode alle sammen" og hun tør nu at stå op og sige noget og fremlægge noget for alle de andre.

En anden siger, at han før godt kunne føle sig ensom, fordi han ikke havde så mange at snakke med, men "her snakker jeg", konstaterer han.

En tredje forklarer, at man på højskolen "lærer en ny del af dig selv". Det kan hun bruge når hun skal fremlægge noget for klassen – så er hun ikke så nervøs mere, men har mere selvtillid.

En fjerde siger, at han har lært ikke at dømme folk alt for hurtigt – det kan bruges til at møde nye mennesker, fx i skolesammenhænge.

Flere fremhæver, at danskundervisningen har været god. Som eksempel nævner én, at de inden for sammen emne både har skullet stave og skrive, lære grammatik, læse og fortælle, og det har været godt. En anden fremhæver, at de har skullet skrive noget tekst, som de så har rettet sammen med, og derefter skullet fremlægge.

De har været glade for samfundsfagsundervisningen, men det har også været svært at forstå, siger flere. De havde haft historieundervisning, der havde været kedeligt fordi læreren bare havde stået og snakket ved tavlen. De har været glade for de timer, hvor de har kunnet snakke og "diskutere meninger" om fx ytringsfrihed og politik.

Der er forskellige meninger om matematikniveauet – nogen synes det har været for nemt, andre for svært.

Generelt synes de, at de er gode til at lære hinanden ting, fx grammatik og engelsk. Der er af og til problemer med nogle der larmer og forstyrrer undervisningen. De forklarer det med, at det er når nogle af eleverne ikke forstår, hvad der foregår, så irriterer de de andre.

2 af de interviewede piger havde – sammen med en tredje pige - lavet en fremlæggelse til en debataften, og der var blevet grint af dem. Det havde ikke været sjovt. Lærerne havde prøvet at sige noget, men der var ikke blevet hørt efter. De ville derfor ønske, at de kunne lære noget om at respektere hinanden.

Der er enighed om, at lærerne har været gode. De bliver kaldt "åbne", "sjove", "fede" og "meget søde". "De er anderledes – de laver sjov med os". Flere fremhæver, at de nærmest er blevet venner med lærerne.

De interviewede sommercampere oplever, at lærerne er interesseret i at lære dem ting og gode til at forklare dem stoffet. Én siger, at i modsætning til hans lærer på sprogskolen, der bare siger "lav dét", så kan man her "diskutere med lærerne". Én siger, at han forventer at lærere siger nej, men at han her får lov til de ting, han spørger om.

Når timerne slutter kl. 15 er det "lærerne, der passer på dig", siger én. "Lidt ligesom mor og far"

De synes at lærerne i nogen grad er åbne for deres ønsker og interesser. Som eksempler nævner de, at det var elevernes forslag, at deres egne livshistorier ikke kun blev fortalt mundtligt, men også skrevet ned. En anden fortæller, at hans ønske om mere fodbold var blevet hørt, og en tredje havde fået lov at skifte fra "design your own t-shirt" til dansk-undervisning.

Eleverne understreger samtidig, at "lærerne giver os, hvad de synes er godt for os", og det synes de er helt fint.

En siger, at hun – "når man først er kommet i gang" - elsker lektier; at skrive stile og læse noveller. Hun synes det er godt planlagt, at sommercampen stopper lige inden skolen starter igen, for "så når ikke at miste lysten". En anden fremhæver, at de jo skal tidligt op og at dette er en slags forberedelse til skolen.

Flere vil rigtig gerne komme tilbage næste år.

Flere vurderer, at de er blevet bedre til at diskutere. "Vi er også blevet bedre til at række hånden op og høre på hinanden", siger en. En anden siger "vi har lært at respektere hinandens meninger", mens en tredje siger, at hun synes det er blevet nemmere, at danne sig sin egen mening.

De fleste af dem har i uformelle samtaler med en af lærerne snakket om deres planer⁸. "Det kommer bare stille og roligt" siger en. Et par stykker af dem, har dog ikke snakket med lærerne om det, og ville gerne have gjort det. De ville gerne have, at det foregik mere organiseret, så det blev muligt at få mere viden om deres muligheder i fremtiden.

De fleste er sikre på, at de har fået mere selvtillid. En siger, at man bedre kan lære sig selv at kende, fordi man er så langt væk fra familien, og må klare flere ting selv. Hun oplever selv, at hun er blevet mere selvstændig.

En anden fremhæver især, at hun har fået mere selvtillid til at stille sig op og snakke – og ikke være nervøs, når mennesker skal lytte på hende. Hun forklarer, at hun vil kunne bruge det, når

---

⁸ På Egå Ungdomshøjskole har der ikke været gennemført individuelle samtaler med hver enkelt elev som på de to øvrige højskoler.

hun kommer tilbage til sin skole og skal holde oplæg. "Så kommer det automatisk" siger hun, så "kommer man til at melde sig, fordi man har gjort det så meget".

En tredje forklarer, at det især er de nye venskaber, der har givet hende mere selvtillid: "At man kan finde nye venner og snakke med dem". Det vil hun kunne bruge i skolen og senere i forbindelse med arbejde, fordi man også der skal møde nye mennesker.

De synes det har været dejligt at være så mange kulturer sammen. Flere af dem er vant til at være sammen med folk med forskellige baggrunde, både fra asylcenter og fra sprogskole, så "de kender det". Der har været små konflikter, men dem tilskriver de ikke, deres forskellige kulturelle baggrund, men derimod deres alder: "Vi er teenagere", forklarer én og siger, at der har været nogle pige-problemer. Lærerne har ikke grebet ind i disse problemer, forklarer de, men henstillet til at de er "voksne mennesker" og de selv må løse dem.

5.6 Opfølgende spørgeskemaundersøgelse

I oktober måned, dvs. godt 2 måneder efter at eleverne har afsluttet højskole-opholdene, gennemførte evaluatoren en opfølgende spørgeskemaundersøgelse. Hensigten var, at eleverne skulle vurdere deres udbytte af opholdet lidt på afstand.

Af de udleverede adresselister fra de 3 højskoler, fremgår i alt 71 navne på sommercamp-deltagere.

For at få så høj en svarprocent som muligt, og for at sikre, at ikke kun de elever, der var stærkest til dansk, skulle have mulighed for at svare, har evaluatoren forsøgt at ringe rundt til de elever, der inden svarfristen ikke havde svaret. Over en periode på ti dage har evaluatoren prøvet at kontakte alle de sommercamp-deltagere, der ikke havde svaret på det udsendte spørgeskema, samt de, der kun havde svaret delvist på skemaet. Endvidere har evaluatoren også ringet til de personer, der enten ikke havde en e-mailadresse eller havde oplyst en forkert e-mailadresse. Desværre var tolv af de opgivne telefonnumre ikke længere i brug, og det var derfor ikke muligt at få fat i de pågældende deltagere. Af de personer, der ikke havde en e-mailadresse, fik evaluatoren fat i tre, som fik stillet spørgsmålene mundtligt, mens evaluatoren udfyldte spørgeskemaerne på deres vegne. Evaluatoren fik fat i fire personer, hvis e-mailadresse ikke var i overensstemmelse med den opgivne. De fik tilsendt nye spørgeskemaer og udfyldte dem. Derudover fik evaluatoren telefonisk kontakt med 7 andre, som blev hjulpet gennem spørgeskemaet.

Af de 71 camp-deltagere har 51 respondenter svaret helt eller delvist på spørgeskemaet – svarende til en svarprocent på knap 72.

Generelt var de personer, som evaluatoren talte med, meget positive både over for at svare på spørgsmålene, men i særdeleshed overfor deres højskoleophold.

Evaluatoren kontaktede endvidere de kontaktpersoner, som nogle af eleverne havde opgivet mailadresser og telefonnumre på. Det drejer sig dels om kommunale sagsbehandlere, tidligere lærere samt frivillige fra Røde Kors og Dansk Flygtningehjælp.

Formålet var, at få disse kontaktpersoner til at hjælpe de tidligere elever med at svare på skemaet. Samtidig blev de kort spurgt om deres indtryk af den unges udbytte af opholdet. Her

lød det samstemmende, at deres oplevelse var, at de unge var meget tilfredse med opholdet, og at de havde oplevet en stor og positiv forandring hos den unge som følge af højskoleopholdet.

Resultaterne af spørgeskemaet

På spørgsmålet "Hvor tilfreds var du med ugerne på højskole" svarer to ud af tre elever, at de var "Meget tilfredse", mens hver fjerde svarer "Tilfreds".⁹ Samlet giver det en tilfredshed på 92 %. En enkelt respondent har svaret "Hverken /eller", mens 2 respondenter, svarende til 4 %, har svaret "Utilfreds". Endelig er der 1 respondent, der har svaret "Ved ikke".

På et åbent spørgsmål om, hvad der var det bedste ved højskoleopholdet, trækker mange det sociale samvær frem og det at møde nye mennesker. En skriver: "Det bedste var at lære de nye mennesker at kende. Man får dem lært at kende på en hel anden måde, meget tæt, hvor vi omgås hinanden 24/7. Vi havde det så sjovt sammen. Der var god kemi og godt samarbejde. Et godt sammenhold (...)" og en anden skriver: "at være sammen med de andre var det bedste" og en tredje: ""Jeg havde det sjovt, jeg mødte nye mennesker og blev venner med dem. Det var meget hyggeligt synes jeg. De 3 bedste uger i min sommerferie".

Flere fremhæver lærerne og undervisningen. Til eksempel har nogle skrevet: "Lære det man havde lyst til at lære", "Lærerne var vældig gode", "Lærerne var gode til at hjælpe mig" og "Det jeg kunne lide ved skolen var, at det var stort og at lærerne var ret søde og at vi hyggede os så meget sammen. Det var en fed oplevelse som jeg aldrig vil glemme". Om aktiviteter og faciliteter skriver nogen bl.a.: "At lokalerne var tilgængelige på alle tider", "Ekstra aktiviteter om eftermiddagen og også i weekenden" og "At vi fik lov til alt muligt, som vi gerne vil lave. Både noget sport og musik. Det var rigtig godt"

Andre svar lyder: "Dejligt at komme lidt ud hjemmefra", "De forskellige ture som vi havde", "Det hele var perfekt. Lærerne var meget søde og de andre medarbejdere i køkkenet osv. (...) var også fantastisk, vi gik på nogle meget dejlige ture til byen osv. og jeg blev også meget bedre til dansk, efter jeg har været der". Endelig skriver én: "Alt var bare super!"

På spørgsmålet "Hvad var du utilfreds med" har kun to respondenter skrevet et svar: "Jeg var ikke rigtig tilfreds med undervisningen, jeg har forventet at lære mere fagligt fx dansk i højere niveau, og matematik på 10. Klasse niveau (...)" og "Jeg synes, at lærerne var ikke gode nok til at lære os noget. De havde heller ikke pædagogisk uddannelse".

Der bliver spurgt om at vurdere sværhedsgraden i de forskellige fag. 50 % af de adspurgte vurderer, at undervisningen i dansk har været "tilpas". 12 % at den har været "for svær" og 2 % at den var "alt for svær". Til den anden side, mener 20 % at den var "for let" og 14 % at den var "alt for let".

Niveauet i matematikundervisningen synes 50 % har været tilpas. 16 % mener, at den var "for svær" og 2% at den var "alt for svær". 14 % mener, at den var for let og 8 % at den var "alt for let".

På spørgsmålet om niveauet i engelsk, svarer 40 % "Ved ikke/det fag har jeg ikke haft". Hvis man trækker disse besvarelser ud, så mener godt hver tredje af de elever, der har modtaget

⁹ Et udtræk af resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen findes i bilag xxx

engelskundervisning, at undervisningen var "tilpas", mens knap hver tredje mener, at undervisningen var "for let" og 16 % at den var "alt for let". Endelig mener 16 % at undervisningen i engelsk var enten "for svær" eller "alt for svær".

På det sammen spørgsmål i samfundsfag, svarer 18 % "Ved ikke/det fag har jeg ikke haft". Hvis disse besvarelser trækkes ud, mener 58 % af respondenterne at undervisningen var "tilpas", godt 14 % at den var "for let" og andre 14% at den var "alt for let". Knap 10 % mener at undervisningen var "for svær" og en enkelt respondent, at den var "alt for svær".

Om lektierne i dansk, synes 57 % at de var "tilpas", godt 18 % at de var "for lette" og 14 % at de var "alt for lette". 6 % synes lektierne var "for svære", og en enkelt at de var "alt for svære".

Matematik-lektierne fandt knap 43 % var "tilpas", godt 18 % synes de var "for lette" og 10 % at de var alt for lette. 10 % fandt dem "for svære" og 6 % "alt for svære".

21 ud af de 49 der har svaret på spørgsmålet har ikke haft engelsk-lektier og derfor svaret "Ved ikke/har ikke haft lektier i det fag". Hvis de trækkes ud af undersøgelsen, tegner der sig et billede af, at 46 % fandt at lektierne i engelsk var "tilpas". Andre 46 % fandt dem enten "for lette" eller "alt for lette". 2 ud af de 21 respondenter fandt at de var enten "for svære" eller "alt for svære".

Om lektierne i samfundsfag, svarer omtrent 56 % af dem, der har haft lektier for i det fag, at de var "tilpas". 35 % svarer, at de enten var "for lette" eller "alt for lette". 3 ud af 34, svarende til godt 8 %, fandt lektierne "for svære" eller "alt for svære".

På spørgsmålet om der blev brugt nok tid på undervisningen, svarer 61,2 % "tilpas". Godt hver femte elev, mener der blev brugt "for lidt" eller "alt for lidt" tid på undervisningen, mens godt 16 % mener, at der blev brugt "for meget" eller "alt for meget" tid på undervisningen.

50 % af respondenterne synes, at undervisningen "i høj grad" var spændende, 41,7 % svarer, at den "i nogen grad var spændende", mens 6,2 % "kun i mindre grad" fandt undervisningen spændende. Kun en enkelt respondent ud af de 48, der har besvaret dette spørgsmål, synes "slet ikke", at undervisningen var spændende.

På spørgsmålet om der var emner og aktiviteter [i undervisningen], der fangede din interesse, svarer 45,8 % "ja, i høj grad". 41,7 % svarede "ja, i nogen grad", mens 8,3 % svarede "kun i mindre grad". Ingen har svaret "nej, slet ikke".

43,8 % mener "i høj grad", at der [i undervisningen] blev brugt tid på de ting, der interesserer dig". 35,4 % svarer "ja, i nogen grad" på spørgsmålet, mens 14,6% svarer "kun i mindre grad". En enkelt elev fandt "slet ikke", at der blev brugt tid på de ting, der interesserer ham.

Om højskoletanken svarer hver fjerde respondent, at vedkommende "i høj grad" fandt ud af, hvad der ligger i højskoletanken. Godt 35 % svarer "i nogen grad", mens 16,8 % svarer "kun i lille grad" eller "slet ikke". Knap hver fjerde har svaret "ved ikke". Knap hver tredje svarer, at de "i høj grad" fandt ud af, hvad der er god stil på en højskole. En anden tredjedel, svarer at de "i nogen grad" fandt ud af det, mens 14,5 % svarer "kun i lille grad" eller "slet ikke". Knap hver fjerde har svaret "ved ikke". Knap 19 % svarer, at de "i høj grad" var god til at ramme stilen.

37,5 % svarer "i nogen grad", mens godt 10 % svarer "kun i lille grad" eller "slet ikke". Hver fjerde svarer "ved ikke".

Deltagerne blev bedt om at svare på et par spørgsmål angående kulturmødet. Det første spørgsmål lyder: "Var det godt at møde folk med forskellige baggrunde?". Her svarer hele 77,1 % af respondenterne "ja, i høj grad", 20,8 % svarer "ja, i nogen grad". En ud af 48 afgivne svar, svarer "kun i mindre grad", mens ingen svarer "slet ikke" eller "ved ikke".

Halvdelen af respondenterne mener, at de "i høj grad" har fået en bedre forståelse af, hvorfor folk siger og gør det de gør. Godt 31 % svarer "i nogen grad", mens 16,7% svarer "kun i mindre grad". På et spørgsmål om respondenterne har fået en bedre forståelse for, hvordan man skal opføre sig sammen med andre, svarer knap 71 % "ja, i høj grad", knap 17 % svarer "i høj grad", mens godt 10 % svarer "kun i mindre grad" eller "slet ikke".

For omtrent 94 % har højskoleopholdet "i høj grad" eller "i nogen grad" betydet, at de har fået nye venner. 1 respondent svarer "kun i mindre grad", mens 2 respondenter svarer "nej, slet ikke". Lidt mere end halvdelen føler, at ugerne på højskole "i høj grad" har betydet, at de er blevet bedre til at møde nye mennesker. 35,4 % svarer at de "i nogen grad" er blevet bedre til at møde nye mennesker, og godt 10% svarer "kun i mindre grad" eller "slet ikke" til dette spørgsmål.

For godt 3 ud af 4 har højskoleopholdet "i høj grad" eller "i nogen grad" betydet, at de er blevet mere selvstændige. Knap hver fjerde svarer "kun i mindre grad" eller "slet ikke". 85 % svarer, at højskoleopholdet "i høj grad" eller "i nogen grad" har betydet, at de tror mere på sig selv. Godt 10 % vurderer, at det kun er sket "i mindre grad". En enkelt svarer "slet ikke".

For godt 4 ud af 5 respondenter har opholdet betydet, at de er blevet bedre til at danne deres egen mening. 8,5 % vurderer, at det kun er sket "i mindre grad" og 6,4 % svarer "slet ikke". For næsten lige så mange, nemlig godt 3 ud af fire, har højskoleopholdet også betydet, at de er blevet bedre til at sige deres egen mening. 17 % svarer "kun i mindre grad" eller "slet ikke". Knap 32 % vurderer, at opholdet har betydet, at de "i høj grad" er blevet bedre til at diskutere, 44,7 % mener, at de i "nogen grad" er blevet bedre til at diskutere, mens knap hver femte mener at det kun er sket "i mindre grad" eller "slet ikke". Godt hver fjerde svarer, at højskoleopholdet "i høj grad" har betydet, at der er blevet bedre til at holde oplæg. Godt 38 % svarer "ja, i nogen grad", mens en anden fjerdedel svarer "kun i mindre grad". 8,5 % svarer, at opholdet "slet ikke" har betydet, at de er blevet bedre til at holde oplæg. Godt 2 ud af tre vurderer, at højskoleopholdet "i høj grad" eller "i nogen grad" har betydet, at de deltager mere aktivt i timerne. 17 % svarer "kun i mindre grad", mens 6,4 % svarer "nej, slet ikke" på spørgsmålet.

I en række spørgsmål bliver de tidligere elever spurgt om de, nu hvor de er startet på skole igen efter sommerferien, kan mærke om de er blevet bedre til at tale dansk, at skrive dansk, matematik, at tale engelsk, at skrive engelsk, samfundsfag og til idræt.

Knap halvdelen vurderer, at de er blevet "meget bedre" til at tale dansk og knap 45 % vurderer, at de er blevet "lidt bedre". Godt 40 % mener, at de er blevet "meget bedre" til at skrive dansk og lidt mere end halvdelen svarer "lidt bedre".

Godt hver femte har svaret "ved ikke" på spørgsmålet, om de er blevet bedre til matematik. Hvis disse trækkes ud af undersøgelsen fordeler svarene sig således: 16,2 % vurderer, at de er blevet "meget bedre", knap 60 % at de er blevet "lidt bedre", mens knap hver fjerde svarer "nej, der er ingen forskel". Hvis der på spørgsmålet om, hvorvidt eleverne kan mærke, at de er blevet til at tale engelsk korrigeres for 12 "ved ikke"-svar fordeler resultaterne sig således: 31,4 % svarer "ja, meget bedre", lidt flere, nemlig 34,2% svarer "ja, lidt bedre", mens det samme antal svarer "nej, der er ingen forskel".

Hvis tallene igen korrigeres fordeler svarene sig sådan for spørgsmålet om forbedring i skriftlig engelsk: lige mange svarer "meget bedre" og "lidt bedre", nemlig 31,2 %. 34,2 % svarer "nej, der er ingen forskel".

Igen korrigeret mener hver tredje, at de er blevet "meget bedre" til samfundsfag" og godt 42 % at de er blevet "lidt bedre" til samfundsfag. Knap hver fjerde mærker ingen forskel. Korrigeret for "ved ikke"-svar, mener 47,2 % af de adspurgte at de er blevet "meget bedre" til idræt, 30,5 % at de er blevet "lidt bedre", mens godt hver fjerde ikke mærker nogen forskel.

42 ud af 47 respondenter har svaret "ja" på spørgsmålet om de går i skole nu. Af disse 42, går 7 i 9. Klasse, 5 går i 10. Klasse, 1 går på Teknisk Skole, 6 går i gymnasiet/HF/HTX/HG, 1 går på en lang videregående uddannelse, mens resten har anført bl.a. VUC, sprogskole, højskole, Egmonthøjskolen og ungdomsskole. Ud af de 42 svarer mere end hver fjerde ja på spørgsmålet "har du planer for, hvad du gerne vil med din uddannelse?"

Af de 5 ud af 47 respondenter, der svarede "nej" på spørgsmålet om de går i skole nu, arbejder de 4 af dem nu. Én har tilføjet at vedkommende skal starte i skole i slutningen af november, mens en anden har tilføjet, at vedkommende venter på at skulle på højskole til januar '09. Den sidste ud af de 5 svarer at vedkommende har en elevplads. 3 ud af de 5 svarer "ja" til at vedkommende skal i gang med skole eller uddannelse, og der uddybes med svarene: sygeplejerskeskolen, HF og Silkeborg højskole. 1 svarer "nej" til at skulle i gang med skole eller uddannelse og 1 svarer "ved ikke".

På spørgsmålet "Gjorde ugerne på højskole, at du blev mere klar over, hvad du kan og har lyst til i fremtiden (med arbejde og uddannelse)? Svarede 19,1 % "ja, i høj grad", mens knap halvdelen har svaret "ja, i nogen grad". 6,4 % har svaret "kun i mindre grad" og 12,8 % har svaret "nej, slet ikke". De 32 ud af 47 respondenter, der svarede "i høj grad" eller "i nogen grad", blev efterfølgende spurgt om, hvad der hjalp dem til at blive klar over deres muligheder. Godt 90 % mener, at det "i høj grad" eller "i nogen grad" var snak med lærerne, mens godt 82 % mener, at det "i høj grad" eller "i nogen grad" var snak med de andre elever. En del elever har valgt at besvare det åbne spørgsmål: "Var der andre oplevelser på højskolen, der hjalp dig til at blive mere klar over dine muligheder?". Et udpluk heraf: "ja, at hvis nu jeg var lidt i tvivl om hvad jeg vil, så kan jeg gå på højskole for at finde mere muligheder", "Fandt ud af, at jeg er god til at tage mig god tid og lytte til andre, og komme med gode råd til folk. Ved så ikke om jeg kan bruge det til noget i den uddannelse jeg har tænkt mig at tage. Nu må vi jo se hvad der kommer i fremtiden", "jeg har fundet ud af hvad de andre unge synes om uddannelse, og jobbene i dk" og "Ja, fordi vi har lært noget om designe. Og jeg vil uddanne om design. Så fik jeg at vide mere noget om den slags".

På det afsluttende åbne spørgsmål "Har du andre kommentarer om din oplevelse med at gå på højskole?" har mange givet sig tid til at svare. En del uddyber deres positive svar, f.eks.: "Jeg synes, at det er super dejligt at være på højskole, man bliver selvstændig, man lærer rigtig meget om sig selv og om andre mennesker, som kommer fra forskellige lande!" og "Lærerne er rigtig søde og gør meget for, at vi har det rart". Nogen stykker svarer, at de gerne vil på højskole igen, f.eks. "Det var en fed oplevelse. Det er noget jeg altid vil huske. Måske vil jeg tage på et længere ophold på højskole. Fed idé med sommercamp, det giver andre børn med andet etniske baggrund flere muligheder" og "ja jeg synes det var mega fedt, det åbnede mine interesser, så derfor skal jeg gå på den i et helt år :D".

Et par elever beskriver, hvad de også har lært ved at være på højskole: "Jeg ville bare undskyldte for min opførelse på højskolen 2008. Den var ikke acceptabel. De mennesker jeg havde af lærer, skal nok tro på mig, når jeg skriver: JEG HAR LÆRT AF MIN FEJL. Igen - Undskyld, hvis jeg har været til besvær. Udover det, har det været utrolig hyggeligt at blive mixed med andre mennesker fra andre kulturer. Det ville jeg takke 1000 gange. Tak til alle dem på højskolen jeg lærte at kende".

En anden skriver: "Jeg syntes det var fantastisk i 3 uger på højskole. Første vil jeg ikke rigtig tager der over, fordi jeg var lidt usikker. Jeg er bange for at møde med nogen mennesker som vi ikke har kendt før. Og jeg ved det ikke om hvordan skal jeg opføre mig. Men når tiden er gået, så blev det bedre og bedre. Fordi alle sammen var så søde ved hinanden. Men det er kun nogen der har fordom. Jeg var meget glade for at gå på højskole. Jeg fik lov til at gøre som jeg vil. Jeg har været op og synget sammen med andre venner. Og det var jeg meget glad over. Vi alle sammen bliver hurtig venner. Det var meget sjovt og morsomt da vi var i timer eller vi spillede fodbold sammen. Det var en rigtig rigtig god oplevelse for mig."

To respondenter har kommenteret på, at der var elever, der blev smidt hjem: "Det var træls, at der var nogen der blev smidt ud. Det var søde folk, de skulle ikke være blevet smidt ud, de havde brug for højskole til at lære om dansk kultur - De skulle have længere snor" og "jeg synes at lærerne smide mange mennesker ud af høj skole og jeg synes det er for dårligt. Undervisning var eller ikke god fordi lærerne var ikke god at arbejde med fremmede. Undervisnings kvalitet var dårlig".

Endelig er der nogle stykker der benytter pladsen til at komme med kritik og forslag: "Der er for meget undervisning, men jeg kunne alligevel godt lide det hele og at det var super godt planlagt (...)", "Hold lidt mere styr på eleverne efter skole, på elevernes egne værelser", "der burde være mere aktiviteter efter undervisning også i weekend" og "jeg synes det er god idé, hvis [man] har flere aktiviteter og lektier".

Efter i det foregående at have gennemgået de indsamlede data udførligt, vil evaluator i næste kapitel analysere data ud fra de opstillede overordnede-, hoved- og delformål med projektet.

6. Analyse af data

I dette kapitel skal de fremlagte data analyseres. Analysen af data vil, jf. den udarbejdede logiske projektramme (se bilag 1), fokusere på følgende hovedformål, underformål, delformål og overordnede formål for afholdelse af sommercampsene.

6.1 Hovedformål 1: At styrke deltagerne fagligt

Delmål herunder:

- At skolerne evner at håndtere den faglige udvikling
- At der anvendes kvalificerede lærere som kan differentiere undervisningen i fornødent omfang
- At deltagerne bliver inspirerede inden for fag og faglige områder, som de gerne vil have uddybet kendskab til
- At introducere deltagerne til dansk uddannelsestænkning
- At deltagerne efterfølgende er styrket fagligt

Det fag-faglige udbytte

Lærernes vurdering af det faglige udbytte er, at nogle elever rykker sig meget fagligt, nogle knap så meget og andre stort set ikke. Lærerne påpeger, at det for nogle af eleverne drejer det sig måske mindre om den fag-faglige indlæring, men i stedet om fx at lære at stille sig op og sige noget for resten af klassen. Det vil de kunne bruge videre i deres uddannelse.

Dansk

Eleverne oplever alle at have lært mere dansk. De er glade for at lære noget og flere siger, at det bedste ved opholdet er, at de har lært mere dansk. Én siger, at højskoleopholdet er en god måde at få undervisning på: på den almindelige sprogskole, hvor han går, skal han "frem og tilbage hver dag" og der er kun undervisning 3 dage om ugen. Her bor de på skolen og får undervisning hele ugen. Det gør at undervisningen bliver meget mere intens og han lærer meget mere. Det fremhæves også, at de lærer meget dansk uden for timerne ved at snakke med hinanden: "Vores sprog er forskellige, så vi må snakke sammen på dansk", forklarer én.

Mange af de helt nytilkomne af eleverne går på sprogskole. Og det er elevernes oplevelse, at det på sprogskolen er de fleste, der ligesom dem selv ikke kan meget dansk. På sommercampen har de i modsætning hertil haft mulighed for at snakke med andre danskere og elever, der er bedre til dansk end dem selv.

Udover den formelle dansk-faglige indlæring i timerne, påpeger både elever og lærere, at der også sker forbedring af deres dansk kundskaber ved de andre aktiviteter, der foregår på sommercampen, f.eks. er der også tale om danskundervisning når de snakkede med de øvrige

højskolekursister ved etikdiskussionen. Og i det hele taget ved det øvrige sociale samvær er der tale om, at de lærer dansk i og med at de kommunikerer sammen på dansk.

Matematik

Som for dansk synes lærerne i matematik, at det kan være svært præcist at sætte ord på, hvad eleverne har lært. Dog vurderer de generelt, at eleverne har rykket sig meget fagligt.

Samfundsfag

Det faglige udbytte af samfundsfagsunderviseres formuleres af forstanderen på Rønde således: “.. at de har fået et overblik over Danmarkshistorien, der giver dem nogle kroge, som de kan hænge den viden, de har nu og fremtidig viden op på.” På Egå vurderer læreren, at de er blevet styrket fagligt i kraft af, at de er blevet bedre til at danne deres egen mening og deltage i diskussioner.

Øvrigt fagligt udbytte

Udover det fag-faglige udbytte, har eleverne på de tre sommercamps efter både egen og lærernes vurdering blevet styrket på en række andre læringspunkter, der også bidrager til at styrke dem fagligt.

At holde oplæg

Ét af de punkter, der især fremhæves af både lærere og elever på alle tre højskoler, er at eleverne er blevet trænet i at holde oplæg for hinanden både som en del af undervisningen og i forbindelse med fx aftensamling. Eleverne udtrykker i interviewene, at det har været en god træning i at fremlægge noget foran mange mennesker. “Det var svært i starten”, siger én, “men nu er det bedre”. En elev forklarer, at man på højskolen “lærer en ny del af sig selv”, og at hun kan bruge dette, når hun skal fremlægge noget for klassen – både her og når hun er tilbage på sin skole.

Gruppearbejde og samarbejde

Eleverne på alle tre højskoler har alle prøvet at arbejde i grupper, og flere er også blevet introduceret til samarbejde. Endvidere er der blevet arbejdet problemløsende. Dertil kommer, at de har lært at prøve at spørge hinanden om hjælp først, inden de prøver at spørge læreren.

Diskussion

Både lærere og elever påpeger, at de har fået styrket deres kompetencer i at diskutere og danne deres egne meninger. Det er både sket som en del af den formelle undervisning og i forbindelse med de øvrige aktiviteter. De er undervejs i opholdet generelt også blevet bedre til at række hånden op og lytte til hinandens synspunkter. Endvidere har Rønde Højskole spillet dilemmaspil med eleverne, for at træne dem i at danne deres egne holdninger og argumentere for dem. Endvidere har etik-diskussionen på samme højskole styrket deltagernes kompetencer i både at argumentere og lytte.

Studieteknik

Et andet læringspunkt for eleverne, som lærerne fremhæver, er de forskellige former for studieteknikker, som eleverne er blevet præsenteret for. F.eks. har lærerne overfor eleverne understreget, at udleverede tekster, ark og opgaver er gode at gemme og have med i timerne, fordi en time ofte bygger oven på det, der tidligere er blevet gennemgået, og man kan derfor have glæde af at kunne bladde tilbage, når man skal læse en opgave. Notetagning er et andet eksempel. Nogle af eleverne har lært, at det er en god ide at tage noter, når et emne bliver gennemgået på tavlen, i stedet for bare at sidde passivt og kigge på, mens læreren taler og skriver. Det sidste eksempel er fra Rønde Højskole, hvor man har "Fordybelse" som er en slags obligatorisk lektiecafé 1½ time hver aften, hvor eleverne kommer og laver lektier og kan spørge en lærer om hjælp. Lærerne vurderer, at nogle af eleverne gennem erfaringen med Fordybelse har "lært noget om at lave lektier" – og kan se formålet med at lave lektier.

Kommunikation i forbindelse med eksamen

På Rønde Højskole er der blevet gennemført undervisning i kommunikation i eksamenssituation. Sammen med den øgede selvtillid betyder det i lærernes vurdering, at eleverne er styrket i forhold til en eksamenssituation

Lære at lære

Andre læringspunkter er endvidere, at der undervejs er sket en læring i at lære og at de lærer at afkode en instruktion fra en lærer eller en træner. Det påpeges fra lærerside, at de har lært at aflæse nogle af de koder og uskrevne regler, der eksisterer i en dansk undervisningssituation.

Forståelse for dansk uddannelsestradition, -miljø, -tænkning og -system

Udover indføring og træning i forskellige studieteknikker og arbejdsformer, er der også i nogen grad blevet arbejdet med at højne elevernes forståelse for den danske uddannelsestradition, uddannelsestænkning og uddannelsessystem.

Fremgangsmåde og resultat

Et eksempel på, hvordan lærerne har arbejdet bevidst på at lære eleverne, at undervisningen i Danmark ofte fokuserer på noget andet end de måske er vant til fra deres hjemlande, er matematikundervisningen på Vejle Idrætshøjskole. Matematiklærerne her ønskede, at eleverne forstod, at fremgangsmåden er lige så vigtig som resultatet. Eleverne er ofte vant til en mere traditionel tilgang, hvor det kun er facit, der tæller, og man følgelig får fejl, hvis der er fejl i facit. Som eksempel nævner de undervisningen i de 4 regnearter, hvor de overfor eleverne har understreget, at alle måder er lige rigtige. Hvis bare resultatet bliver rigtigt og man kan forklare, hvad man har gjort, så er det rigtigt. Det var svært for eleverne i starten og flere udtrykte den holdning, at "det her er ikke matematik". Men lærerne føler nu, at der er mere accept og forståelse for denne tilgang. Efter den første uge med denne tilgang, havde de snakket med eleverne om forskellen – og hvad det styrker, at gøre det på denne måde. Evaluator får et indblik i denne tilgang ved observationen i matematiktimen: det illustreres under timen flere gange, at man kan bruge flere metoder og komme frem til samme resultat. Læreren understreger: "hvis metoden er rigtig, men resultatet er forkert, så får man point for det ved eksamen i Danmark. Man kan aldrig få minuspoint, derfor skal man altid prøve at gøre noget" – det vil styrke dem ved eksamen. Til interviewet med eleverne siger en elev med

henvisning til matematiklærernes understregning af at både fremgangsmåde og resultat er vigtigt sammenligner en med sit land, Congo: "I mit land, kun finde svar, kun finde svar". En lærer siger i en time: "I er måske vant til at få at vide, hvor mange fejl I har, men det er vi ikke så interesserede i".

Forhold mellem lærer og elev

Et andet eksempel på, at eleverne har fået en forståelse for og et indblik i det danske undervisningsmiljø, er at de har oplevet, hvordan det fungerer mellem lærer og elev i Danmark. Det er især for de nyest tilkomne, at det har været en øjenåbner, at få at vide, at man f.eks. ikke skal være bange for at sige til, hvis man ikke forstår det, men at det tværtimod er en god ting og bede om få uddybet noget, hvis man ikke forstår det. Nogle af eleverne vidste ikke, at lærere i Danmark ikke må slå eleverne. Det var for nogen af eleverne først gået op for dem efter en uge, men havde så givet lærerne en god forklaring på, hvorfor mange af dem ikke turde sige noget – de var simpelthen bange for at blive slået, hvis de sagde noget forkert eller stillede et spørgsmål.

En lærer påpeger, at de individuelle samtaler også har været med til at give eleverne et andet indtryk af, hvad en lærer kan være – og hvilket forhold man også kan have til en lærer. Dermed åbnes der for muligheden af, at eleverne tilbage på deres egne skoler, vil være åben overfor at henvende sig til deres lærer i tilfælde af, at de har brug for råd og vejledning.

Det nære forhold mellem lærere og elever, der ofte opstår på højskoler, fordi man bor og lever sammen, var kommet bag på flere af eleverne. Én beskriver hvordan hun på vej til højskolen første dag havde været "helt blank" og slet ikke vidst hvad hun skulle forvente. Så mødte hun én af lærerne som viste hende op til det værelse hun skulle bo på. Han havde været ung og haft "rigtig meget energi" og efter 2 minutter havde de lavet jokes, og hun havde overrasket tænkt: "Okay, skal han være lærer?" og tænkt: "hvis lærerne er sådan, så er eleverne nok også sådan". Hun havde forestillet sig læreren som en hvidhåret gammel mand, siger hun og løfter sin pegefinger og ser bestemt ud. Med tanke på den unge, energiske lærer afslutter hun med at sige, at "det er det vi har brug for".

Livslang læring

Den forholdvis store kontakt, der var på Rønne Højskole mellem sommercampere og de øvrige højskolekursister åbnede elevernes øjne for, hvad livslang læring vil sige. Det havde overrasket flere, at selv ældre mennesker kan gå i skole frivilligt og have lyst til at lære og blive klogere hele livet. I interviewet med elever fra Rønne udtrykker eleverne, at det har været spændende at møde de ældre på højskolen og spændende at høre om at lære hele livet. Hos én af de interviewede har det sat tanker i gang om at lave en højskole i Afghanistan, som er det land, han oprindeligt kommer fra. "Der er mange voksne og ældre dér, der aldrig rigtig har gået skole", forklarer han.

6.2 Hovedformål 2: At styrke deltagerne personligt

Delmål herunder:

- At deltagerne efterfølgende er styrket personligt
- At deltagerne efterfølgende er styrket socialt

Både elever og lærere vurderer, at opholdet har styrket deltagerne personligt ved at øge deres selvtillid og selvfølelse, samt styrke deres sociale kompetencer.

Styrket selvopfattelse og selvtillid

I det følgende analyseres først elevernes vurdering af årsagerne til deres øgede selvtillid, og så de områder hvor lærerne har sat ind for at styrke selvtilliden blandt sommercamperne.

Eleverne vurderer både i interviews og i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse, at opholdet har styrket deres selvtillid. De peger på flere årsager til den øgede selvtillid. De er således blevet bedre til:

- At lære at klare sig selv
- At blive mere selvstændig
- At danne sin egen mening
- At stille sig frem og snakke
- At tale dansk
- At få nye venner
- At snakke med nogen man ikke kender

På alle tre højskoleforløb har lærerne arbejdet helt bevidst for, at opholdet skulle styrke elevernes selvtillid og selvopfattelse, og det er da også deres vurdering, at det i høj grad er lykkedes at styrke eleverne personligt. Som tydelige indikationer på den øgede selvtillid, kan de alle give konkrete eksempler på elever, som ved begyndelsen af campen knap turde sige noget, men som nu er langt mere på banen. Lærerne peger på følgende årsager til elevernes øgede selvtillid

Fokus på den enkeltes styrker

Det går igen på de tre højskoler, at lærerne bevidst har haft fokus på at se den enkelte elevs styrker og haft en bevidst tilgang, der hedder at "alle har noget at byde på". Således er der både i undervisning og i forbindelse med de øvrige aktiviteter forsøgt skabt et rum for, at den enkelte elev har mulighed for at vise sine kompetencer. Dette er lykkedes ved at man har satset på en bred palet af forskellige aktiviteter fra at tegne/male og musik, madlavning, over sport ud over at benytte forskellige metoder i undervisningen. Gennem de øvrige aktiviteter – udover de

skolefaglige – har lærerne forsøgt at skabe rum for at kunne fremhæve den enkelte elev, så dem der måske ikke kan så meget fagligt får lov og mulighed for at vise andre styrker.

På Vejle Idrætshøjskole fremhæver lærerne, hvordan de f.eks. i idræt bevidst har vekslet mellem velkendte og helt nye idrætsgrene, hvor alle var på bar bund. Det var vigtigt for at give de elever, der ikke er så idrætsorienterede, mulighed for at kunne deltage på lige fod med de andre. Endvidere havde de, for at alle elever skulle få nogle gode oplevelser, indlagt idrætsaktiviteter, hvor det ikke handler om at være hurtigst eller stærkest.

Niveaudeling og undervisningsdifferentiering

For at give den enkelte elev mulighed for at opleve succes, har alle skoler foretaget en niveaudeling af eleverne. Niveaudelingen er naturligvis også foretaget for rent praktisk at kunne gennemføre undervisningen. Niveaudelingen giver styrket selvtillid, fordi eleverne får tro på, at de kan lære noget.

Anerkendende tilgang til eleverne

Overordnet set har de snakket om at lægge vægt på en positiv og anerkendende tilgang til eleverne: at de skal have at vide, at de er gode. Det kommer i praksis til udtryk ved, at lærerne møder dem, som de er, og forsøger at etablere et mere ligeværdigt eller jævnbyrdigt forhold mellem lærer og elev. Eksempelvis bruger den ene dansklærer sin baggrund inden for lingvistikken til i undervisningen at lave eksplicite paralleller mellem det danske sprog og elevernes forskellige modersmål. Intentionen er, at eleverne ubevidst laver en kobling: mit sprog er også vigtigt, og at de forstår, at de godt kan bruge deres sprog til at lære dansk med.

En anden lærer har brugt sin viden om Congo når han f.eks. har snakket med congoleserne om deres lands historie – for at vise, at han interesserer sig for det land de kommer fra og faktisk ved noget om det.

Samfundsfagslæreren fra Egå har bevidst valgt at undervise dem i de første landbrugs- og bysamfund, fordi de opstod i mellemøsten og derfra blev eksporteret til resten af verden.

I arbejdet med de individuelle historier på Egå Ungdomshøjskole, skulle eleverne præsentere historierne på både dansk og på deres modersmål. Lærernes intention med dette var, at eleverne både skulle forstå, at deres modersmål også er vigtigt, og også at give dem en succes ved at lade dem tale deres modersmål, dvs. gøre det, som de er fortrolige med. Læreren understreger, at det styrker elevernes selvværd, når han som lærer siger, at han gerne vil høre, hvordan modersmålet lyder.

Generelt observerede evaluatoren en hyppig anvendelse af mange positive og opmuntrende kommentarer fra lærerne i timerne og i pauserne. F.eks. "Det er en stor fornøjelse at undervise sådan nogen som jer, der gerne vil lære".

At blive hørt

Etikdiskussion gav øget selvtillid, fordi de så at deres holdninger og historier var med til at flytte noget. De oplever at blive hørt. Der var tale om reel dialog, hvor de både oplevede at rykke ved andres holdninger og få diskuteret deres egne.

Opfølgende svarer 85% af eleverne, at højskoleopholdet efter deres egen vurdering har betydet, at de i høj grad eller i nogen grad tror mere på sig selv efter højskoleopholdet sammenlignet med før. Denne øgede selvtillid viser sig også ved, at omkring 8 ud af 10 vurderer, at højskoleopholdet har betydet, at de er blevet bedre til at danne og sige deres egen mening. Næsten lige så mange, nemlig godt 3 ud af 4, vurderer, at højskoleopholdet har betydet, at de er blevet bedre til at diskutere.

At turde stå frem

På grænsen mellem den faglige og personlige styrkelse, ligger elevernes vurdering af deres evne til at sige deres egen mening, tale højt foran en gruppe fx ved at holde oplæg.

Lærerne vurderer, at de unge vil kunne bruge den øgede selvtillid i deres videre uddannelsesforløb. Her vil de have mod til at komme mere på banen og selvtillid til at markere sig mere i undervisningen. Men det vil ikke kun give dem en anden position fagligt set – også socialt vil det betyde, at de kommer til at spille en anden rolle end den de spillede før de var på højskole, vurderer lærerne. De har en øget selvbevidsthed og viden om, hvilken rolle netop de spiller i en gruppe, herunder også om hvordan de påvirker en undervisningssituation positivt eller negativt.

I den efterfølgende spørgeskemaundersøgelse vurderer to tredjedele af eleverne, at højskoleopholdet har betydet, at de i høj grad eller i nogen grad er blevet bedre til at holde oplæg. Godt to ud af tre vurderer, at højskoleopholdet har betydet, at de deltager mere aktivt i timerne.

Styrkede sociale kompetencer

Både elever og lærere fremhæver, at det sociale er lykkedes i rigtig høj grad på alle tre højskoler.

I interviewene med eleverne fremhæves det sociale som noget af det allerbedste ved opholdet. De er alle glade for det sociale fællesskab, de har med hinanden og er glade for de mange nye venner, de har fået med andre unge fra forskellige lande. Nogen sammenligner det med familie og synes det er meget hjemligt. De kommer til at holde kontakten "helt sikkert"

En af de elever, der også var på camp sidste år, fortæller, at hun sidste år næsten lige var kommet til Danmark. Hun havde synes det var mærkeligt at være i et land, hvor man ikke kender nogen ud over sin familie. Den følelse var blevet brudt på højskolen, hvor hun havde fået venner – venskaber som holdes ved lige endnu vha sms og msn. En af de andre gengangere fortæller også, at hun stadig har kontakt med camp-vennerne fra sidste år via mail og MSN.

Mødet med de øvrige sommercampere

En af pigerne synes, at det i starten var lidt svært, at piger og drenge skulle være så meget sammen for det "er vi ikke rigtig vant til", "men nu er vi én stor familie", slutter hun. En anden elev fortæller, at det havde været lidt mærkeligt første dag med 30 nye mennesker, og at hun havde følt sig lidt alene, da hendes forældre var kørt hjem og havde efterladt hende på højskolen.

Det sociale fællesskab var dog hurtigt opstået. Lærerne havde været en god hjælp til at "bryde isen" allerede første dag, hvor de havde haft præsentationsrunde og skulle interviewe hinanden to og to.

Lærerne på Rønne Højskole nævner, hvordan de i den første uge "tvang" eleverne til at være sociale og til at komme hinanden ved. De havde blandt andet lavet teatersport og deres ansatte "rollemodel"¹⁰ havde været social indpisker fra starten. Han havde sørget for at få alle med, og skabt en stemning af, at "selvfølgelig laver vi noget og selvfølgelig skal alle være med".

Mødet med øvrige højskolekursister

Kun i Rønne er der gjort noget aktivt for at sommercamperne skulle mødes med de øvrige højskoleelever.

I interviewene med eleverne fra Rønne Højskole fremhæver flere mødet med de ældre højskoledeletere og snakken med dem i forbindelse med og efter den etik-session, som det allerbedste ved opholdet. Nogen af dem har udvekslet telefonnummer og e-mail med de ældre. En siger, at "blandingen med danskere og udlændinge er 100% fantastisk". Eleverne har også mødt de andre i mere uformelle settings i fx spisesalen og at de har fundet fælles punkter at tale om på trods af alder og kulturer.

På Vejle Idrætshøjskole var der samtidige højskolekurser, mens campens ledere har ikke aktivt gjort noget for at facilitere kontakten mellem camperne og de øvrige kursister, men det er alligevel sket af sig selv i et begrænset omfang. Eleverne forklarer i interviewet, at de mest bare hilste på dem i spisesalen, men at et par stykker havde snakket med nogle af de andre danske unge. De synes, at det er godt, at der er andre på skolen og siger at det er "hyggeligt"

Da evaluator i interviewene med eleverne spørger, om de er blevet bedre til at møde nye mennesker, svarer alle ja. En forklarer, at hun synes det er blevet lettere at åbne sig for folk. Hun påpeger også, at hun har lært sig selv bedre at kende og blevet mere selvsikker. Hun har lært, at "man er lige gode alle sammen". En anden siger, at han før godt kunne føle sig ensom, fordi han ikke havde så mange at snakke med, men "her snakker jeg", konstaterer han.

Eleverne vurderer også, at den bedre selvtillid og de bedre sprogkunders vil gøre det lettere at få nye venner, når de kommer hjem.

Ved undersøgelsen godt 2 måneder efter endt højskoleophold, svarer 93,8% af respondenterne, at ugerne på højskole i høj grad eller i nogen grad har betydet, at de har fået nye venner. Her svarer 85% også at ugerne på højskole i høj grad eller i nogen grad har betydet, at de er blevet bedre til at møde nye mennesker.

---

¹⁰ På Rønne Højskole havde de ansat én af eleverne fra Sommercamp '07 som hjælpelærer. Han fungerer som rollemodel i den forstand, at han deltog som elev på sommercampen sidste år, var elev på et halvårs højskoleophold, og nu læser til fysioterapeut.

6.3 Hovedformål 3: At deltagerne er tilfredse med opholdet og har fået deres forventninger indfriet

Tilfredshed med undervisningens og lektiernes niveau

Alle tre skoler har lavet niveaudeling blandt deltagerne i både dansk og matematik.

Forud for sommercampen på Rønde Højskole var der blevet udsendt et slags visitationsskema til eleverne omkring deres skolebaggrund, interesser og faglige fokuspunkter, men lærerne følte ikke at dette var tilstrækkeligt grundlag til at niveau-dele eleverne. Derfor gennemførte de en dansktest den første aften, og sammen med elevernes formåen ved præsentationsrunden inddelte lærerne gruppen i 2 dansk niveauer. Der har også været gennemført en test i matematik og på den baggrund er eleverne blevet inddelt i 2 niveauer. Derudover har læreren for hvert hold opdelt holdet forskelligt, efter hvordan de fornemmede behovet.

På Egå Ungdomshøjskole lavede de også en dansk test og har på den baggrund delt eleverne op varierende i enten 2 eller 3 hold.

På Vejle Idrætshøjskole har eleverne i dansk været niveauopdelt i 3 grupper. Niveauopdelingen skete på baggrund af den første dags præsentation af dem selv, samt arbejde med at interviewe sidemanden og fremlægge det for resten af holdet. Matematikundervisningen foregik i 2 ugerne for alle elever på én gang, men altid med to lærere på. I den tredje af ugerne blev eleverne delt op i to mindre hold.

Udover niveauinddelingerne af eleverne fortæller lærerne i interviewene om, hvordan de har bestræbt sig på at undervisningsdifferentiere på hvert af holdene, så alle elever skulle føle sig udfordret på hver deres niveau. Det nævnes fx hvordan de har givet flere eller sværere opgaver til de bedste på holdet; hvordan de med udgangspunkt i samme tekst i dansk har givet nogle elever til opgave at læse og forstå en tekst, mens opgaven for andre har været et analysere den; eller hvordan de i timerne bestræber sig på at stille spørgsmål i en sværhedsgrad, der passer hver enkelt. Det fremhæves også af nogle, at de har begrænset tavleundervisningen, og i stedet undervist mere individuelt eller i små grupper. Lærerne vurderer selv, at de relativt små holdstørrelser på ca. 7-14 elever har medvirket til, at de i høj grad har kunnet være hos den enkelte. På Rønde Højskole fremhæves især tredje uges arbejde med at lave en højskoleavis, som en måde hvorpå det i høj grad var muligt at undervise på hver enkelt elevs niveau.

I det opfølgende spørgeskema har evaluator bedt eleverne vurdere undervisningens og lektiernes niveau, hvilket kan give et fingerpeg om, i hvor vidt de har fundet undervisningsdifferentieringen tilstrækkelig.

Dansk og matematik

I fagene dansk og matematik er det omkring halvdelen af eleverne, der synes, at undervisningsniveauet var tilpas, mens omkring en fjerdedel synes niveauet var for let eller alt for let og knap en fjerdedel synes det var for svært eller alt for svært. Om lektierne i dansk synes lidt mere end halvdelen, at niveauet var tilpas, mens hver tredje synes de var for lette eller alt for lette, og omkring 8% at de var for svære eller alt for svære.

Samfundsfag

Lidt over halvdelen af de elever, der har haft samfundsfag, at niveauet i undervisningen var tilpas, godt hver fjerde mener at den var for let. Omkring 10% mener at undervisningen var for svær. Om lektierne i samfundsfag, svarer omtrent godt halvdelen af dem, der har haft lektier for i det fag, at niveauet var tilpas. Godt hver tredje svarer, at de var for lette. De resterende godt 8%, fandt lektierne for svære.

Tallene for dansk, matematik og samfundsfag peger samlet på, at omkring halvdelen af eleverne synes, at niveauet for både undervisningen og lektier i de tre fag passede dem godt, mens den anden halvdel af eleverne deler sig i to grupper, hvor næsten lige mange synes, at niveauet var enten for lavt eller for højt. Når kun omkring halvdelen finder, at niveauet passer dem, peger det på, at højskolerne ikke i tilstrækkelig grad har undervisningsdifferentieret for at undervise på den enkelte elevs niveau.

Engelsk

Blandt de elever, der har modtaget undervisning i engelsk, mener godt hver tredje, at undervisningsniveauet var tilpas, mens næsten halvdelen mener at niveauet var for let. Endelig fandt 16% at undervisningen i engelsk var for svær. Blandt de elever, der har haft lektier for i engelsk, mener knap halvdelen, at niveauet var tilpas, mens andre knap 50% fandt dem for lette. De resterende 6% fandt, at engelsk-lektierne var for svære.

Også interview peger på, at der var lavere fagligt niveau i engelsk end forventet: "Der skal også være udfordringer til os, der er gode til engelsk".

I faget engelsk er det kun godt hver tredje, der fandt undervisning-niveauet tilpas, mens næsten halvdelen synes at både undervisning og lektier var for lette. Dette kunne tyde på, at niveauet for engelskundervisningen og –lektierne godt kunne have været højere for i tilstrækkelig grad at udfordre eleverne.

Tilfredshed med undervisningens omfang

Fra interviewene med lærerne på de tre højskoler, fremgår det, at de alle steder har valgt, at leg/socialt aktivitet/idræt mv. skulle have en relativ stor plads. Dette valg er i nogen grad sket ud fra en forventning til målgruppen om, at det mange af dem ville være for hårdt med for mange timer i træk, men også fordi de øvrige aktiviteter generelt vægtes højt i højskolesammenhæng. Valget afspejler også, at lærerne ønsker at eleverne skal have en positiv oplevelse af at gå i skole og lære noget, som én siger: "Der er indlagt meget leg for at de får en oplevelse af, at det er sjovt at lære".

Fra observation i en af timerne på Egå Ungdomshøjskole, får evaluator et indblik i, at ikke alle elever er tilfredse med dette valg. Da læreren foreslår, at de holder pause, er nogle af eleverne utilfredse og synes det er for tidligt med en pause. Nogen af eleverne siger: "Der har været for lidt undervisning her" og "alle siger hele tiden: skal vi have pause? Skal vi ryge nu?". En af de andre elever, er uenig og siger, at "det er ferie – ikke skole". Den første svarer tilbage: "Det er skolen jeg kom her for". I interviewet mødes evaluator igen af disse modstridende holdninger: nogen mener, at der har været for få undervisningstimer og for mange pauser, mens andre fremhæver "at det jo også er ferie".

I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse, spørger evaluatoren til elevernes vurdering af tiden brugt på undervisning. Heraf fremgår det, at godt 60% synes, at tiden der blev brugt på undervisning var tilpas. Hver femte synes, at der var for lidt undervisning, mens knap så mange, nemlig 16% synes, at der var for meget undervisning.

Undervisningens omfang passer altså godt til 6 ud af 10 elever, men kunne være differentieret i højere grad for at passe den enkelte elevs behov og ønske.

Tilfredshed med undervisningens indhold

Højskolerne har ikke i særlig høj grad ladet sig styre af elevernes interesser i undervisningen, men har generelt forbeholdt sig ret til at bestemme, hvad eleverne skal lære. Enkelte undervisningstemaer og –emner er dog taget ud fra elevernes ønsker og ideer. Der er også et enkelt eksempel på, at der i tilrettelægningen af undervisningen er blevet skelet til evaluators indledende undersøgelse af eleverne forventninger, og ud fra et stort ønske om at blive bedre til at diskutere. Også eksemplet med undervisning i dansk kommasætning var ud fra elevernes ønske.

Af interviewene fremgår det, at eleverne synes, at lærerne i nogen grad er åbne for deres ønsker og interesser. Eleverne understreger samtidig, at "lærerne giver os, hvad de synes er godt for os", og det synes de er helt fint.

I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse, spørger evaluatoren til om de fandt undervisningen spændende og om der blev brugt tid på ting, der passede dem.

Et overvældende flertal af eleverne, mere end 9 ud af 10, synes at undervisningen i høj grad eller i nogen grad var spændende, mens kun 8% svarer, at de kun i mindre grad eller slet ikke fandt undervisningen spændende. Knap 9 ud af 10 svarer, at der i høj grad eller i nogen grad var emner og aktiviteter i undervisningen, der fangede deres interesse, mens 8 svarer kun i mindre grad. Knap 8 ud af 10 svarer, at der i undervisningen i høj grad eller i nogen grad blev brugt tid på de ting, der interesserer dem, mens knap 17% svarer kun i mindre grad eller slet ikke.

Tallene peger på en overvældende tilfredshed blandt eleverne med undervisningens indhold i forhold til de emner og aktiviteter, de finder interessante og spændende.

Tilfredshed med det faglige udbytte

Elevernes indledende forventninger til det faglige udbytte: at lære noget mere i dansk, matematik og engelsk: Hele 92% af eleverne svarer ved starten af opholdet, at det er vigtigt eller meget vigtigt at lære noget mere fagligt.

I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse, bedes eleverne vurdere deres faglige udbytte af højskoleopholdet – efter at de er begyndt på deres skole igen.

47% vurderer, at de efter at være startet på deres egen skole efter sommerferien, kan mærke, at de er blevet meget bedre til at tale dansk. 45% vurderer at de er blevet lidt bedre, mens kun 6% ikke kan mærke nogen forskel. 40% vurderer, at de er blevet meget bedre til at skrive dansk, mens godt halvdelen vurderer, at de er blevet lidt bedre.

For faget matematik svarer 6 ud af 10 af de elever, der har besvaret spørgsmålet, at de kan mærke, at de blevet lidt bedre, mens 16% vurderer, at de er blevet meget bedre til matematik. En fjerdedel svarer, at de ikke kan mærke nogen forskel.

Omkring en tredjedel af de elever, der har besvaret spørgsmålet, vurderer, at de er blevet bedre til at tale engelsk og skrive engelsk, nu hvor de er startet i deres skole igen efter sommerferien. En anden tredjedel vurderer, at de er blevet lidt bedre, mens en tredjedel svarer, at de ikke kan mærke nogen forskel.

For samfundsfag svarer en ud af tre, at de er blevet meget bedre, 42% svarer, at de er blevet lidt bedre, mens en fjerdedel svarer, at de ikke kan mærke nogen forskel.

Tilfredshed med det personlige udbytte

90% af eleverne svarer ved starten af opholdet, at det er meget vigtigt eller vigtigt at have et godt socialt samvær og at få nye venner. Næsten lige så mange svarer at det er vigtig for dem på højskolen at blive bedre til at indgå i et fællesskab og at blive bedre til at møde nye mennesker.

Efterfølgende svarer 93,8% af eleverne, at de i høj grad eller nogen grad har fået nye venner og 85% svarer, at de er blevet bedre til at møde nye mennesker.

80% svarer indledningsvist, at det er vigtigt at få bedre selvtillid på højskolen. Godt to måneder efter endt ophold, svarer 85% af eleverne, at de i høj grad eller nogen grad tror mere på sig selv efter højskoleopholdet sammenlignet med før

Generel tilfredshed med opholdet

Ved evaluators interviews med elever udtrykte alle stor tilfredshed med opholdet på højskolerne. Tilfredshed med sommercamp-konceptet generelt illustreres også ved, at der på højskolerne er enkelte gengangere fra sidste år. Nogle af disse gengangere har overtalt en ven eller en veninde til at tage med, fordi de synes, at det havde været så godt, at de også ville have at de skulle prøve det. I det opfølgende spørgeskema svarer 92%, at de enten har været tilfredse eller meget tilfredse med opholdet.

6.4 Delformål 1: At introducere deltagerne til højskoletraditionen

Sommercamp-forløbene på de 3 højskoler arbejdede på forskellige måder med at introducere eleverne til den danske højskoletradition.

På Rønde Højskole deltager eleverne hver morgen i morgensamling. På morgensamlingen gennemgås dagens program og der synges sange. De har bl.a. sunget "Er lyset for de lærde blot?" med dem og efterfølgende snakket med dem om hvad sangen betyder og hvad baggrunden er. De har også deltaget i fælles morgensamlinger med de øvrige kursister på højskolen.

På Vejle Idrættshøjskole har de også morgensamling hver morgen. En lærer står for at arrangere samlingen og holde oplæg om et emne. Emner har været: dialekter i DK, HC. Andersen, parkour, Dostovjevski og Black Panther. Efter emnet gennemgås dagens program og praktiske oplysninger om holdinddelinger og lokaler. Både første aften og til den første morgensamling

blev de introduceret til ideen og historien bag de danske højskoler generelt og Vejle Idrætshøjskole specifikt. De har også undervejs snakket med eleverne om de værdier som højskoletanken bygger på, fx i princippet ingen regler men at bruge sund fornuft, ikke nogen eksamener, opholdet er frivilligt, det fælles ansvar. De har ikke sunget med eleverne og siger selv, at de har mere fokus på idrætten end op de traditionelle højskoledyder

På Egå Ungdomshøjskole afholdes der også morgensamling, hvor der orienteres om program og praktiske meddelelser. Lærerne forklarer i interviewet med evaluator, at fokus for dem har været på opholdet i sin helhed og ikke kun på elevernes tilegnelse af dansk. På den måde har de arbejdet med én af grundtankerne i højskolebevægelsen, nemlig at det også handler om social og personlig udvikling – ved siden af den faglige. Man er social i det man laver. De har ikke i formelle rammer orienteret om højskolen, men snakket med eleverne om det ud fra deres undren og spørgsmål.

I interviewene med eleverne udtrykker de stor tilfredshed med opholdet på højskolen, og de synes generelt, at højskolen er et spændende sted. Flere fremhæver det som meget positivt, at man både bor og går i skole på højskolen, fordi det giver et tæt forhold til de andre elever og til lærerne. Flere af eleverne har fået øjnene op for muligheden for at gå på højskole – enten ved at komme igen på sommercamp næste år eller ved at søge ind på et af de længere kurser.

80% synes, det er vigtigt at opleve, hvordan en dansk højskole fungerer. I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse svarer omkring 60% af eleverne efter afsluttet højskoleophold, at de i høj grad eller i nogen grad fandt ud af, hvad der ligger i højskoletanken. De resterende omkring 40% svarer kun i lille grad, slet ikke eller ved ikke.

6.5 Delformål 2: At introducere eleverne til dansk demokratisk tradition, demokrati og demokratisk dannelse

På alle tre højskoler har emnet demokrati været behandlet sammen med eleverne. Dog på forskellig måde og i forskellig grad.

På Rønde Højskole har man, på baggrund af gode erfaringer fra Sommercamp '07, sammen med eleverne ved første morgensamling udformet en grundlov for sommercampen med de regler, der skulle gælde for opholdet. Ud over, at det gav eleverne praktisk erfaring med at diskutere og lave afstemninger, og at lærerne samtidig fortalte om den danske grundlov, så fik de også talt med dem om omgangsformer og –regler, som skulle være gældende for opholdet (jf. delformål 3)

På Vejle Idrætshøjskole er eleverne i samfundsfag blevet undervist i demokrati og den danske, demokratiske model – sat i forhold til andre lande og andre landes samfundsmønstre.

På Egå Ungdomshøjskole holdt de én af de første aftener en debataften om ytringsfrihed. 3 elever havde frivilligt meldt sig til at holde et oplæg, og en af lærerne holdt også oplæg. De havde efterfølgende bl.a. snakket om Muhammed-tegningerne og diskuteret balancen mellem retten til at ytre sig og kritisere, men uden at fornærme andre.

På alle tre skoler har de endvidere bevidst arbejdet med lave afstemninger, så eleverne blev trænet i at diskutere, danne deres egen mening og afgive deres stemme – og efterfølgende rette sig efter den trufne beslutning.

6.6 Delformål 3: At introducere deltagerne til god takt og tone

Det er fælles for de tre sommercampforløb, at lærerne ikke har haft det store behov for bevidst at introducere deltagerne til god takt og tone. Det er den helt udprægede opfattelse, at eleverne har været rigtig gode til at opføre sig ordentligt både overfor hinanden, overfor lærerne, overfor faciliteterne osv. (undtaget herfra er naturligvis de få elever, der blev sendt hjem fra Rønde Højskole). Nogle lærere forklarer, at de er mere tilbøjelige til fx at låne deres egne computere ud til campens elever end til eleverne på de øvrige kurser, fordi de virkelig passer godt på tingene. I forbindelse med aktiviteter som fx fælles madlavning, fremhæves det også, at de har været virkelig gode til at rydde op.

I både Rønde og Vejle, har lærerne snakket om accept, respekt og anerkendelse med eleverne, og de synes, at eleverne har været rigtig gode til at udvise alle tre dele. På Egå har de heller ikke følt det store behov for at gøre noget nummer ud af det, og har mere prøvet at påvirke til god opførsel i den daglige omgang med eleverne.

Opfølgende vurderer godt 8 ud af 10, at de har fået en bedre forståelse for, hvordan man skal opføre sig sammen med andre.

6.7 Delformål 4: At deltagerne bevidstgøres om kulturmøder og kulturelle ståsteder

Sommercamp-forløbene på de 3 højskoler har alle arbejdet med at bevidstgøre eleverne om kulturmøde, kulturelle ståsteder og inklusion.

På Rønde Højskole har lærerne bevidst sat fokus på kultur, kulturforskelle og kulturmøde i aktiviteterne i og udenfor den formelle undervisning, og de har ved flere lejligheder præsenteret dem for dansk kultur og relaterer dem til elevernes erfaringer. De tager ofte udgangspunkt i det, der undrer eleverne ved Danmark, dansk kultur og det danske sprog. Endvidere fremhæves etikdiskussionen af forstanderen som et eksempel på "kulturmøde i praksis".

På Vejle Idrættshøjskole er morgensamlingerne i nogen udstrækning blevet brugt til at præsentere eleverne for forskellige aspekter af dansk kultur og danske værdier. I timerne arbejder eleverne også med kulturelle temaer, når fx én skal skrive en artikel om at være ung i Congo vs. at være ung i Danmark. Endelig har de valgt til en aftensamling at se filmen Crash med eleverne og efterfølgende snakke om filmen og om fordomme.

På Egå Ungdomshøjskole har de arbejdet direkte med inklusion og respekt for hinandens kulturer. I samfundsfag har de arbejdet med Donald Browns universalier, der er en samling af de karakteristika inden for kultur, samfund, sprog osv. der er fællesmenneskelige. Intentionen var at tage udgangspunkt i det, der er fælles for os mennesker på tværs af kulturer.

Generelt har lærerne kun enkelte gange oplevet, at eleverne har opført sig fordomsfuldt overfor hinanden.

Elever udtrykker i interviewene med evaluator, at de allerede inden opholdet på højskolen havde en klar opfattelse af forskellige kulturelle udgangspunkter. De fleste er vant til, fra asylcenteret, fra sprogskolen og fra de steder de bor, at være sammen med mange med forskellige kulturelle, religiøse, nationale osv. baggrunde. De udtrykker alle, at har været glade

for at være så mange kulturer sammen og at de har lært om hinandens kulturer og om forskellige religioner.

I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse svarer alle på nær én ud af de afgivne 48 svar, da også at det i høj grad eller i nogen grad var godt at møde folk med forskellige kulturelle baggrunde. Godt 8 ud af 10 vurderer, at de har fået en bedre forståelse for, hvorfor folk siger og gør det de gør.

6.8 Overordnede formål: At styrke og motivere eleverne til at påbegynde eller gennemføre en kompetencegivende uddannelse

Det er den bagvedliggende tanke med sommerhøjskole-konceptet, at kombinationen af den faglige og personlige styrkelse, samt afklaring af elevernes fremtidige muligheder inden for uddannelse og arbejde, til sammen skal føre til opfyldelsen af det overordnede formål, som er: at styrke og motivere eleverne til at påbegynde eller gennemføre en kompetencegivende uddannelse. Det ligger uden for rammerne af nærværende evaluering kvantitativt at opgøre i hvilket omfang dette er sket. Evalueringen bygges udelukkende på elevernes og lærernes vurdering heraf.

Lærerne vurderer generelt, at det i høj grad er lykkedes at motivere og styrke eleverne til videre uddannelse. Mellem eleverne er der meget snak om, hvad man skal og hvilken skole man går på og om, hvad de drømmer om at gøre eller blive.

Ved siden af de forbedrede faglige standpunkter- især i dansk - og den både sociale og faglige styrkelse, vurderer lærerne, at noget af det vigtigste ifht. motivation til videre uddannelse er, at de har haft en positiv oplevelse af det at gå i skole, at det både kan være sjovt og rart at lære – og at de har haft succesoplevelser med, at de faktisk KAN lære og blive bedre og dygtigere.

Individuelle vejledningssamtaler

På to af højskolerne, Rønne samt Vejle, er der gennemført individuelle samtaler med hver af eleverne. På Rønne Højskole blev elevernes uddannelsesmæssige drømme og muligheder, samt vejen derhen for at opfylde dem, er blevet talt igennem i en samtale mellem lærer og elev.

På Vejle Idrætshøjskole blev der i samtalerne lagt vægt på dels at snakke med eleverne om deres styrker og ønsker og muligheder i fremtiden uddannelsesmæssigt, dels på at snakke med eleverne om den udvikling, som lærerne havde set hos den enkelte under opholdet.

Afhængigt af den enkelte elev behov havde nogle samtaler været konkret studievejledning, hvor eleven fx havde fået at vide, at de fleste uddannelser har Åbent Hus man kan komme til, eller var blevet opfordret til at finde flere informationer på internettet om det, de gerne vil. I andre samtaler havde det været vigtigt for lærerne, at få eleven til at kigge mere realistisk på sine uddannelsesmuligheder. I atter andre tilfælde havde samtalerne drejet sig om, at eleven har været i tvivl om, hvorvidt de var på rette vej uddannelsesmæssigt i forhold til deres egne ønsker – eller om de lod sig styre af deres familiers traditionelle tanke- og handlemønstre. Samtalerne har i disse tilfælde således drejet sig om at styrke og bevidstgøre den enkelte til at træffe sine egne valg – og gå efter egne og ikke andres ønsker – og om at tage ansvar for sit eget liv.

I Vejle har de endvidere snakket om uddannelse og uddannelsesvalg med den gruppe af elever, der var bedst til dansk.

Generelt vurderer lærerne på de to skoler dog, at snakken internt mellem eleverne om, hvad de er/skal i gang med, betyder mere for deres motivation end samtalerne med lærerne. De inspirerer hinanden og dem, der allerede er i gang med uddannelse virker som rollemodel for de andre.

Eleverne fra Rønne og Vejle giver i interviewene udtryk for at de har været glade for den individuelle vejledning og vurderer, at samtalerne har betydet, at de tænker mere over, hvad de skal i fremtiden. Nogle af de elever, der allerede er i gang med et uddannelsesforløb vurderer, at samtalerne måske primært hjælper de nyligt tilkomne, men på den anden side siger de samtidigt, at de selv har fået noget ud af set.

På Egå Ungdomshøjskole har lærerne valgt ikke at gennemføre individuelle samtaler. I stedet har de snakket mere uformelt med eleverne om deres planer. Eleverne på Egå synes, at det har været fint, at gøre det uformelt, men ikke alle har snakket med lærerne og et par stykker giver under interviewet udtryk for, at de ville have ønsket det var foregået mere organiseret, så de også havde haft mulighed for at snakke med lærerne om deres muligheder i fremtiden.

Afklaring og motivation for videre uddannelse

90% af eleverne fra Sommercamp 2008 går i skole godt 2 måneder efter højskoleopholdets afslutning. 2 ud af de 5 personer, der ikke går i skole, angiver, at de arbejder nu, 2 angiver at de venter på at skulle starte i skole 1-3 måneder senere, og 1 angiver at vedkommende er i gang med en elevplads. Af de 5 svarer 3 ja til at skulle i gang med skole eller uddannelse.

Knap 7 ud af 10 af samtlige adspurgte elever svarer, at ugerne på højskole i høj grad eller i nogen grad betød, at de blev mere klar over hvad de kan og har lyst til i fremtiden (med skole og uddannelse). 6% svarer kun i mindre grad, mens 13% svarer nej, slet ikke. Af de elever som vurderer, at højskoleopholdet betød, at de blev mere afklarede om deres fremtidige muligheder, svarer 9 ud af 10, at det i høj grad eller i nogen grad var snakken med lærerne, der hjalp dem til at blive mere klar over deres muligheder, mens 8 ud af 10 vurderer, at det var snakken med de andre elever, der hjalp dem.

Godt tre ud af fire af de elever, der er i gang med en uddannelse, svarer, at de har planer for, hvad de vil med deres uddannelse.

Af svarene fremgår det således, at hele 45 elever ud af 47, der har svaret, går i skole eller skal starte i skole inden for et halvt år efter sommercampens afslutning.

36 af de 47 elever, svarende til godt tre ud af fire, svarer, at de har planer for, hvad de gerne vil med deres uddannelse. For mange af disse, næsten 70%, gjorde ugerne på højskole en positiv forskel i forhold til at blive mere klar over, hvad de kan og har lyst til i fremtiden. Og det er både snakken med lærerne og de andre elever, der har medført denne afklaring.

80% svarer ved begyndelsen af opholdet at det er vigtigt at blive klar over de fremtidige uddannelsesmuligheder, og 75% mener det er vigtigt at blive mere klar over, hvad de vil bruge deres tid til.

7. Konklusion

Overordnet formål:

At motivere og styrke deltagerne til at gennemføre en kompetencegivende erhvervs- eller ungdomsuddannelse eller til at beynde en videregående uddannelse

Succeskriterium:

- At 75% af deltagerne giver udtryk for, at de er blevet inspireret, motiveret og/eller styrket til at påbegynde/gennemføre en uddannelse
- At 80% af deltagerne et par måneder efter opholdet udtrykker, at de er blevet styrket og afklaret i deres uddannelsesvalg, og at de føler sig bedre rustet til at gennemføre deres uddannelsesvalg

De fleste af de elever, som evaluator interviewede om, hvorvidt de var blevet motiverede og styrkede til at påbegynde/fortsætte en uddannelse, svarede, at opholdet havde gjort en forskel. Enkelte svarede, at de i forvejen vidste, hvad de ville, så for dem havde opholdet ikke betydet en større afklaring. De allerfleste giver dog udtryk for, at opholdet enten fagligt, socialt, personligt eller motivationsmæssigt har betydet, at de i højere grad har fået lyst til at forstætte eller påbegynde en uddannelse

Knap 70% af eleverne giver i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse udtryk for, at ugerne på højskole i høj grad eller i nogen grad betød, at de blev mere klar over, hvad de har lyst til i fremtiden med skole og uddannelse.

Tallene fra den opfølgende spørgeskemaundersøgelse peger endvidere på, at eleverne i høj grad lader handling følge deres ord. Således er sammenlagt mere end 95% af eleverne i gang med en uddannelse 2 måneder efter opholdet eller skal starte en uddannelse inden for et halvt år efter endt højskoleophold.

Når der tages højde for, at en del af sommercamp-eleverne går i skole på 9. og 10. klasseniveau samt på sprogskole, viser tallene dog, at camperne under ét har taget et godt første skridt på vejen mod en realisering af regeringens mål om, at 95% af en ungdomsårgang skal tage en ungdomsuddannelse.

Evaluator vurderer på den baggrund samlet, at sommercamp '08 på meget overbevisende måde har opfyldt sit overordnede formål.

Hovedformål 1:**At styrke deltagerne fagligt****Delmål herunder:**

- At skolerne evner at håndtere den faglige udvikling
- At der anvendes kvalificerede lærere som kan differentiere undervisningen i fornødent omfang
- At deltagerne bliver inspirerede inden for fag og faglige områder, som de gerne vil have uddybet kendskab til
- At introducere deltagerne til dansk uddannelsestænkning
- At deltagerne efterfølgende er styrket fagligt

Succeskriterier:

- 75% af deltagerne udtrykker, at opholdet har styrket deres faglige kompetencer i et eller flere fag
- Deltagerne giver udtryk for, at undervisningen og opgaverne har haft et niveau som passede dem godt
- 80% af deltagerne giver udtryk for, at de har fået gode tilbud og inspirerende oplæg inden for deres interesseområder

Data fra de gennemførte interview peger på, at eleverne i vidt omfang vurderer, at de under opholdet er blevet styrket fagligt. Nogen peger dog på, at niveauet har været lavere end de havde forventet medens andre synes, at niveauet har været for højt. Blandt den gruppe af elever med de ringeste danskkundskaber peges der på, at det særligt er deres evner til at snakke og forstå dansk, der er blevet forbedret.

94% af eleverne synes et par måneder efter at opholdet sluttede og de er startet på skole (igen), at de kan mærke, at de er blevet meget bedre eller lidt bedre til at tale dansk. Kun omkring 6% angiver, at de ikke kan mærke nogen forskel. På samme måde kan 90% mærke, at de er blevet meget bedre eller lidt bedre til at skrive dansk. Kun omkring 10% vurderer, at der ikke er nogen forskel.

Tre fjerdedele af eleverne svarer, at de kan mærke, at de er blevet meget eller lidt bedre til matematik; to tredje dele af de elever, der har besvaret spørgsmålet kan mærke, at de er lidt eller meget bedre til engelsk; og tre fjerdedele af de, der har svaret på spørgsmålet, kan mærke at de er blevet meget eller lidt bedre til samfundsfag.

Evaluator vurderer på den baggrund, at omkring 90% er blevet styrket i at tale og/eller skrive dansk, mens 75% har fået styrket deres kompetencer i matematik – dermed er succeskriteriet om de 75% mere end nået.

På spørgsmål om undervisningens og lektiernes niveau, svarer omkring 50% af eleverne, at niveauet i dansk og matematik passede dem godt, mens omkring en fjerdedel fandt det for let og den anden fjerdedel fandt det for svært. For faget samfundsfag fordele svarene sig nogenlunde ligesådan.

I engelsk er det kun hver tredje af de elever, der har haft engelsk, der fandt at undervisningens niveau var tilpas, mens næsten halvdelen mener det var let og 16% at det var for svært. Om lektierne i engelsk synes halvdelen at niveauet var tilpas, mens den anden halvdel fandt dem for lette.

Samlet betyder det, at mellem en tredjedel og halvdelen af eleverne fandt undervisningens og lektiernes niveau passende, mens næsten lige mange fandt dem hhv. for svære og for lette. Det betyder således, at ca. halvdelen af eleverne ud fra deres egen vurdering, ikke er blevet undervist på et passende niveau. Evaluator vurderer på den baggrund, at der ikke er blevet undervisningsdifferentieret i tilstrækkeligt omfang. De tidligere nævnte resultater om de oplevede forbedringer, viser dog, at eleverne trods disse niveauvurderinger alligevel har fået et stort fagligt udbytte.

I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse svarer omkring 9 ud af 10, at de synes undervisningen i høj grad eller i nogen grad var spændende, og stort set lige så mange, at der var emner eller aktiviteter i undervisningen, der fangede deres interesse. 8 ud af 10 mener, at der i høj grad eller i nogen grad i undervisningen blev brugt tid på ting, der interesserer dem.

Evaluator vurderer på den baggrund, at succeskriteriet om at 80% af deltagerne giver udtryk for, at de har fået gode tilbud og inspirerende oplæg inden for deres interesseområder, er blevet opfyldt.

Ved siden af den fag-faglige læring viser evalueringen, at elevernes faglige udbytte også også omfatter at holde oplæg, at deltage i gruppearbejde og samarbejdsformer, diskussioner, studieteknik og kommunikation i forbindelse med eksamen.

Hovedformål 2:

At styrke deltagerne personligt

Delmål herunder:

- At deltagerne efterfølgende er styrket personligt
- At deltagerne efterfølgende er styrket socialt

Succeskriterier:

- Deltagerne giver udtryk for, at opholdet har styrket deres selvopfattelse og selvtillid
- Deltagerne giver udtryk for, at opholdet har styrket deres sociale kompetencer

I evaluators interview med eleverne på de tre højskoler, fremgår det klart, at eleverne under opholdet har fået styrket deres selvtillid og selvopfattelse. Mange af dem fremhæver

- at de har lært at klare sig selv,
- at de føler de er blevet mere selvstændige,
- at de har lært at danne og sige deres egen mening og
- at de gennem træning på højskolen har fået lettere ved at stille sig frem foran andre, fx ved et oplæg.

Det er også klart lærernes opfattelse, at eleverne på højskolen har fået styrket deres selvtillid.

Godt to måneder efter endt ophold, svarer 85% af eleverne, at de i høj grad eller nogen grad tror mere på sig selv efter højskoleopholdet sammenlignet med før. En indikator på denne øgede selvtillid er, at to tredjedele samtidig mener, at de er blevet bedre til at holde oplæg.

På denne baggrund konkluderer evaluatoren, at et meget stort flertal af eleverne har fået styrket deres selvopfattelse og selvtillid.

De elever som evaluatoren har interviewet udtrykker alle, at de har det rigtig godt socialt sammen og at de har fundet nye venner. Flere havde ved opholdets start svært med at møde nye mennesker, men synes at de under opholdet er blevet langt bedre til det. Også lærerne bekræfter denne opfattelse. De vurderer, at det sociale sammenhold blandt eleverne er stærkt, og at alle har fundet nye venner. I den opfølgende spørgeskemaundersøgelse godt 2 måneder efter afslutningen af opholdet, vurderer knap 94% af eleverne, at ugerne på højskole har betydet, at de har fået nye venner. 85% svarer, at de er blevet bedre til at møde nye mennesker.

Evaluatoren kan på den baggrund konkludere, at et meget stort flertal af eleverne har fået styrket deres sociale kompetencer under opholdet.

Hovedformål 3:

At deltagerne er tilfredse med opholdet og har fået deres forventninger indfriet

Succeskriterier:

- 85% af deltagerne synes, at det har været en rigtig god oplevelse
- 80% af eleverne udtrykker, at deres forventninger til opholdet er indfriet

Det fremgår af såvel evaluators interview med deltagerne, samt den indledende undersøgelse, at ikke særlig mange af deltagerne rigtig har vidst, hvad de skulle forvente af opholdet. Mange kendte ikke noget til højskolerne på forhånd og er blevet kraftigt opfordret af fx en sagsbehandler til at melde sig til forløbet. Det vil sige, at mange af eleverne ikke selv aktivt har valgt sommercamp '08 ud fra nogle klare forventninger om indhold og udbytte, men fordi støttepersoner omkring dem har ment, at det ville være et godt tilbud til dem.

Når elevernes svar på udvalgte fokusspørgsmål i den indledende spørgeskemaundersøgelse sammenholdes med deres svar i den opfølgende undersøgelse, kan man udlede følgende om deres tilfredshed:

91,5% af eleverne svarer indledningsvist, at det er vigtigt eller meget vigtigt at lære noget mere fagligt. Godt 91% af eleverne svarer godt 2 måneder efter opholdet, at de kan mærke, at de er blevet meget bedre eller lidt bedre til at tale og til at skrive dansk, mens mere end 75% er blevet meget bedre eller lidt bedre til matematik og omkring 65% er blevet meget bedre eller lidt bedre til at tale og til at skrive engelsk.

86,6% af eleverne svarer indledningsvist, at det er vigtigt eller meget vigtigt at få nye venner. 93,8% af eleverne svarer godt 2 måneder efter opholdet, at de i høj grad eller nogen grad har fået nye venner.

80,2% af eleverne svarer indledningsvist, at det er vigtigt eller meget vigtigt at blive mere klar over deres fremtidige uddannelsesmuligheder. 68% af eleverne svarer godt 2 måneder efter opholdet, at de i høj grad eller nogen grad har er blevet mere klar over, hvad de kan eller har lyst til i fremtiden

80,5% eleverne svarer indledningsvist, at det er vigtigt eller meget vigtigt at få bedre selvtillid. 85,2% af eleverne svarer godt 2 måneder efter opholdet, at højskoleopholdet i høj grad eller nogen grad har betydet, at de tror mere på sig selv.

Samlet set svarer 92% af eleverne godt 2 måneder efter opholdet, at de er tilfreds eller meget tilfreds med ugerne på højskole. Det forhold, at flere elever både i interviewene og i den opfølgende spørgeskemaundersøgelse peger på, at de ønsker at vende tilbage på højskoleophold – enten sommercamp '09 eller på et længerevarende forløb – peger på, at højskolelivet faldt i deres smag.

Evaluator kan på den baggrund konkludere, at sommercamp 2008 ikke blot har opfyldt de meget ambitiøse succeskriterier, men med disse resultater, der ligger langt over tilsvarende tal fra andre tilfredshedsmålinger på kursus og seminar forløb i mangfoldigheds- og integrationsregi, kan betegnes som en imponerende succes. Elevernes forventninger til opholdet er indfriet, og de udtrykker samtidig stortilfredsheden med opholdet. Det eneste punkt, hvor succeskriteriet omkring elevernes indledende forventninger ikke er blevet indfriet, er i forhold til ønsket om, at de skulle blive mere klar over de fremtidige uddannelsesmuligheder. Men selv her er det et meget højt antal 68% som faktisk mener, at de er blevet mere afklarede på deres fremtidige uddannelse.

Delmål 1:

At introducere deltagerne til dansk højskoletradition

Succeskriterium:

At deltagerne har fået en forståelse for dansk højskoletradition

Interviewene med eleverne peger på, at de i et stort omfang har fået en forståelse for hvad en dansk højskole er, og hvordan den fungerer. På alle skolerne har lærerne holdt oplæg om historien og tankerne bag højskoletraditionen. 60,4% af eleverne svarer efterfølgende, at de i høj grad eller i nogen grad fandt ud, hvad der ligger i højskoletanken.

Evaluator kan herudfra konkludere at succeskriteriet er opfyldt. Hvor dyb forståelsen for højskoletraditionen er for den enkelte elev, vurderes dog at svinge noget alt efter den enkeltes danskundskaber og interesse for emnet.

Delmål 2:

At introducere eleverne til dansk demokratisk tradition og demokrati

Succeskriterium:

At deltagerne har fået en forståelse for dansk demokratisk tradition og demokrati

På alle tre højskoler har emnet demokrati været diskuteret og afprøvet i praksis, og der er også i et vist omfang blevet undervist i den danske demokratiske tradition og historie.

Såvel arbejdet med "grundloven" På Rønde højskole – som de diskussionsmåder og emner der er blevet anvendt generelt samt elevernes fortællinger om deres oplevelser viser, at de har fået en forståelse af demokratiske spilleregler

På den baggrund kan evaluator konkludere, at deltagerne i vid udstrækning har fået en forståelse af demokrati og dansk demokratisk tradition

Delmål 3:

At introducere deltagerne til god takt og tone, diskrimination, inklusion mv.

Succeskriterium:

At deltagerne selv giver udtryk for, at de har fået en bedre forståelse for, hvad der er god takt og tone og at de bestræber sig på selv at handle i overensstemmelse med denne forståelse.

Af interviewene med lærerne fremgår det, at eleverne i høj grad kom til højskolen med en god forståelse og praksis i forhold til det at opføre sig ordentligt og have respekt for andre. Bortset fra de 4 (hvoraf en kom tilbage) elever, der blev smidt hjem pga. dårlig opførsel fra Rønde Højskole, melder lærerne hele vejen rundt om, at eleverne i meget høj grad opførte sig pænt over for hinanden, overfor lærerne, og overfor stedet og dets faciliteter. På den baggrund var der ikke noget stort behov for takt og tone som tema på højskoleopholdene.

Røndes erfaringer med at lade eleverne selv formulere regler og normer for deres omgang med hinanden i en "grundlov" for opholdet. Ser ud til at have været særdeles gode. Denne metode kan sikkert med fordel anvendes på de øvrige højskoler under den kommende sommercamp 09.

Mere end 87% af deltagerne vurderer i den opfølgende undersøgelse godt to måneder efter opholdet, at de i høj grad eller i nogen grad har fået en bedre forståelse for, hvordan man skal opføre sig sammen med andre.

På den baggrund kan evaluator konkludere, at succeskriteriet er mere end opfyldt.

Delmål 4:**At deltagerne bliver mere bevidste om kulturmøder og kulturelle ståsteder***Succeskriterium:*

At 80% af deltagerne giver udtryk for, at de har fået en mere klar opfattelse af kulturelle udgangspunkter og mødet med andre kulturers holdninger og synsvinkler.

Af elevinterviewene fremgår det, at eleverne fra deres hjemlige dagligdag og skolegang i høj grad er vant til at færdes i et flerkulturelt og flerreligiøst miljø.

81,2% vurderer i den opfølgende undersøgelse, at de i høj grad eller i nogen grad har fået en bedre forståelse af, hvorfor folks siger og gør, det de gør. Og alle på nær 1 svarer, at i høj grad eller i nogen grad var godt at møde folk med forskellige baggrunde.

På den baggrund kan evaluator samlet konkludere, at succeskriteriet er meget tilfredsstillende opfyldt.

8. Evaluators anbefalinger

- På baggrund af de særdeles gode resultater og den meget store tilfredshed fra både elever og lærere, anbefaler evaluator, at sommercamp-forløbene fortsættes og gerne udvides til flere højskoler
- Evaluator anbefaler, at der informeres bedre om højskoleopholdene, og at der i informationsmaterialet vises eksempler på de sociale og faglige aktiviteter som foregår på højskolerne
- I forbindelse med forberedelserne til sommercamp 09 finder evaluator det hensigtsmæssigt, at man mødes på tværs af de 3 involverede højskoler. Formålet med et sådant møde er med evalueringsrapporten som grundlag, at debattere hvordan man i sin egen planlægning, og ud fra egne værdier kan tage det bedste med fra de andre skolars erfaringer og praksis.
- Evaluator anbefaler, at der undervisningsdifferentieres i endnu større omfang, så flere deltagere kan finde niveauet i undervisningen og opgaverne passende. Målgruppen for sommercamps svinger fra analfabeter til universitetsstuderende, og denne udfordring kræver en endnu højere grad af undervisningsdifferentiering
- Deltagerne skal som minimum deles i 3 niveauer i dansk timerne, og der skal arbejdes på i højere grad at undervise hver enkelt på sit niveau inden for de 3 niveauer
- I forbindelse med den højere grad af undervisningsdifferentiering vil det være hensigtsmæssigt, at der i budgetterne tages højde for styrkelse af lærerressourcerne, således af differentieringen rent praktisk kan gennemføres i et udvidet omfang.
- Evaluator anbefaler, at niveauet i engelskundervisningen højnes – dog således, at de svageste ikke tabes på gulvet
- Evaluator anbefaler, at undervisningens omfang i højere grad gøres fleksibel, således at deltagere, der ønsker flere undervisningstimer har mulighed for at tilvælge disse
- Evaluator anbefaler, at arbejdet med at afklare den enkelte elevs ønsker og muligheder for videre uddannelse intensiveres
- Evaluator anbefaler, at alle elever tilbydes en eller flere individuelle samtaler med en lærer omkring afklaring af ønsker og muligheder for videre uddannelse
- Evaluator anbefaler, at det, hvor det er muligt, forsøges at etablere kontakt mellem camperne og de øvrige samtidige højskolekursister. Erfaringerne fra fx Rønde Højskole viser, at det har gjort et endog meget stort indtryk på eleverne at møde de øvrige

kursister og at dette i høj grad har styrket deres selvtillid og selvværd. Endvidere har kontakten positivt bidraget til kulturmødet mellem "gamle" danskere og "nye" danskere

- Evaluatør finder det hensigtsmæssigt, at man arbejder videre med teorierne om "mange måder at lære på". Afklaring af hver elevs læringsstil vil kunne styrke den enkelte i forhold til det videre uddannelsesforløb, og samtidig betyde at endnu flere får endnu mere ud af undervisningen på højskoleopholdet

Endvidere påpeger evaluatør, at det vil styrke dokumentation og evaluering af sommercampernes faglige, sociale, personlige mv. udbytte af opholdet yderligere, at evalueringen ikke udelukkende baseres på elevers og læreres vurderinger af elevernes udbytte, men eksempelvis suppleres med telefoninterviews med elevernes egne lærere, kontaktpersoner, sagsbehandlere, forældre eller andre voksne, der har kontakt til den unge. De telefonsamtaler, som evaluatør har gennemført med enkelte campelevers kontaktpersoner (i forbindelse med den opfølgende spørgeskemaundersøgelse) tegner et billede af, at disse voksne i høj grad også oplever, at eleverne har fået et stort og positivt udbytte af opholdet. En mere systematisk opsamling af denne gruppes vurdering af de unges udbytte og tilfredshed vil nuancere og validere resultaterne af evalueringen.

9. Læreres og elevers forbedringsforslag

I dette afsnit samles lærernes forbedringsforslag til indhold og form på kommende sommercamps samt et par punkter til videre diskussion og afklaring. Dernæst samles elevernes forslag til opholdene.

Lærernes forbedringsforslag:

- Flere ressourcer til ansættelse af 3 i stedet for 2 dansklærere på hver højskole
- Højskoleopholdet skal forberedes bedre
- Udvide de individuelle samtaler, så der afholdes en samtale først og en sidst i opholdet.
- Reducere i formålsparagraffer for sommercamp-forløbet: de skal dække ret meget på 3 uger
- At der orienteres bedre om de enkelte højskolars profil inden tilmelding, så man undgår at elever flytter rundt mellem højskolerne fx for at få engelsk eller for at slippe for så meget idræt

Lærernes punkter til videre diskussion

- Kønskvote – kan man det?
- Vi skal stadig have plads til dem, der er lidt tunge. Ikke kun for de velfungerende unge. Godt med afsmitning fra de gode til de tunge. De skal diskutere, om de kan håndtere vanskelighederne med "de hårde drenge". Hvor skal de drenge starte henne, hvis det ikke er her? Det er en udfordring. Det er ikke ønskværdigt, at dette tilbud kun bliver for de bedste og mest ressourcestærke af dem. En forstander foreslår, at man næste år prøver at tilbyde eleverne noget om konflikthåndtering ved starten af opholdet.

Elevernes forbedringsforslag:

- Kommunerne (som mange af eleverne bliver henvist igennem) får ikke nok eller ikke tilstrækkelig information om sommercampen. Flere havde oplevet problemer i sagsbehandlingen, pga. de manglende informationer. Det er problem for eleverne fordi de ikke kan lægge ud og vente på at få tilskuddet senere. Det drejer sig bl.a. om bedre at formidle en liste over hvilke lande, der udløser tilskud
- Det skriftlige reklamemateriale (brochure) for sommercampopholdet skal gøres mere levende med fx billeder af elevernes fællesskab. Én af eleverne fortæller, at han havde kigget efter billeder for at prøve at danne sig et indtryk, men der havde næsten ikke været nogen mennesker på. Han havde tænkt: er der overhovedet nogle mennesker der? De foreslår, at man bruger billeder, der viser glade elever, og at det understreges, at

man møder nye mennesker og får nye venskaber. Eleverne foreslår også, at der i materialet skal slås på, at deltagerne udvikler sig fagligt og socialt - gerne krydret med et interview med en elev fra en tidligere sommercamp, så det ikke kun er lærere, der fortæller om det. I materialet må det gerne stå beskrevet, hvad man laver på højskoleopholdet, som eksempler nævnes den anderledes undervisning, eller at man har skrevet eventyr.

- At der serveres en slags "natmad". Eleverne spiser aftensmad klokken 18, men ofte går de først i seng omkring midnat og når at blive sultne. I stedet for at få kage om aftenen, foreslår de, at der sættes boller og frugt frem
- Flere elever er så glade for opholdet, at de gerne vil have at det varer endnu længere
- Flere aktiviteter – der er frivillige aktiviteter, men når "lærerne ikke er med, så tager vi det ikke så seriøst"

Bilag 1: LFA for evalueringen

Formål/delformål	Aktiviteter/ delaktiviteter	Forventede resultater	Succeskriterier/ indikatorer	Milepæle/ deadlines	Evaluerings- aktiviteter
<p>Det overordnede formål er: At motivere og styrke deltagerne til at gennemføre en kompetencegivende erhvervs- eller ungdomsuddannelse eller til at begynde en videregående uddannelse</p> <p>(overordnet formål for de 3 satspulje initiativer)</p> <p>At introducere deltagerne til højskoletraditionen – dansk tradition, demokrati og uddannelsestænkning</p>	3 ugers højskoleophold.	<p>At deltagerne er blevet styrket og/eller motiveret til at gennemføre en kompetencegivende erhvervs- eller Ungdomsuddannelse eller til at begynde en videregående uddannelse</p> <p>At deltagerne har fået en forståelse for dansk højskoletradition, demokrati og uddannelses-tænkning</p>	<p>75 % af deltagerne giver udtryk for at de er blevet inspireret, motiveret og/eller styrket</p> <p>At 85 % af deltagerne synes det har været en rigtig god oplevelse.</p>		<p>Observationer,</p> <p>Spørgeskemaer og fokusgruppe</p> <p>Interviews</p>
At styrke deltagerne personligt	Dialog, vejledning og gruppesamvær	At deltagerne har fået øget selvtillid og selvfølelse, og dermed et bedre grundlag for at realisere egne ideer og planer.	<p>Deltagerne giver udtryk for at opholdet har styrket deres sociale kompetencer.</p> <p>Deltagerne udtrykker at opholdet har styrket deres selvopfattelse og selvtillid</p>		Spørgeskemaer og fokusgruppe-interview, samt observationer
At styrke deltagerne fagligt – faglig udvikling	Gennemførelse af undervisning i hovedsagelig dansk og matematik	At deltagerne har fået suppleret og styrket deres faglige fundament og standpunkt i dansk og matematik	75 % af deltagerne udtrykker at opholdet har styrket deres faglige kompetencer i et eller flere fag.		Spørgeskemaer og fokusgruppe-interview
<p>At skolerne evner at håndtere den faglige udvikling (fx undervisningsdifferentiering)</p> <p>At der anvendes kvalificerede lærere som kan differentiere undervisningen i fornødent omfang</p>	Undervisning tilbydes på niveauer der matcher deltageres forudsætninger	At der differentieres i bredde, dybde og tempo	Deltagerne giver udtryk for, at undervisningen og opgaverne har haft et niveau som passede dem godt		Spørgeskemaer og fokusgruppe-interview
At deltagerne bliver inspirerede inden for fag og faglige områder, som de gerne vil have et uddybet kendskab til	At der tilbydes inspiration og gode oplæg	At deltagerne har fået gode tilbud	At 80 % af deltagerne giver udtryk for at de har fået gode tilbud og inspirerende oplæg inden for deres interesseområder		Spørgeskemaer og fokusgruppe-interview, observationer

Formål/delformål	Aktiviteter/ delaktiviteter	Forventede resultater	Succeskriterier/ indikatorer	Milepæle/ deadlines	Evaluerings- aktiviteter
At deltagerne bliver mere bevidste om kulturmøder og kulturelle stæsteder	At der i undervisning og aktiviteter bevidst er taget højde for inklusionsvinkler og synspunkter	At deltagerne er blevet styrket i deres kulturopfattelse og deres bevidsthed om inkluderende adfærd	At 80% af deltagerne giver udtryk for at de har fået en mere klar opfattelse af kulturelle udgangspunkter og mødet med andre kulturers holdninger og synsvinkler		Fokusgruppe + spørgeskema
Elevernes forventninger til opholdet skal være indfriet	At elevernes forventninger måles og at tilbuddene tilrettelægges så de i videst muligt omfang matcher deltagerens forventninger	At deltagerne føler at deres forventninger er blevet indfriet	80 % af eleverne udtrykker at deres forventninger til opholdet er blevet indfriet		Spørgeskema og telefoninterview (30) stk.
At deltagerne efterfølgende er styrket fagligt og socialt	Højskole-aktiviteternes fremadrettede vinkel	At deltagerne et par måneder efter opholdet føler at de er blevet styrket og afklaret i deres uddannelsesvalg og bedre rustet til at gennemføre deres uddannelsesvalg	At 80 % af deltagerne et par måneder efter opholdet udtrykker at de føler sig (styrket og afklaret i deres uddannelsesvalg) bedre rustet til at gennemføre det.		

Bilag 2: Udtræk af resultater af den indledende spørgeskemaundersøgelse

Hvilken højskole er du på?

	Respondenter	Procent
Egå ungdomshøjskole	28	34,1%
Vejle idrætshøjskole	23	28,0%
Rønde Højskole	31	37,8%
I alt	82	100,0%

Er du?

	Respondenter	Procent
Mand	42	51,2%
Kvinde	40	48,8%
I alt	82	100,0%

Hvad er dit navn?
Blandine
Zarlasht
(Nicky) Rachikon S. Hansen
Masoud Haidari
Shedrack
Victor-Alimasi
Paula
Kamelia Bálásicá
Prudent Mwami
Sarocho Sirilert
TUkan Latiti
Sally Ghazoan Farik
Babli
Samuel
Samimi Asami
Samir

Umal Abdi Aden
Brigitte Mutombo
Benjawan Nuy Wongwai
Ariella Tulsgaard
Nabindu-Nakibali
Marie
Leonard-Kabeya
Dorica Faida
Wael
Saher Meddi
Sitti
Hamed Rabin
Noor Abood
Ali Qasim Shah
Danie Napa Jr. Abrenica
Dina Edwar Barkho
Zabidullah Azimi
Amanda
Farzad
Mohamad
Mustafa
Sarah
Muufin
Yacine
Abdullahi
Gentil
Canan
Jean Marie Léger Nkezabahizi
Farhad Ali Mohammad
Ornela Bonghat
Nabil
Zarlasht

Wantanee srisuk (nyng)
Ameneh
Tantine Bisungwa
Nuru-lufukong
Timorshah Tarani
Nadidu Donnez
Phakpahan Khamnoi (yuyi)
Iu Iu
Mohammad
Fazila
Tirij Sido
Safari Matabisk
Axl-J. Tøndo
Masuda Noorullah
Josephine
Byamango Kaluta
Samara
Edgard
Nelson
Farshad
Htu Ra
Arnold
Abdullah Jahad
Floris
Shang
Elina
Dina
Witita Sueachongphu
Sinan Abdulrahman tABA
Ephrem TwzeJimana
Jeannette
Amin

Felix

Hvilke fag mener du især du har brug for at lære mere i her på højskolen?
Dansk, englsk, matematik Dansk grammatik
Dansk og matematik
Dansk matematik engelsk
dansk især skriftly og mundtlig
Dansk Matematik Engelsk Kemi Fysik
Dansk
Dansk og matematig
Dansk
Engelsk, dansk og samfundsfag
Lærer noget mere dansk, matematik og engelsk
Samfundsfag dansk historie
Dansk -skriftlig -gramatik -tale
Dansk og mattematik
Dansk, Fysik
Dansk Matematik
Sport, dansk
Skriftligt dansk og grammetik
Dansk Englesk Matematik
idræt, dansk
Danish lessones!
Dansk, Engelsk, Matematik Dansk gramatik
danskfag
Matematik
Dansk Matematik datalogi
Dansk
dansk
Dansk og mathematic. Hvordan man snakker? Mathematic. Alle ting.
Jeg kan lide snakker dansk
læse danske og matematik

Dansk, Matematik og Englesk
Dansk og matematik.
Dansk
Dansk Engelsk matematik
Dansk
Engelsk Samfundsfag og historie har jeg aldrig været god til.
Dansk
dansk
danske og matematik og noget stavning osv.
Engelsk og dansk, både skriftlig og muntlig
Jeg vil lære snak og skriv på dansk, fordi jeg er fra Polen og jeg skal bor på Århus.
Dansk: det hel
Dansk
Danske Matematik
Matematik er nok mit svageste punkt i skolen Dansk skriftlig og grammatik
sanfundsfag dansk
Dansk
Engelsk. dansk og matematik
Dansk engelsk stranden svømme
Dansk og matematik
Dans, matimatik, engelsk. Jeg har brug for.
Englesk
Dansk, matematik
Dansk og matematik
Jeg har brug for at lære mere engelsik
Engelsk, matematik
Dnsk, Engelsk, Matmatils
Dansk
Læser dansk, english, matmatik.
Matematik Læser Snakker Grammatik og skriver
Dansk
Dansk

Dansk de vigtigst Creativ håndværk
Matematik Dansk
Dansk
Engelsk
Dansk
Dansk English Matimatik
Dansk Musik Dans Matematik englsk
Dansk
Dansk
dansk engelsk bagfter har jeg brug for matimatik
Matematik Sprog Dansk Skrifer Snakker
Matematik
Alle
Engelsk, matematik og dansk
Engelsk Matematik
idræt. For at have en god kondition.
dansk
Dansk Matematik Engelsk
Sport
dansk, matmatik

Hvad går du op i (Sport, musik, rollespil, andet)?
Musik (gospel)
lyder til musik badminton
Det er meget forskellige både sport osv.
sport, styrker træning
Sport-> spiller fodbold, volley bold Musik
Sport, andet
Basghet og muzig
Sport basghet og musik.
Ja, jeg går meget op i sport og musik
sport i 10. klasse

sport, klassisk film og hænge ud med vennerne.
Musik og rollespil
Sport og musik
Sport, musik. Fodbold, Motioncenter
Sport Musik
Sport, musik
Jeg går meget op i musik og sang
Volley bold og musik
musik, arbejde (fritif), venner, familie
Sprt, Art, Design.
Sport, musik
sport
Fodbold
sport musik matematik
Fodbold, basketbold, svømning osv. Sport, musik
sport/musik
Sport Musik Badminton og Basketball
Fodbold
fodbold. musik, læse
Sport, Danskfags spil
Sport. Fodbold, basketball, Fitness og svømmin og billiard.
Basket Club (KBC) Kolding Basket Club
Jeg kan godt lide musik og at høre forskellige slags musik
Motion træning Fodbold
Jeg kan lide at dyrke lidt sport en gang i mellem. Fx. badminton og basket.
Sport
fodboldt
sport - musik - svøm, andet.
Jg går op i fodbold
Jeg går op i sport(vi spille foodball og basketball) og musik
sport: fodbold.....
Sport

fodbold
sport fanger min interesse mest
sport og musik
Fodbold
sport
alt
sport-badminton musik-
Sport
Sport
sport, musik
musik
Jeg går meget op i sport.
Går op i sport
Sport
Musik
Sport, fodbold.
Sport Fodbold
Sport
Musik, sport
Rollespil Pool Tennis Cykling
Sport og fagene
fo spoti
Sport, musik
Sport
Sport og musik
alt
Musik
Teater
andet sport
Sport Løber Musik
Sport
håndbold, svømme, basketball

kan godt lide at høre musik.
Kunst
Musik
sport
Sport Musik
Jeg går op i sport og musik
musik, basket

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At lære noget mere fagligt

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	49	59,8%
Det er vigtigt	26	31,7%
Hverken eller	4	4,9%
Det er ikke vigtigt	1	1,2%
Det er slet ikke vigtigt	0	0,0%
Ved ikke	2	2,4%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - at have et godt socialt samvær

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	42	51,2%
Det er vigtigt	34	41,5%
Hverken eller	3	3,7%
Det er ikke vigtigt	0	0,0%
Det er slet ikke vigtigt	0	0,0%
Ved ikke	3	3,7%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At få nye venner

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	44	53,7%
Det er vigtigt	27	32,9%
Hverken eller	8	9,8%
Det er ikke vigtigt	1	1,2%
Det er slet ikke vigtigt	1	1,2%
Ved ikke	1	1,2%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At blive bedre til at indgå i et fællesskab

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	39	47,6%
Det er vigtigt	29	35,4%
Hverken eller	7	8,5%
Det er ikke vigtigt	1	1,2%
Det er slet ikke vigtigt	0	0,0%
Ved ikke	6	7,3%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At blive bedre til at diskutere med andre

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	36	43,9%
Det er vigtigt	27	32,9%
Hverken eller	10	12,2%
Det er ikke vigtigt	6	7,3%
Det er slet ikke vigtigt	0	0,0%
Ved ikke	3	3,7%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At lære noget om andre kulturer

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	30	36,6%
Det er vigtigt	33	40,2%
Hverken eller	14	17,1%
Det er ikke vigtigt	0	0,0%
Det er slet ikke vigtigt	1	1,2%
Ved ikke	4	4,9%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At opleve hvordan en dansk højskole fungerer

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	26	32,1%
Det er vigtigt	39	48,1%
Hverken eller	7	8,6%
Det er ikke vigtigt	2	2,5%
Det er slet ikke vigtigt	2	2,5%
Ved ikke	5	6,2%
I alt	81	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At blive bedre til at møde nye mennesker

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	31	37,8%
Det er vigtigt	37	45,1%
Hverken eller	8	9,8%
Det er ikke vigtigt	1	1,2%
Det er slet ikke vigtigt	1	1,2%
Ved ikke	4	4,9%
I alt	82	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At blive mere klar over mine fremtidige uddannelses muligheder

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	50	61,7%
Det er vigtigt	15	18,5%
Hverken eller	6	7,4%
Det er ikke vigtigt	5	6,2%
Det er slet ikke vigtigt	1	1,2%
Ved ikke	4	4,9%
I alt	81	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At få bedre selvtillid

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	37	45,7%
Det er vigtigt	29	35,8%
Hverken eller	7	8,6%
Det er ikke vigtigt	0	0,0%
Det er slet ikke vigtigt	2	2,5%
Ved ikke	6	7,4%
I alt	81	100,0%

I hvilken grad er det vigtigt for dig på højskolen at: - At blive mere klar over hvad du vil bruge din tid til

	Respondenter	Procent
Det er meget vigtigt	34	42,0%
Det er vigtigt	28	34,6%
Hverken eller	7	8,6%
Det er ikke vigtigt	1	1,2%
Det er slet ikke vigtigt	1	1,2%
Ved ikke	10	12,3%
I alt	81	100,0%

Hvad vil du især gerne opleve på højskolen?
få det ting som jeg har forventet meg her på højskolen
Alt!
Alt mulige ting, sjov ting osv.
få nye venner og diskutere med dem
at der sker noget særligt fot at holde os i gang ikke kunne med sport men mest fagligt i vi skal undervises i det rigtigt nivourer. Ha' behov for at lære mere dansk.
et regtigt godt venskab. har de sjov. lærer noget
Leira dansk og matematik
Leira dansk
At få nye venner og social samvær. især fage (dansk, engelsk) Jeg vil forbedre mig i det to fage
fået venner
et socialt samvær og få et større netværk
mange nye ting
Dansk og matematik og sport fodbold
Jeg vil gerne lære dansk og matematik.
Holde en party
Have det sjovt og møde nye menneske og lærer merer
Matematik og dansk. port.
Fællesskab, dyrke en masse sport, lære nye mennesker at kende.
I woulde want to get to know different cultures better, to meet new people, to get to know myself without my ordinary seroundings.
Jeg vil gerne få det som jeg har vente mig til
Sprog Fodbold
det sociale sammenhold
Jeg vil gerne lære dansk, matemalik og datalogi
Social fællesskaber
en tur
Dansk, Mathematic Jeg vil gerne lær at svøm
Læse dansk
At læert noget mere fagligt, at have et godt socialt samvær, at få ny ven.
Vil have mere undervisning, for har virkelig brug for det.

Jeg vil meget gerne lærer mere og mere dansk.
lært flere dansk fordi det er meget vigtigt på mig
Hjælpe hinanden. respektere hinanden give plads til alle lærer om samfundet.
får mere venner. dansk kultur
Fællesskabet, sød mennesker, nogle lærer som underviser lidt anderledes end de lærer man har haft gennem årene.
Jeg vil det ikke
ved ik
forkellig oplevelser - værer mest sammen for at få noget at vide og at lærer.
Jeg vil gerne opleve en masse nye ting, fx. blive bedre til dansk, engelsk. At kunne klare sig selv, uden sine forældre, at ha mere selvtillid.
Jeg vil levn dansk
Fler aktiviteter om aften
Hvordan det er at være på en højskole.
Sport
vil gerne møde ny mennesker, det er en stor oplevelse i sig selv
at lære den rigtigt tæle sprog.
især dansk
Jeg vil opleve noget nyt.
Orntlo-Ali
Demokrati lære mere om samfundet opleve noget nyt og spændende!
får venner og blive bedre til at.
Jeg vil møde nye mennesker at kende og blive bedre til englesk
Jeg vil opleve det rigtig højskole
jeg vil gerne lære dansk
Jeg kunne tænke mig at få rundt visning over Danmark. fordi vi læreer lidt om kultur. Jeg mener vi skal besøge det steder.
Forbedre mig i de fag, jeg skrev før. At få venner er ikke så vigtigt.
får venner
Svømning
Hverken eller
Jeg vil blive god til min skole.
Lære dansk
Jeg vil gerne lære mere dansk, andre kulture møde med nye mennesker eller ung mennesker
lærer mere dansk og samfundsfag de vigtig mere end andre ting lære mere teknik med at

tegne
at jeg bliver god til dansk og matematik og har det sjovt med andre
dansk og matematik og engelsk
At have det mere sjovt. Folk skal være mere interesseret i det vi fortæller os af programmer.
Ved ikke
Jeg vil gerne opleve at alle er venligt til hinanden og hjælp sig
ornela-hun er sød pige
Cykle og svømning
Læring - lære dansk Jeg vil gerne prøve det hele.
jeg vil blive god til min skole
Møder det nye venner og lære dansk sprog
Masser af socialt samvær og gode stunder. Måske en heldagstur til en anden by/tivoli osv.
dansk og sport
Alt
Jeg vil gerne opleve noget gode oplevelser sammen med nogle nye venner og også bliver bedre til dansk og de andre fag i samtid.
hmm ved ikke. At kende ny mennesker og lære noget mere fagligt. Lære andre kulturer
Jeg vil gerne opleve at bliver venlige med andre og hygger med dem.
Jeg vil gerne opleve på højskolen at lære mere dansk og andre fag.
Jeg vil gerne opleve en hel masse oplevelser blandt-anden sport, musik og hygge
Jeg har ikke tænkt over det så det ved jeg ikke

Hvad vil du helst undgå på højskolen?
jeg vil undgå at være uvenner med nogle
fordom og problemer
sammen med andre unge, snakker og lærer at kende dem
ikke blive møppe. ikke slår med andre.
Der er ikke noget særligt for jeg vil helst undgå. Jeg tror alt er nok fine.
at opleve nogle problemer med andre mennesker ifølge af de mange forskellige kulturer og religioner
Jeg vil helst undgå at visse folk min dårlige side så vil ikke blive sur på hinanden
At andre deltager taler deres egne sprog under opholdet på højskolen. Det er lidt træls når man ikke fatter noget af det :-)
Retraction, anger and præjudice

Jeg vil gerne være venner med det andre med ikke udvenner
I dont like bad behaver peace
At være ensom
Ikke noget
design
Sålskamp, udvenner,
Træthed, fx.stå op tidlige for er træt af det :-)
Det ved jeg ikke.
nothing
design
Disgen din egen t.shirt er noget for piger derfor vil jeg gerne undgå det.
matmatik
Slåskamp mellem drengene-/ og pigerne
At komme hjem uden at lær noget. At blive uvenner og skændes med de andre herfra.
Jeg vil helst undgå sur personelle og dårligt atmosfer
ikke noget
At få problemer med nogen på skolen.
design
Der er ikke noget særligt for jeg vil helst undgå. Jeg tror alt er nok fint i nu.
men skal ikke holde nogen ud, hvis man ikke kan lide personen.
Skænderi, mærkelig mennesker
ikke lærer noget
Det er ikke noget særligt for jeg vil helst undgå. Jeg tror alt er nok. fint i nu.
måske hvis det kan blive svær der hver mennesker er sammen. Behave to talk too much is bad because people can dissmisunderstand sometimes.
design
Ved ikke
boxing
problemer. mobning
Det er ikke noget særligt for jeg vil helst undgå. Jeg tror alt er nok fint i nu.
hmm ikke noget. Sur lærer.
Problemer har ikke mere og sig

Bilag 3: Udtræk af resultaterne af den opfølgende spørgeskemaundersøgelse

Er du kvinde eller mand?

	Respondenter	Procent
Kvinde	23	45,1%
Mand	28	54,9%
I alt	51	100,0%

Hvor tilfreds var du med ugerne på højskole?

	Respondenter	Procent
Meget tilfreds	33	66,0%
Tilfreds	13	26,0%
Hverken / eller	1	2,0%
Utilfreds	2	4,0%
Meget utilfreds	0	0,0%
Ved ikke	1	2,0%
I alt	50	100,0%

Hvad var det bedste? (skriv gerne flere ting)
undervisningen, samværet med andre
at lære dansk sport nye kammerater dejlig mad
Sporten Undervisning
at tale dansk at møde nye mennesker god mad aktiviteter
at lære dansk og andre kulturel hygge sammen med andre og søde lære og elever vi har oplevet meget ting for højskole
at lære dansk venner
Det søde og hjælpsomme mennesker jeg mødte på sommercampen. Det gælder til lærerne og alle mine kolleger.
lærer nye mennesker at kende. Dejligt at komme lidt ud hjem fra.
scabet
At komme til at kende nogle andre. og lære det man havde lyst til at lære.
De mange idræts timer
sport danskundervisning udflugter
Det bedste var at lære de nye mennesker at kende. Man får dem lært at kende på en hel

anden måde , meget tæt, hvor vi omgås af hinanden 24/7.. Vi havde det så sjovt sammen. Der var god kemi og godt samarbejde. Et godt samhold. Og det er godt med så meget idræt synes jeg selv. Så kan man være aktiv.
en tur ,sport,lære danske. lære at kende hinanden
-at møde nye mennesker og lærer dem at kende. -Undervisningen -Sport
Alt var bare super!
fodbold volleyball osv
at være sammen med de andre var det bedste. Muligheden for at lave sport. De forskellige tur som vi havde.
jeg syntes det hele ar godt,
jeg var meget glad mend skolen og finder masse venner
Det helle ^^
Jeg fik gode venner Lærerne var gode til at hjælpe mig
At vi lavede så mange aktiviteter sammen , alt var planlagt og man lærte en masse ny mennesker at kende,
være sammen andre, og have det sjovt
udøvende sport og tilskuersport lærerne var vældig gode deltagermedbestemmelse timerne i design og det at lokalerne var tilgængelige på alle tider
Oplever ny ting,lære noget med sprog,handværer(kunst,musik) mødes forskellig mennesker i verden lærer at kende hinnaden, de er meget spændende når man møder folk og vere samen i en hyggeligt vejr.
jeg havde det sjovt, jeg mødte nye mennesker og blev venner med them. det var meget hyggelit synes jeg. 3 BEDSTE UGER IN MIT SOMMERFERIE
været sammen med andre unge, forskellige og spændende fag, venlige og flinke lærerene, ekstra aktiveterer om eftermiddag også i weekend.
musik
Det sociale samvær
det var en rigtig go oplevelse jeg fik i hojskolan.
At vi fik lov for alt muligt som vi vil gerne laver. Både noget sport og musik. Det var rigtig godt.
det jeg kunne lide ved skolen var at det var stort og at lærerne var ret søde og at vi hygg.. os så meget sammen. Det var en fed oplevelse jeg aldrig vil glemme
venner
jeg synes designe og sport er bedste
det hele faktisk var perfekt laerene var meget soede og de andre medarbejdere i koeknet o.s.v,skolenssted i Egaa var ogsaa fantastisk,vi gik paa nogle meget dejlige ture til byen o.s.v .og jeg blev ogsaa meget bedre ti dansk efter jeg har vaeret der.
at jeg kom til at møde en masse nye mennesker og jeg kunne også lide det sammen hold der op stod mellem religioner og kulture
det var meget godt da jeg på sommercamp

gode venner det var sjovt gode lærer
det bedste er får ny venner eller veninder.og lærer dansk sprog, har det sjov med venner.

Hvad var du tilfreds med? (skriv gerne flere ting)
Jeg var ikke rigtig tilfreds med undervisningen, jeg har forventet at lære mere fagligt fx. danske i højere niveau, og matematik på 10.klasse niveau.Men det var omvendt!
Jeg synes at lærerne var ikke god nok at lærere os nogle. De havde heller ikke pædagogisk uddannelse.

Hvad synes du om selve undervisningen? - I dansk

	Respondenter	Procent
Alt for svær	1	2,0%
For svær	6	12,0%
Tilpas	25	50,0%
For let	10	20,0%
Alt for let	7	14,0%
Ved ikke/det fag har jeg ikke haft	1	2,0%
I alt	50	100,0%

Hvad synes du om selve undervisningen? - I matematik

	Respondenter	Procent
Alt for svær	1	2,0%
For svær	8	16,0%
Tilpas	25	50,0%
For let	7	14,0%
Alt for let	4	8,0%
Ved ikke/det fag har jeg ikke haft	5	10,0%
I alt	50	100,0%

Hvad synes du om selve undervisningen? - I engelsk

	Respondenter	Procent
Alt for svær	2	4,0%
For svær	3	6,0%
Tilpas	11	22,0%
For let	9	18,0%
Alt for let	5	10,0%
Ved ikke/det fag har jeg ikke haft	20	40,0%
I alt	50	100,0%

Hvad synes du om selve undervisningen? - I samfundsfag

	Respondenter	Procent
Alt for svær	1	2,0%
For svær	4	8,0%
Tilpas	24	48,0%
For let	6	12,0%
Alt for let	6	12,0%
Ved ikke/det fag har jeg ikke haft	9	18,0%
I alt	50	100,0%

Hvad synes du om undervisningen i idræt?

	Respondenter	Procent
Alt for svær	1	6,2%
For svær	0	0,0%
Tilpas	9	56,2%
For let	4	25,0%
Alt for let	0	0,0%
Ved ikke	2	12,5%
I alt	16	100,0%

Hvad synes du om lektierne? - I dansk

	Respondenter	Procent
Alt for svære	1	2,0%
For svære	3	6,1%
Tilpas	28	57,1%
For lette	9	18,4%
Alt for lette	7	14,3%
Ved ikke/har ikke haft lektier i det fag	1	2,0%
I alt	49	100,0%

Hvad synes du om lektierne? - I matematik

	Respondenter	Procent
Alt for svære	3	6,1%
For svære	5	10,2%
Tilpas	21	42,9%
For lette	9	18,4%
Alt for lette	5	10,2%
Ved ikke/har ikke haft lektier i det fag	6	12,2%
I alt	49	100,0%

Hvad synes du om lektierne? - I engelsk

	Respondenter	Procent
Alt for svære	1	2,0%
For svære	1	2,0%
Tilpas	13	26,5%
For lette	9	18,4%
Alt for lette	4	8,2%
Ved ikke/har ikke haft lektier i det fag	21	42,9%
I alt	49	100,0%

Hvad synes du om lektierne? - I samfundsfag

	Respondenter	Procent
Alt for svære	1	2,0%
For svære	2	4,1%
Tilpas	19	38,8%
For lette	7	14,3%
Alt for lette	5	10,2%
Ved ikke/har ikke haft lektier i det fag	15	30,6%
I alt	49	100,0%

Blev der brugt nok tid på undervisning?

	Respondenter	Procent
Alt for meget undervisning	3	6,1%
For meget undervisning	5	10,2%
Tilpas	30	61,2%
For lidt undervisning	9	18,4%
Alt for lidt undervisning	1	2,0%
Ved ikke	1	2,0%
I alt	49	100,0%

Undervisning - Synes du, at undervisningen var spændende?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	24	50,0%
Ja, i nogen grad	21	43,8%
Kun i mindre grad	2	4,2%
Nej, slet ikke	1	2,1%
Ved ikke	0	0,0%
I alt	48	100,0%

Undervisning - Var der emner og aktiviteter, der fangede din interesse?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	22	45,8%
Ja, i nogen grad	21	43,8%
Kun i mindre grad	3	6,2%
Nej, slet ikke	0	0,0%
Ved ikke	2	4,2%
I alt	48	100,0%

Undervisning - Blev der brugt tid på de ting, der interesserer dig?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	21	43,8%
Ja, i nogen grad	18	37,5%
Kun i mindre grad	6	12,5%
Nej, slet ikke	1	2,1%
Ved ikke	2	4,2%
I alt	48	100,0%

Højskole-tanken - Fandt du ud af, hvad der ligger i højskole-tanken?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	12	25,0%
Ja, i nogen grad	17	35,4%
Kun i lille grad	5	10,4%
Nej, slet ikke	3	6,2%
Ved ikke	11	22,9%
I alt	48	100,0%

Højskole-tanken - Fandt du ud af, hvad der er god stil på en højskole?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	15	31,2%
Ja, i nogen grad	15	31,2%
Kun i lille grad	4	8,3%
Nej, slet ikke	3	6,2%
Ved ikke	11	22,9%
I alt	48	100,0%

Højskole-tanken - Var du god til at ramme stilen?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	9	18,8%
Ja, i nogen grad	18	37,5%
Kun i lille grad	5	10,4%
Nej, slet ikke	4	8,3%
Ved ikke	12	25,0%
I alt	48	100,0%

Kulturmøde - Var det godt at møde folk med forskellige baggrunde?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	37	77,1%
Ja, i nogen grad	10	20,8%
Kun i mindre grad	0	0,0%
Nej, slet ikke	1	2,1%
Ved ikke	0	0,0%
I alt	48	100,0%

Kulturmøde - Har du fået en bedre forståelse af, hvorfor folk siger og gør det, de gør?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	24	50,0%
Ja, i nogen grad	15	31,2%
Kun i mindre grad	7	14,6%
Nej, slet ikke	1	2,1%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Kulturmøde - Har du fået en bedre forståelse for, hvordan man skal opføre sig sammen med andre?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	34	70,8%
Ja, i nogen grad	8	16,7%
Kun i mindre grad	3	6,2%
Nej, slet ikke	2	4,2%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Har ugerne på højskole betydet at du: - Har fået nye venner?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	32	66,7%
Ja, i nogen grad	13	27,1%
Kun i mindre grad	1	2,1%
Nej, slet ikke	2	4,2%
Ved ikke	0	0,0%
I alt	48	100,0%

Har ugerne på højskole betydet at du: - Er blevet bedre til at møde nye mennesker?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	25	52,1%
Ja, i nogen grad	17	35,4%
Kun i mindre grad	3	6,2%
Nej, slet ikke	2	4,2%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Er blevet mere selvstændig?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	16	33,3%
Ja, i nogen grad	22	45,8%
Kun i mindre grad	6	12,5%
Nej, slet ikke	3	6,2%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Tror mere på dig selv?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	20	41,7%
Ja, i nogen grad	21	43,8%
Kun i mindre grad	5	10,4%
Nej, slet ikke	1	2,1%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Er blevet bedre til at danne din egen mening?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	20	41,7%
Ja, i nogen grad	19	39,6%
Kun i mindre grad	4	8,3%
Nej, slet ikke	3	6,2%
Ved ikke	2	4,2%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Er blevet bedre til at sige din egen mening?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	22	45,8%
Ja, i nogen grad	16	33,3%
Kun i mindre grad	4	8,3%
Nej, slet ikke	4	8,3%
Ved ikke	2	4,2%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Er blevet bedre til at diskutere?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	15	31,2%
Ja, i nogen grad	22	45,8%
Kun i mindre grad	5	10,4%
Nej, slet ikke	4	8,3%
Ved ikke	2	4,2%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Er blevet bedre til at holde oplæg?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	12	25,0%
Ja, i nogen grad	19	39,6%
Kun i mindre grad	10	20,8%
Nej, slet ikke	4	8,3%
Ved ikke	3	6,2%
I alt	48	100,0%

Har højskoleopholdet betydet, at du: - Deltager mere aktivt i timerne?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	16	33,3%
Ja, i nogen grad	17	35,4%
Kun i mindre grad	8	16,7%
Nej, slet ikke	3	6,2%
Ved ikke	4	8,3%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - At tale dansk

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	22	45,8%
Ja, lidt bedre	22	45,8%
Nej, der er ingen forskel	3	6,2%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - At skrive dansk

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	19	39,6%
Ja, lidt bedre	25	52,1%
Nej, der er ingen forskel	3	6,2%
Ved ikke	1	2,1%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - Matematik

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	6	12,5%
Ja, lidt bedre	23	47,9%
Nej, der er ingen forskel	9	18,8%
Ved ikke	10	20,8%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - At tale engelsk

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	11	22,9%
Ja, lidt bedre	13	27,1%
Nej, der er ingen forskel	12	25,0%
Ved ikke	12	25,0%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - At skrive engelsk

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	10	20,8%
Ja, lidt bedre	11	22,9%
Nej, der er ingen forskel	12	25,0%
Ved ikke	15	31,2%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - Samfundsfag

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	11	22,9%
Ja, lidt bedre	15	31,2%
Nej, der er ingen forskel	8	16,7%
Ved ikke	14	29,2%
I alt	48	100,0%

Nu hvor du er startet på din skole igen efter sommerferien, kan du så mærke, at du er blevet bedre til: - Idræt

	Respondenter	Procent
Ja, meget bedre	17	35,4%
Ja, lidt bedre	12	25,0%
Nej, der er ingen forskel	8	16,7%
Ved ikke	11	22,9%
I alt	48	100,0%

Går du i skole nu?

	Respondenter	Procent
Ja	43	89,6%
Nej	5	10,4%
I alt	48	100,0%

Hvilken skole eller uddannelse går du på?

	Respondenter	Procent
9. klasse	8	18,6%
10. klasse	5	11,6%
Teknisk skole	1	2,3%
Erhvervsuddannelse	0	0,0%
Gymnasium/ HF/ HTX/ Handelsgymnasium	6	14,0%
Kort videregående uddannelse (eks. sosu, byggetekniker)	0	0,0%
Mellemlang videregående uddannelse (eks.: lærer, pædagog, sygeplejerske)	0	0,0%
Lang videregående uddannelse (eks.: læge, ingeniør)	1	2,3%
Andet	22	51,2%
I alt	43	100,0%

Hvilken skole eller uddannelse går du på? - Andet
vuc
sprogskole
sprogskole
højskole
højskole
ungdomsskole
Tandklinikassistent
Egmonthøjskolen i Hou på flexlinien
sprogskolw
sporgskole
SPROGSKOLE
sprogskole
højskole
eftaskolen
Egå ungdoms højskole
højskole
hojskol
ungdomsskole

UCL Odense
ungdomskole

Har du planer for, hvad du gerne vil med din uddannelse?

	Respondenter Procent	
Ja	34	79,1%
Nej	9	20,9%
I alt	43	100,0%

Hvad laver du nu?
arbejder
ikke noget. starter i skole den 20. november
arbejder
Jeg arbejder og venter til at kommer på højskole i Januar 09.
elevplads

Skal du i gang med skole eller uddannelse?

	Respondenter Procent	
Ja	3	60,0%
Nej	1	20,0%
Ved ikke	1	20,0%
I alt	5	100,0%

Hvilken skole eller uddannelse skal du starte på?
sygeplejerskeskolen
HF
Silkeborg Højskole. I designe linje.

Gjorde ugerne på højskole, at du blev mere klar over, hvad du kan og har lyst til i fremtiden (med arbejde og uddannelse)?

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	10	20,8%
Ja, i nogen grad	23	47,9%
Kun i mindre grad	3	6,2%
Nej, slet ikke	6	12,5%
Ved ikke	6	12,5%
I alt	48	100,0%

Hvad hjalp dig til at blive mere klar over dine muligheder? - Snak med lærerne

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	17	51,5%
Ja, i nogen grad	12	36,4%
Kun i mindre grad	1	3,0%
Nej, slet ikke	2	6,1%
Ved ikke	1	3,0%
I alt	33	100,0%

Hvad hjalp dig til at blive mere klar over dine muligheder? - Snak med de andre elever

	Respondenter	Procent
Ja, i høj grad	9	27,3%
Ja, i nogen grad	17	51,5%
Kun i mindre grad	5	15,2%
Nej, slet ikke	1	3,0%
Ved ikke	1	3,0%
I alt	33	100,0%

Var der andre oplevelser på højskolen, der hjalp dig til at blive mere klar over dine muligheder?
Ja når man har oplæg man bliver bedre at tale dansk og mere åbner foran mennesker bliver ikke genert for andre
Jeg fik meget chance til at snakke med andre og de gav mig god ide om hvad jeg godt kan lave i fremtiden
Fandt ud af, at jeg er god til at tage mig god tid og lytte til andre, og komme med gode råd til folk. Ved så ikke om jeg bruge det til noget i den uddannelse jeg har tænkt mig at tage. Nu må vi jo se hvad der kommer i fremtiden.
ja ,
jeg var sikker inden
Det ved jeg ikke lige :)
idræt
Kan ikke helt huske det, sorry
jeg savner alle læger og elever også på højskole men hilsen alle sammen. Hilsen gentil
ja hold foredrage
nej.
har jeg fundet ud af hvad de andre unge synes om uddannelse, og jobberne i dk
Ja...
ved ikke.
Ja, fordi vi har læret noget om designe. Og jeg vil uddanne om design. Så fik jeg at vide mere noget om den slags.
ja at hvis nu jeg var lidt itvivel om hvad jeg vil, så kan jeg går på højskole. for at finde mere muligheder
ja.jeg har en god oplevelser på højskolen alså blive jeg bedre til snakke dansk og skriver
ja det er da b.la. i matematik og dansk.

Har du andre kommentarer om din oplevelse med at gå på højskole?
Jeg var syg og rejste hjem efter 1 uge, derfor har jeg ikke lært om højskoletanken.
Jeg vil gerne på højskole igen
ikke selve skolen men det er svært at rejse med offentlig transport
Altid man får ny opleve du taler altid dansk og andre fag osv
Ja selvfølgelig, mange af dem men jeg kan bare navne nogen få: Samara og Shang på Aarhus universitet, Samir i Nykøbing, Ephrem, Tukan som bor i Øddense og Benham idræts lærer.
Jeg ville bare undskylde for min opførelse på højskolen 2008. Den var ikke acceptabel. De mennesker jeg havde af lærer, skal nok tro på mig, når jeg skriver: JEG HAR LÆRT AF MIN

FEJL. Igen - Undskyld, hvis jeg har været til besvær. Udover det, har det været utrolig hyggeligt at blive mixed med andre mennesker fra andre kulturer. Det ville jeg takke 1000 gange. Tak til alle dem på højskolen jeg lærte at kende.
Jeg synes at det er super dejligt at være på højskole, man bliver selvstændig, man lærer rigtig meget om sig selv og om andre mennesker som kommer fra forskellige lande!
nej
Nej.
Lærerne er rigtig søde og gør meget for, at vi har det rart
Det var en fed oplevelse. Det er noget jeg altid vil huske. Måske vil jeg tage på et lægere ophold på højskole. fed idé med sommercamp, det giver andre børn med andet etniske baggrund flere muligheder.
Jeg vil gerne på højskole igen
ingen
IKKE NOGET. DET VAR BARE TRE SPÆNDENDE UGER. FLYDTE MED SKØNT OPLEVELSER.
Volleyball fyldte for meget i idræt. ville gerne have spille mere fodbold
Der er for meget undervisning men jeg kunne alligevel godt lide det hele og at det var super godt planlagt, bare hele stedet,.
nej det har jeg ikke
nej det har jeg ikke.
ja jeg synes det var mega fedt, det åbnede mine interesser, så derfor skal jeg gå på den i et helt år :D
Hold lidt mere styr på eleverne efter skole, på elevernes egne værelser.
jeg synes højskole var min bedste oplevelse
no kommentar noget er ikke godt er at mødes tåser der kun det kedelig.
det var bare dejligt at gå på Egå.
ja-der burde være mere aktiviteter efter underviserne også i weekend
ingen.
Jeg syntes det var fantastisk i 3 uger på højskole. Første vil jeg ikke rigtig tager der over, fordi jeg var lidt usikker. Jeg er bange for at møde med nogen mennesker som vi ikke har kendt før. Og jeg ved det ikke om hvordan skal jeg opføre mig. Men når tiden er gået, så blev det bedre og bedre. Fordi alle sammen var så søde ved hinanden. Men det er kun nogen der har fordom. Jeg var meget glade for at gå på højskole. Jeg fik lov til at gøre som jeg vil. Jeg har været op og synget sammen med andre venner. Og det var jeg meget glad over. Vi alle sammen bliver hurtig venner. Det var meget sjovt og morsomt da vi var i timer eller vi spillede fodbold sammen. Det var en rigtig rigtig god oplevelse for mig.
jeg elskede det virkelig og synes at det var meget sjovt at møde alle det forskellig mennesker jeg mener også at det måske kan laves om til en hel måned stad for 3 uger
ved ikke
jeg skal bare sige, at jeg har oplevet nogle gode ting på højskolen som jeg kommer aldrig til at glemme.
Det var træls, at der var nogen der blev smidt ud. Det var søde folk, de skulle ikke være blevet smidt ud, de havde brug for højskole til at lære om dansk kultur - De skulle have længere

snor.
jeg synes at det at tage på højskole er en god til
jeg synes at lærerene smilte mange mennesker ud af høj skole og jeg synes det er for dårligt.. undervining var heller ikke god fordi lærerne var ikke god at arbejde med fremme. undervisnings kvalitet var dårlig.
nej det har jeg ikke.. jeg synes det var godt..
jeg synes det er godt ide hvis har flere aktivitet og lektier.

Her kan du skrive en hilsen til dine højskolevenner. Vi sender din hilsen rundt på e-mail til alle de andre. Husk at skrive dit navn!
En hilsen til alle fra højskoleopholdet. Jeg var syg og kom på hospitalet, men har det meget bedre. Jeg håber at kunne komme igen næste år og måske møde nogen af jer. Hilsen fra Edgard Mashiro
Kære alle En stor hilsen til jer alle fra Samuel i Kerteminde.
Det var dejligt at møde nye mennesker og kun tale dansk i 3 uger Det er meget lettere og tage sig sammen til at sige hej til nogen på gaden, som jeg kender. Det var rart at møde jer allesammen Hilsen Jean Bosco Nseka
Hej mine højskole-venner tak for sidste det var dejligt at være sammen jer. jeg savner rigtig jer engang vi skal møde igen Gud bevare jer og mange hilsen og knus Jeannette.
Hej mine højskole-venner, Jeg er utrolig glad for de tre lærerige uger vi havde haft sammen med jer på sommercamp i Rønde højskole. Jeg håber I alle har det godt. Jeg ønsker jer held og lykke med jers positiv aktiviteter. Jeg glæder mig til at se jer igen på sommercamp næste år.. Mange hilsen Nelson
Hej Alle. Det er mig Nadide. Jeg håber i har det godt. Jeg har det helt fint selv. Pas godt på jer. Vi ses :) Mange hilsner Nadide
Hejfolken! Håber at i har det godt! Jeg savner alle jer rigtig meget, og håber på at vi ses næste år! Har det rigtig god og vi ses! Kærlig hilsen Zarlisht Kabiri
hilsen fra mig jeg elsker aller sammen Med venlig hilsen Leonard
Hej alle mine højskole-venner. Jeg har savnet jer meget, og håber, at vi kan ses igen. Mange hilsner til jer alle sammen fra Dina.
Hej alle fra Sommercamp 08 på Vejle Idrætshøjskole. Jeg synes stadig det har været fedt at være sammen med jer i de tre uger i sommers. Jeg savner jer alle sammen. I er bare nogle rare mennesker. Jer glemmer jeg ikke. Glemmer ikke dette ophold. Håber I har det godt . Det går kanon hos mig. Jeg er i gang med 2.g , det klarer jeg fint. Måske ses vi igen til næste år. Ha' det rigtig godt, der hvor I er. Og Held og lykke med alt i fremtiden. De kærligste hilsner fra Nuy Benjawan Wongwai :))
Hej alle, jeg savner jer virkelighed, det var så sjov og spændende at lære jer at kende. Jeg har det godt her i Kalundborg hvor jeg stadig går på sprogskolen, men jeg håber snart bliver færdig , måske til december. I var rigtige søde mod mig. Jeg vil aldrig glemme Jer. Forhåbeligt ses igen. Venlig hilsen Ephrem Twizeyimana
Hi Venner. How are you? Everthing alright? Like to hear from ya! I would love to see yea soon! Obviously, I Miss Ya guys! I må ha' det godt. Hilsen Shedrack.
HEj alle kære venner, jeg har ikke fået noget at vide om nogen af jer men skrive til mig for jeg savner jer alle sammen, og jeg vil gerne vide om nogen af jer har tænkte sig at gå på højskolen i næste år, for det har jeg tænkte mig at gøre. Pas godt på jer selv og på gensyn Mange Kærlige hilsner fra Musti som Mustafa

<p>hei der ude hvordan går det med jer allesammen. skriver lig en lille helsen til jer alle. ps felix :)</p>
<p>Hej alle sammen. Hvad laver I nu. Jeg savner jer meget. Skal vi gøre det samme næste år? Mange hilsner Dorica.</p>
<p>Hilsen alle min ven og min store kærlighed Marie jeg savner alle læger og elever også på højskole men hilsen alle sammen. Hilsen gentil</p>
<p>Heeej folkeens Canan heer .. hva'såå ` går det godt ?? .. jeg har sku savnet jer, hvad går i og laver , jeg går på egå ungdoms højskole nu skal gå der et helt år. hyg jer nu ikk .pas godt på jer selv .. kyyys Canan</p>
<p>hej alle sammen. jeg savner jer meget. håber vi ses igen Mange hilsner fra Blandine</p>
<p>Hi allesme har været på Egåhøjskole. jeg glæder til at hilse jer. vi havde eng go tid , men det skulle ikke være langere fordi vi har andre forskellig ting at gør. Vi tro at vi skal mødes engang og bliv i en spændende sted som højskole.de var factisk hyggligt, jeg savner meget allesome. stor Knus Axeljozé-Tnd</p>
<p>Hey alle sammen! hvordan har I det, håber I har det godt. jeg savner jer rigtig meget. I har alle sammen mit tlf nummer I er velkomme at ringe eller skriver til mig. knus Nuru</p>
<p>hej alle sammen.jeg håber at i har det godt med arbejdet eller skolen. hilsen masoud</p>
<p>Hej til alle eleverne. Mange hilsner Nabindu</p>
<p>Savner jr alsam, det så dejligt og möde jer Mange hilsner fra Yacine</p>
<p>HEY GUYz!! Jeg håber at i har det godt,, Savner jer alle!! Vi ses en dag :) Mange hilsner Witita ^ ^</p>
<p>hey det er mig umal håber på at i husker mig for jeg ved at jeg vil huske jer. jeg savner jer virkeligt og elsker jeg ps ariella baby i miss u so mush i lost my phone i will call u soon Med venlig hilsen Umal kærlighed umal</p>
<p>hej venner og venninder, håber at kunne se jer alle sammen igen. Hilsen Tukan</p>
<p>hej alle sammen.. hvordan har i det..håbe i har det godt. kære hilse zabi</p>